

Rudolf Steinerhøyskolen
Rudolf Steiner University College

Førskolelærerutdanning - bachelorgrad i steinerpedagogikk

Studieplan

**[Godkjent 2002 – Revidert 2009
Oppdaterte litteraturlister august 2011]**

Innhold

Innledning	5
Hva kvalifiserer utdanningen for?	5
Hva er målet med utdanningen?	5
Hva er karakteristisk for en steinerbarnehage?.....	5
Å utdanne seg til førskolelærer	7
Førskolelærerutdanningen på Rudolf Steinerhøyskolen.....	7
Undervisnings- og arbeidsformer i utdanningen.....	8
Mentorvirksomhet og veiledning	8
Praksis.....	9
Fagplaner 1.år. Barndommen – et historisk og kulturelt perspektiv	10
Pedagogikk og førskolemetodikk	10
Introduksjon til steinerpedagogikk og førskolelæreryrket	10
Utvikling og læring i steinerpedagogisk perspektiv	11
Barndom og oppvekst	12
Pedagogisk idéhistorie	13
Rytmer og høytider	14
Barn og lek	15
Småbarnspedagogikk	16
Antroposofi og steinerpedagogikk	16
Metodikk: Barnets omgivelser, tid og rom	17
Språk- og samfunnsfag	19
Litteraturhistorie	19
Barn i litteraturen	20
Eventyr	21
Dukketheater	22
Fortelleøvelser.....	23
Ringlek	24
Språkforming	25
Norsk	27
Natur- og miljøfag	27
Hagebruk	27
Botanikk	29
Kunst- og håndverksfag	30
Kunsthistorie	30
Maling	30
Modellering	31
Kunsthåndverk	32
Sløyd	33
Håndarbeid	34
Barn og musikk	35
Musikk	35
Kor	37
Eurytmi	37
Fagplaner 2.år. Barnet – et psykologisk - pedagogisk perspektiv	38
Pedagogikk og førskolemetodikk	38
Barn og læring, ulike teorier	38

Sanser og sanseerfaring i førskolealder	39
Småbarnspedagogikk	40
Alderstypiske trekk og barnetegninger	41
Språk og tall i barnehagen.....	42
Barndom og oppvekst	44
Barn med spesielle behov	44
Metodikk: Relasjonsbygging. Barn og voksne	46
Antroposofi og steinerpedagogikk	47
Samarbeid	48
Foreldresamarbeid.....	49
Språk- og samfunnsfag	50
Norsk.....	50
Ringlek.....	50
Språkforming	51
Natur- og miljøfag	52
Ernæring.....	52
Jordbruk	53
Barn og natur.....	54
Embryologi	55
Kunst- og håndverksfag.....	56
Maling.....	56
Sløyd	57
Håndarbeid.....	57
Musikk	58
Kor	59
Eurytmi	59
Dukketheater	59
Fagplaner 3.år. Barnehagen – et profesjons- og samfunnsmessig perspektiv	60
Pedagogikk og førskolemetodikk	60
Barndom og oppvekst	60
Økonomi og forvaltning.....	61
Kvalitetsarbeid i barnehagen, styrers rolle.....	62
Antroposofi og yrkesrollen	63
Yrkesetiske perspektiver	64
Praksisarbeider, metodikk: Yrkesrollen. Kompetanse og ansvar.	65
Språk- og samfunnsfag	66
Norsk: Skrivekurs for bacheloroppgave	66
Overgangen barnehage - skole, 6-åringen.....	67
Flerkulturelle barn.....	68
Skuespill.....	69
Kunst- og håndverksfag.....	70
Tegning og maling	70
Musikk	71
Fagområder og fagkomponenter, fordeling av studiepoeng	72
Mer om praksis.....	74
Generelle mål for praksisopplæring	75
1.studieår.....	76
2.studieår.....	77
3.studieår.....	77
Evalueringsordning for lærer- og førskolelærerutdanningene.....	78

Studiegjennomføring – flytskjema	78
Faglig prøve	79
Skriftlige oppgaver.....	79
Muntlig og kunstnerisk fremstilling.....	80
Evalueringsordning for videreutdanningsstudenter	80
Praksis, førskolelærerutdanningen	80
Bacheloroppgaven i 3. studieår, lærer- og førskolelærerutdanningen	81
Skikkethetsvurdering	81
Vitnemål.....	81
Informasjon om høyskolens øvrige rutiner og reglement.....	82
Klageadgang	82
Bruk av forelesningsmateriale	82
Studieavtale.....	82
Taushetsplikt	82
Studentmedvirkning, ansvar og rettigheter – kvalitetssikring og -utvikling.....	83
Åpne dører og direkte kontakt	83
Kvalitetsplanens formål	83
Oversikt, studentmedvirkning og kvalitetsutvikling.....	84
Studentens rolle er sentral	84
Studentenes organisasjon og studentrepresentasjon i Rudolf Steinerhøyskolens besluttende organer	85
Organisasjonskart	85
Studentforum.....	85
Studentrådet	85
Rudolf Steinerhøyskolens styre	86
Læringsmiljøutvalget	86
Sammensetning	86
Oppgaver.....	86
Skikkethetsnemnda	87
Klagenemnda	87

Innledning

Hva kvalifiserer utdanningen for?

Rudolf Steinerhøyskolens bachelorutdanning i førskolepedagogikk kvalifiserer for pedagogisk arbeid med barn fra 0 til 7 år; det vil si barn i steinerbarnehage og steinerskolens første trinn. Utdanningen er basert på ideer og metoder fra den østerrikske filosofen og pedagogen Rudolf Steiner (1861 – 1925). I Norge finnes nærmere 50 barnehager som arbeider etter steinerpedagogiske retningslinjer. Virksomhetene drives etter den offentlige Rammeplan for barnehagene (2006) og Pedagogisk plan for steinerbarnehagene (2008). Steinerbarnehagene gir tilbud til barn fra 0 til 7 år i småbarnsgrupper og aldersblandete grupper. Steinerskolene i Norge, som er barnehagenes samarbeidspartnere, har godkjent læreplan for 1. klasse basert på førskolemetodikk. Tilbud til 6-åringer gis enten i ordinære aldersblandede grupper i steinerbarnehagene, eller i egne 1. klassegrupper i barnehagene eller steinerskolene. En primær oppgave for høyskolens førskolelærerlinje er å utdanne pedagoger til de norske steinerbarnehagene og steinerskolene. Majoriteten av førskolelærerlinjens studenter velger å arbeide innenfor steinerpedagogiske virksomheter etter endt utdanning. Enkelte går også inn i stillinger i andre private eller offentlige barnehager som ønsker steinerpedagogisk kompetanse.

Hva er målet med utdanningen?

Førskolelærerutdanningen ved Rudolf Steinerhøyskolen skal gi kompetanse i å planlegge, tilrettelegge og lede pedagogisk arbeid med barn fra 0 til 7 år. Tyngdepunktet i førskolelærerens kompetanse er innsikt og lydhørhet i forhold til små barns omsorgsmessige, relasjonelle og oppdragelsesmessige behov. For å kunne svare på behovene må førskolelæreren ha psykologiske, pedagogiske og metodiske kunnskaper, som gjør henne eller ham i stand til å planlegge og handle profesjonelt og sensitivt. Evne til å kommunisere og skape et trygt og levende faglig og sosialt miljø er avgjørende. Ved Rudolf Steinerhøyskolens førskolelærerlinje danner steinerpedagogiske ideer, metoder og praksistradisjoner kjernen i utdannelsen, sammen med kunnskap fra andre teoretiske, vitenskapelige og erfaringsbaserte kunnskapskilder.

De fleste førskolelærere kommer til å virke som ledere eller styrere. Førskolelæreren trenger derfor også kunnskap og evner i ledelse og samarbeid så vel med foreldre, som kolleger og eksterne fagpersoner. Hertil hører også kunnskaper om barnehagenes juridiske og formelle rammebetingelser. Her inngår en reflekterende og bevisst holdning når det gjelder barnehagens samfunnsmessige oppdrag. I løpet av de senere årene har barnehagen utviklet seg fra å være et pedagogisk supplement til omsorgen i familien, til langt på vei å utgjøre rammen for selve barndommen. I dette ligger et stort ansvar og store muligheter.

Hva er karakteristisk for en steinerbarnehage?

Steinerbarnehager er forskjellige. På verdensbasis er det nå over 1500 steinerbarnehager i drift. Geografisk beliggenhet, kulturell tilknytning, foreldregruppens forventninger, barnas alder og antall barn og voksne i gruppen osv. fører til et stort mangfold. Likevel vil den som besøker ulike steinerbarnehager møte noe som kan gjenkjennes overalt. Det gjelder ytre faktorer som utforming av inne- og utemiljø, møbler og leketøy og indre faktorer som hvordan pedagogikken praktiseres og barnehagedagen organiseres.

Utgangspunktet er tre sentrale begrep: *sansing, etterligning og rytme.*

Førskolebarn viser stor følsomhet overfor sanseintrykk fra sine omgivelser og har liten evne til å sile ut stimuli. I steinerbarnehagen legges det derfor vekt på at miljøet ivaretar de estetiske, så vel som de funksjonelle hensyn. Kvaliteten i miljøet virker positivt inn i barnas tilværelse.

Like avgjørende er den stemningen som kommer fra de voksnes gjøremål, deres holdning og væremåte. I steinerbarnehagen tar man spesielt hensyn til barnas etterligningsevne og ser det som viktig at de voksne er gode forbilder. En atmosfære av ro og varme skaper den nødvendige trygghet for at barna skal få en sunn utvikling, ønske å lære noe og kjenne lyst til å leke.

I steinerbarnehagen gis det god plass og nok tid til lek. Dette er en prioritert aktivitet.

Leketøyet er i utgangspunktet enkelt, ofte hjemmelaget. I tillegg kommer et variert utvalg av naturmaterialer. Disse synes å appellere sterkt til barnas fantasi; de byr på muligheter og er ikke bundet til en bestemt funksjon. Evnen til å være skapende i øyeblikket ses på som en viktig forberedelse til utvikling av kreativ tenkning senere i livet.

I steinerbarnehagen legges det liten vekt på ferdige læringsopplegg der man tar sikte på å oppnå teoretiske ferdigheter. I stedet brukes hverdagslivets mange nødvendige gjøremål (som for eksempel matlaging, rengjøring og hagestell) som utgangspunkt for læringssituasjoner. Matematiske begrep og språkforståelse får feste seg uten abstrakte forklaringer. Aktivitetene er dessuten lett gjennomskuelige og stimulerer barna til medvirkning. Når oppgavene gjentas, gjenkjennes de og mestringsfølelsen øker.

De fleste barn har en stor trang til å utforske sine omgivelser, og denne forskertrangen kommer særlig frem i naturen. Varierte sanseopplevelser gir grunnlag for undring, og mange spørsmål stilles om sammenhengene i det de opplever. En ukentlig turdag i skog og mark er vanlig i de fleste steinerbarnehager, og mange blir kjent med naturens årsløp ved å dyrke egne grønnsaker, blomster og urter på sitt uteområde. Steinerbarnehagens bruk av naturen og engasjement overfor miljøet vil forhåpentlig få betydning når barna en gang blir voksne.

Førskolebarn – og særlig de under tre år – trives med faste rytmer. Tillit og trygghet bygges opp ved at barna gjenkjenner det som skal skje. Dagen skifter mellom ledete samlinger og frie aktiviteter, og det arbeides med å få til en ”god pust” i alt som gjøres.

De større barna samles til ring og eventyr, gjerne til samme tid hver dag. Sanger, rim, vers og regler settes sammen til en rytmisk stund. Her utfolder barnegruppen seg gjennom musikk, fin- og grovmotorisk bevegelse og lek. I ringleken oppstår muligheten til sosial trening, og barna opplever konsekvenser av egen og andres medvirkning.

Erfaring har vist at barna har lettere for å forbinde seg med innholdet når den samme ringleken brukes over lang tid. Det samme gjelder for eventyrene som fortelles.

Folkeeventyrenes billedriksomhet bringer med seg allmenn-menneskelige verdier, og steinerbarnehagen vil gjerne være med på å gi denne gamle kulturskatten videre til neste generasjon.

Kunstneriske aktiviteter er en sentral del av all steinerpedagogisk praksis. Barna får uttrykke seg gjennom maling og tegning, ved modellering av bivoks, med drama, musikk og eurytmi. Prosessen står i fokus, og gjennom arbeidet får barna muligheter til å øve ferdigheter, noe som bidrar til å styrke egen vilje og selvfølelse. De kunstneriske aktivitetene varierer gjennom uken, men også her finner vi et rytmisk holdepunkt ved at nesten hver dag har sin aktivitet.

Rytmene finner vi også i årets gang. Feiring av årstidsfester og andre begivenheter gir en opplevelsrik avveksling til dagliglivet. Her deltar små og store i praktiske forberedelser, rom skal pyntes og mat skal lages. Barna tar etter ved å iaktta de voksne; relasjoner bygges. Forklaringer og formaninger synes ofte overflødig når arbeidet oppleves som viktig og nyttig.

Hver årstidsfeiring styrker fellesskapet i barnehagen. Disse tradisjonene trekker også barnas foreldre nærmere, siden de ofte inviteres til festene. Deres medvirkning hjelper barnehagen på mange områder. Innsatsen på dugnader, markeder og andre arrangementer bidrar til å styrke driften. Så til tross for noe mer arbeid, velger allikevel mange foreldre steinebarnehage for sine barn. Det vitner om et bevisst valg – som indirekte inspirerer pedagogene i sitt virke.

Å utdanne seg til førskolelærer

Vi lever i et samfunn der både holdninger og ytre levevilkår stadig er i forvandling. Pedagogikkens oppgave er ikke å holde tritt med denne utviklingen, men å komme den i forkjøpet. Det er fremtidens generasjoner førskolelæreren arbeider med, og pedagogens oppgave blir å legge til rette for en positiv utvikling i årene som kommer. Barna skal oppdras og rustes til å kunne prege fremtidens samfunn på en selvstendig og nyskapende måte. Dette er steinerpedagogikkens målsetning.

Førskolelæreren viktigste kompetanse og oppgave er å kunne legge til rette for og lede pedagogisk arbeid med små barn. Førskolelæreren skal i tillegg kunne samarbeide med foreldre, og være en konstruktiv leder og samarbeidspartner for sine kolleger og andre fagpersoner. Faglig fordypelse og kunnskap om oppvekstvilkår og førskolepedagogikk er nødvendig for førskolelæreren, likeså kunstneriske ferdigheter og innsikt i mennesket. Det ligger i sakens natur at et treårig studium ikke kan utdype alle de faglige, metodiske, kunstneriske og rent menneskelige ferdigheter førskolelæreren vil trenge i sitt arbeid i barnehagen. Derfor må studiet helt fra første dag legge vekt på å utvikle en pedagogisk kvalitetsans hos studentene, som vil gjøre det mulig for dem å videreutvikle pedagogikken når de selv blir aktive som førskolelærere.

Steinerskolens pedagogikk bygger på en antroposofisk menneskekunnskap, og det vektlegges at barnas legemlige, sjelelige og åndelige natur stimuleres i oppdragelsen. Pedagogikken er basert på en spirituell utviklingspsykologi, i den forstand at pedagogen har hele menneskets utviklingsbehov som motiv for sitt arbeid. Målet er at barnets individualitet skal styrkes og sosialiseres på en slik måte at det i voksen alder kan forholde seg til verden ut fra egen trygghet, selvstendig dømmekraft, levende kunnskaper og personlig initiativ.

Førskolelæreren er et viktig forbilde for barna, og derfor må utdanningen legge vekt på at studentene får anledning til å skolere et vidt spekter av seg selv. Faglig innsikt gir grunnlag for en selvstendig dømmekraft. Men som et supplement til denne kunnskapen er det avgjørende at studentene gjennom studiet i antroposofi og kunstneriske øvelser skaffer seg en nødvendig selvinnsikt. Hvis førskolelæreren er i stand til å forstå seg selv og arbeide på sin egen utvikling, vil han eller hun på en god måte være barnas forbilde og kunne hjelpe dem på deres utviklingsvei. Et av studiets viktigste oppgaver er å styrke studentenes evne til engasjement og initiativ. De kunstneriske øvelsesfagene kan vekke studentene til en frodig og mer fargerik kreativitet i sitt senere virke som førskolelærer. Dette er egenskaper som blir avgjørende for kvaliteten på hans eller hennes arbeid i barnehage. En pedagog som møter barna med begeistring og menneskelig initiativkraft, vil lokke frem de samme evner hos barna. En slik pedagog vil være nyskapende, og det er nettopp hva dagens stadige forvandlende samfunn behøver.

Førskolelærerutdanningen på Rudolf Steinerhøyskolen

Førskolelærerstudiet er en arbeidsintensiv utdanning med obligatorisk deltakelse i all undervisning. I tillegg kommer individuell lesning, oppgaveskriving, egne kunstøvelser, studiebesøk, forberedelse til fremføringer og presentasjoner samt generell bearbeidelse av studiefagene. Veiledet praksis er en sentral komponent i utdanningen og utgjør til sammen 31 uker. Førskolelærerstudentene og lærerstudentene er fremtidens kolleger og skal kunne arbeide sammen med barnas beste for øye. De to studentgruppene møtes til felles arbeid gjennom studietiden. Det gjelder en del allmenndannende og ped emner, kunstfag, praktiske heldagsprosjekter og studieturer.

Undervisnings- og arbeidsformer i utdanningen

Et kontinuerlig samvirke mellom teori, kunst, praktisk arbeid og praksistilknytning er den bærende ideen for arbeidet i alle fagområder. Førskolelærerutdanningen er dermed et integrert undervisningsprogram med følgende læringselementer:

- Forelesninger i emneperioder på 1-3 uker
- Bearbeidelse av forelesningsstoff og pensumlitteratur, individuelt og som gruppearbeid
- Kunstneriske øvelser, oppgaver og fremføringer
- Håndverksmessig ferdighetsøvelse
- Spesifiserte pedagogiske øvelser
- Muntlige fremleggelser
- Skriftlige arbeider knyttet til de ulike fagområdene
- Heldagsprosjekter og studieturer
- Praksis, med forberedelse og etterarbeid
- Bacheloroppgave

Mangfoldet av arbeids- og undervisningsformer settes inn for å skape et helhetlig studium. Studiets enkelte elementer vil gjensidig forsterke og komplettere hverandre.

Teoretiske, kunstneriske og praktiske elementer likestilles, ikke bare av faglige grunner, men også ut fra en integrering av elementene i den samlede læringsprosessen.

De ulike læringsprosessene utfordrer studentene ved at de øver og utvikler forskjellige ferdigheter. I forelesninger er tanke- og forståelsesprosessen sentral, i gruppearbeid er samarbeid og kommunikasjon det avgjørende, og i de kunstneriske fagene utgjør det øvende og kreative elementet essensen i undervisningen. De skriftlige oppgavene krever individuell refleksjon og øver evnen til tankeklart uttrykk og til planlegging og disponering av tiden. Dette gir de vordende pedagoger en bredde og en dybde i studiet som er nødvendig for en profesjonsrettet utdanning. Dette danner samtidig en god plattform for videre studier.

Mentorvirksomhet og veiledning

Individuell veiledning og faglig oppfølging er en viktig del av tilbudet til studentene ved Rudolf Steinerhøyskolen. En mentor ledsager studentens profesjonsutvikling, og både faglig og personlige aspekter ved lærer- eller førskolelærerrollen inngår i veiledningsforholdet. Regelmessige veiledningssamtaler hører med til den obligatoriske opplæringen. Utover dette har studenten anledning til å be om møte med sin mentor etter behov.

Mentors primære oppgave er å ivareta kontakten med den enkelte student og gi støtte på veien mot å bli en god pedagog. Veiledning er særlig knyttet til praksisopplæringen og bacheloroppgaven i tredje studieår. En intensjon med veiledningen er at studenten øves i å se seg selv og sin virkning på andre. Som veileder skal mentor stille kvalifiserte spørsmål, lytte og respondere. Evnen til egenrefleksjon og til å ta i mot korrektur er viktig for kunne bli en stadig bedre lærer eller førskolelærer.

Mentor representerer også høyskolen og skal formidle de forventninger og krav til studenten som hører med til en profesjonsutdanning. Her inngår også ulike aspekter ved student- og pedagogrollen som kan knyttes til spørsmål om skikkethet.

1. studieår

Kontaktlærer er mentor for studentene i 1. studieår. Studentene får tilbud om to mentorsamtaler i løpet av året, en på høsten og en på våren.

Målet med mentorsamtalene i første studieår er at studentene skal få mulighet til å ta opp faglige og personlige aspekter ved det å bli lærer eller førskolelærer. Spørsmål om motivasjon, forventninger og utfordringer står sentralt. Mentor hjelper studenten til å klargjøre

forståelsen av hva det vil si å være steinerpedagog, og hvilke utfordringer det kan innebære for den enkelte. Et viktig anliggende er at studenten allerede fra begynnelsen av opparbeider evnen til å ta imot og be om veiledning. Mentor vurderer og godkjenner studentens skriftlige praksisrapporter.

En intensjon med samtalen ved avslutningen av studieåret er blant annet at overgangen til 2. studieår skal følge som et reflektert valg fra studentens side. Ønsker jeg å bli lærer eller førskolelærer? Er det steinerpedagogikk jeg vil velge? For å bevisstgjøre seg sin situasjon og forberede seg til samtalen, skal studenten i forkant levere inn et utfylt skjema der en del spørsmål om hennes/hans forhold til og evaluering av sentrale aspekter ved studiet er besvart. Mentor innhenter også informasjon om studentens innsats og oppmøte i de ulike fag. Den samlede informasjonen danner basis for samtalen.

2. studieår

I 2. studieår får studenten sin egen mentor valgt blant det faste personalet på høyskolen. Mentor skal være samtalepartner og gi råd i forhold til den enkelte students progresjon. Faglige og didaktiske spørsmål står i sentrum 2. studieår. Også de mer personlige utfordringer som ligger i lærer- eller førskolelærerrollen hører med til veiledningen.

Studenten får tilbud om ett til to møter med sin mentor i løpet av høstsemesteret og to samtaler på våren. Samtalene knytter seg i hovedsak til for- og etterarbeid av praksis. Under vårens praksisopphold besøker mentor studenten i virksomhet på en steinerskole eller i en steinerbarnehage, observerer og gir tilbakemelding. Der dette ikke lar seg gjennomføre, vil en av høyskolens øvrige medarbeidere gjennomføre praksisbesøket. Mentor har også som oppgave å vurdere og godkjenne studentens praksisrapporter.

3. studieår

Mentorforholdet som ble etablert i 2. år videreføres i 3. studieår, og veiledningsvirksomheten som er beskrevet under 2. år føres i hovedsak videre. En viktig intensjon med veiledningen i det 3. året er at studenten skal få hjelp til å forberede seg på et yrkesliv som lærer eller førskolelærer.

Sentralt i det tredje året står studentens arbeid med bacheloroppgaven som skal leveres i mai. Mentor, eller en annen som høyskolen oppnevner, har som oppgave å gi veiledning og følge opp studenten under denne prosessen. Mentortilbudet i 3. studieår omfatter to til tre veiledningssamtaler orientert mot praksis, og minimum tre samtaler i forbindelse med bacheloroppgaven. Også praksisbesøk og vurdering av praksisrapporter hører med til mentors oppgaver.

Praksis

En god førskolelærerutdanning forutsetter at teori og praksis utgjør et integrert hele. De opplevelser og problemstillinger studenten møter i sine praksisperioder er utgangspunkt for refleksjon og fordypning. Mange av fagstudiene bygger på en rik tilgang av impulser fra praksisfeltet. Drøftninger og utveksling av erfaringer bidrar til å utvikle kunnskap og dyktighet innenfor flere arbeidsområder.

I steinerbarnehagen blir studenten kjent med de utfordringer, krav og rammebetingelser som blir stilt til en som førskolelærer. Studenten tilegner seg erfaring med å planlegge, gjennomføre og evaluere egne pedagogiske arbeidsoppgaver. Å lære seg samhandling med barn og å kunne lede grupper med barn og voksne styrker studentens handlingskompetanse og dømmekraft. Samtidig må studenten forholde seg til de etiske problemstillingene som er knyttet til et arbeid i barnehagen og vite hva som skal til for å forme et oppvekstmiljø som fremmer barnas utvikling, lærelyst, glede og trivsel.

Praksisperiodene er fordelt over studiets tre år. Det forventes at studentene i stadig økende grad tar ansvar for egen læring og tilegning av kunnskap. Særlig det 3. året gir praksisperioden en god mulighet for progresjon, kontinuitet og sammenheng.

All praksisopplæring er veiledet. Steinerbarnehagene som tar i mot studenter har gjennom årenes løp utviklet et nært samarbeid med Rudolf Steinerhøyskolen (RSH). Øvingslærernes kyndige veiledning og tilrettelegging gir den nødvendige trygghet for at praksistiden kan gi et godt pedagogisk utbytte.

Mer informasjon om praksis følger på side 72.

Fagplaner 1.år. Barndommen – et historisk og kulturelt perspektiv

Pedagogikk og førskolemetodikk

Introduksjon til steinerpedagogikk og førskolelæreryrket

Innledning

De nye studentene skal få en oversikt over studiet og bli kjent med oppbygningen av de enkelte semestrene. De skal bli kjent med ideene bak studieplanen, blant annet om hvordan samvirket mellom teori, kunst og praksis skal legge et solid faglig, menneskelig og praksisrelatert grunnlag for førskolelæreryrket. Det legges også opp til at de nye studentene skal bli kjent med hverandre og begynne et samarbeid omkring faglige spørsmål.

Steinerpedagogikken har et grunnlag i antroposofien. Studentene får en introduksjon i de grunnleggende tanker og ideer som menneskesynet i steinerbarnehagene bygger på: Erkjennelsen av mennesket som et legemlig-sjelelig-åndelig vesen.

Rundt en rekke fortellinger fra pedagogisk praksis blir det tydelig hvordan steinerpedagogikken tar hensyn til og vil utvikle både de handlende, de emosjonelle og de intellektuelle aspektene ved barnet.

Mål

Studenten skal

- bli kjent med hverandre og studiet
- bli kjent med det filosofiske grunnlaget for steinerpedagogikken
- drøfte tanken om at all oppdragelse til syvende og sist er selvopdragelse

Innhold

- Overordnede mål for steinerpedagogisk arbeid; verdisyn og menneskesyn
- Antroposofiens forståelse av begrepene tanke, følelse og vilje.
- Steinerpedagogiske synsvinkler på utviklingen fra barn til voksen.
- Grunnleggende perspektiver på yrkesetikk og egenutvikling

Arbeidsmåter

Undervisningen skjer gjennom forelesninger, samtaler, referater og ved bearbeidelse av forelesningsstoffet og den gitte litteraturen. En uke av innføringen er lagt opp som et studieopphold ved Steinerskolen i Fyresdal. Der blir studentene også kjent med prinsippene for biodynamisk jordbruk.

Oppgaver, arbeidskrav

Muntlige presentasjoner og skriftlig oppgave.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i forhold til fremmøte og godkjente oppgaver. Se evalueringsordningen.

Litteratur

Mathisen, Arve (red.) (1997): *Antroposofien. Essay*. Oslo: Antropos, (136 sider).

Mathisen, Arve (red.) (1994): *Barnets verden*. Oslo: Vidarforlaget, s. 9-53. (44 sider).

Utvikling og læring i steinerpedagogisk perspektiv

Innledning

Steinerskolens læreplan og den pedagogiske planen for steinerbarnehagene hviler på en utviklingsdidaktisk idé, og utviklingsbegrepet står sentralt i steinerpedagogikken. I denne perioden gis en innføring i Steiners utviklingsmodell; de såkalte syvårsperiodene, samt begrepene om tanke, følelse og vilje som grunnleggende læringsprinsipper i steinerskolen. Det gis et overblikk over steinerskolens læreplan gjennom 12 år, og hvordan utviklingstanken og de ulike læringsprinsippene realiserer seg i innhold, metode og organisering på ulike alderstrinn. Undervisningen gjøres med referanse også til andre utviklingsmodeller, samt forskningsbasert kunnskap om utvikling og læring på spesifikke områder som samspill, språk, kognisjon og motorikk.

Mål

Studenten skal

- bli kjent med grunnleggende begreper og prinsipper knyttet til barns utvikling og læring
- opparbeide en forståelse for sentrale utviklings- og læringsprinsipper i steinerpedagogikken; Steiners utviklingsmodell basert på syvårsrytmer og de ulike læreprinsippene knyttet til begrepene tanke, følelse og vilje.
- få et overblikk over hovedlinjene i steinerskolens læreplan gjennom tolv år
- sette seg inn i og reflektere over sentrale steinerpedagogiske tekster
- øve refleksjon og diskusjon rundt steinerpedagogikkens syn på mennesket som sjelelig og åndelig vesen

Innhold

- Grunnleggende begreper knyttet til utvikling og læring
- Tanke, følelse og vilje som læringsprinsipper i ulike aldersfaser og på ulike livsområder
- En oversikt over Steiners utviklingsmodell fra 0 til 21 år
- Utvikling i spedbarnsfasen med vekt på samspill
- Utvikling og læring i småbarnsalder; språk, bevegelse og lek
- Utvikling og læring fra 7 til 14 år; emosjonell, sosial og kognitiv utvikling, innhold, metode og organisering i steinerskolens grunnskole
- Utvikling og læring fra 14 til 21; emosjonell og kognitiv modning, identitetsutvikling og selvstendighet, innhold, metode og organisering i videregående trinn.

Oppgaver, arbeidskrav

Studentene skal skrive en litteraturbasert oppgave om sentrale trekk i Steiners utviklings- og læringsmodell

Evaluering

Fremmøte i henhold til evalueringsordningen og godkjent skriftlig oppgave.

Litteratur

En læreplan for steinerskolene 2007. Oversikt – steinerpedagogisk idé og praksis.

Oslo: Steinerskoleforbundet, side 3 – 22. (19 sider).

Kranich, Ernst-Michael (2003): *Pedagogisk antropologi*. Oslo: Antropos, side 53 -74 (22 sider).

Steiner, Rudolf (2006): *Barnets oppdragelse*. Oslo: Antropos (40 sider).

Steinnes, Jenny (2004): ”Rudolf Steiner: Pedagogikk som kunstnerisk aktivitet.” I: Kjetil Steinholt og Lars Løvlie (red.): *Pedagogikkens mange ansikter: pedagogikkens idéhistorie fra antikken til de postmoderne*. Oslo: Universitetsforlaget, s.392 – 406 (14 sider).

Barndom og oppvekst¹

Innledning

Barnehagen som institusjon har i løpet av de siste tiårene utviklet seg fra å være et pedagogisk supplement til familiens oppdragelse til langt på vei å utgjøre rammen rundt selve barndommen. Dette har store konsekvenser for barndommens og oppvekstens betingelser i dagens samfunn. Disse er preget av både mangfold, muligheter og raske og stadige forandringer, noe som bl.a. har ført til en større grad av kompleksitet og uforutsigbarhet. For å kunne utvikle faglig kompetanse som steinerpedagog er det avgjørende å ha grunnleggende kunnskap om barns oppvekstvilkår i vår tid.

Mål

Studenten skal

- opparbeide forståelse for kompleksiteten i barns oppvekstvilkår i dagens samfunn
- bli kjent med steinerpedagogiske perspektiver på barns oppvekstvilkår og behov
- bli kjent med og øve et relevant fagspråk

Innhold

- oppvekstvilkår i et samfunnsperspektiv: sosialiseringprosessen, familiemønstre i endring, pluralisme og individualisering, det teknologiske landskapet,
- oppvekstvilkår i steinerpedagogisk perspektiv: den menneskelige relasjonen, primære opplevelsesfelter, opplevelse av sammenheng, mening og forutsigbarhet

Organisering og arbeidsmåter

- forelesning, gruppearbeid, diskusjon og selvstudium

Evaluering

- Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og godkjent skriftlig oppgave

Litteratur

- Frønes, Ivar.(2003): ”Mot en digital barndom”. I: Frønes, Ivar og Haldar, Margit. *Digital barndom*. Oslo. Gyldendal. Side 12-23 (11 sider)

---

¹ Flyttet fra Språk og samfunnsfag 2011-2012 MT

- Köhler, Henning. (1998): *Om det underfulle ved å være barn* (Original tittel: Vom Wunder des Kindseins). Foredrag. Østerrike. (17 sider)
- Manger, Terje. (2005): "Biprodukt av modernisering". I: Brunstad, Paul Otto og Evenshaug, Trude (red.) *Å være voksen*. Oslo. Gyldendal. s.30-45 (15 sider)
- Larsen, Ann Kristin og Slåtten, Mette Vaagan. (2006): *En bok om oppvekst – samfunnslære for førskolelærere*. Bergen. Fagbokforlaget. s.15-37 og s.68-78 og s.97-111(36 sider)

Pedagogisk idéhistorie

Innledning

Pedagogisk idéhistorie omhandler de ideer og praksiser som i ulike tider og kulturer har formet undervisning og skole. Nåtidens skole bygger på denne arven. Steinerpedagogikken slik den praktiseres og begrunnes i dag har tatt opp i seg en rekke pedagogiske ideer og arbeidsformer som kan studeres i pedagogikkens idéhistorie. I et historisk og kulturelt komparativt perspektiv kan steinerpedagogikkens egenart, muligheter og utfordringer bedre forstås og gis impulser til videreutvikling.

Mål

Studenten skal

- få innsikt i de viktigste hendelsene i pedagogikkens idéhistorie
- kunne se disse i relasjon til steinerpedagogikken

Innhold

Perioden tar utgangspunkt i gammel indisk og kinesisk pedagogisk filosofi og praksis. Her fremkommer en polaritet mellom å sette menneskets indre og samfunnets perspektiv i sentrum for pedagogikken. Denne polariteten kommer til syne i store deler av den videre pedagogiske idéhistorien fra Platon og Aristoteles og frem til læreplanene for dagens norske skole. Av de viktigste pedagogiske tenkerne fra undervisningen kan nevnes: Comenius, Macaulay, Pestalozzi, Fröbel, Montessori og Dewey.

Arbeidsmåter

Forelesninger, samtale og skriftlig/kunstneriske referater.

Oppgaver, arbeidskrav

Studentene utfører daglige egne skriftlig/kunstneriske referater. Disse samles etter perioden i en samlet perm.

Evaluering

Fremmøte i henhold til evalueringsordningen og tilfredsstillende utførte arbeider.

Litteratur

Tekster til pedagogisk idéhistorie. Kompendium, ca 50 sider.

Mathisen, Arve (2008). Postmodernitet og kunnskapssamfunn – Hva med steinerskolen? *Steinerskolen nr. 3/2008*, 10 sider.

Rytmer og høytider

Innledning

Steinerpedagogikken legger vekt på hva den daglige og ukentlige rytmen kan bety for barnas trivsel. Dette er et derfor et viktig tema i forhold til studentenes første praksiserfaringer. Videre belyses forvandlingene i årsløpet og menneskets forhold til naturens skiftninger. Tradisjoner og høytider blir belyst, og studentene blir kjent med sanger, vers, fortellinger, utsmykking og formingsaktiviteter som kan høre til de forskjellige årstidsfestene i en steinerbarnehage.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om rytmer i dagen og i året
- kjenne til steinerpedagogikkens tanker om menneskets forhold til rytmer
- få kunnskap om årstidsfestene og hvordan de kan feires i barnehagen
- bli kjent med og kunne bruke sanger, vers og fortellinger til årstidsfesten
- kunne lage et årstidsbord

Innhold

- Årstidsfestenes betydning og bakgrunn.
- Betydningen av rytmer i dagen, uken, og året.
- Det rytmiske element som metode i steinerpedagogikken.
- Rytmene i naturen.
- Årets løp og høytider. Årstidsfestene.
- Primstaven som del av norsk tradisjon.
- Mennesket som et rytmisk vesen.
- Årstidsbordet.

Arbeidsmåter

Forelesninger og arbeidsgrupper.

Oppgaver og arbeidskrav

Lage en arbeidsbok med sanger, vers, fortellinger knyttet til hver fest. Skrive referat fra perioden. Velge en av årstidsfestene og fordype den i en egen tekst.

Praksisoppgave: Føre en dagbok der studenten noterer trekk ved dagsrytmen i praksisbarnehagen og det som skjer av forarbeid og gjennomføring av årstidsfester og høytidsmarkeringer.

Evaluering

Fremmøte i henhold til evalueringsordning og bestått/ikke bestått i forhold til obligatoriske oppgaver.

Litteratur

Brochmann, Inger (1998) Årstidsfester. Danmark: Forlaget Archè. (277 sider).

Steiner, Rudolf: Årsløpet som jordens åndedrag, 1 Foredrag 31.03.1923

Kildesamling:

Brochmann, Inger (1994) Årets gang med lek og sang. Danmark: Hernov, (94 Sider).

Barn og lek

Innledning

Forståelse av lek som en essensiell og avgjørende dimensjon ved yngre barns virksomhet - deres utvikling og livskvalitet - står sentralt i steinerpedagogikken. I steinerbarnehagen har barns egeninitierte lek en prioritert posisjon. Teoretisk og praktisk kunnskap om lek har en sentral plass i den steinerpedagogiske førskolelærerutdannelsen.

Mål

Studenten skal

- opparbeide teoretisk, empirisk og praktisk kunnskap om lekens egenart og verdi i relasjon til andre pedagogiske aktiviteter.
- kunne forstå og gjøre rede for lekens betydning for barns utvikling, slik det begrunnes i så vel steinerpedagogisk tradisjon, som i forskning og annen erfaringsbasert faglighet.
- utvikle en holdning av interesse og verdsetting av lek som kulturelt og individuelt uttrykk
- opparbeide innsikt, observasjonsevne og ferdigheter for å kunne legge til rette, verne, inspirere og regulere lek i barnehagehverdagen.

Innhold

- Karakterisering og avgrensning av lek i forhold til andre typer av aktiviteter blant barn.
- Ulike teoretiske perspektiver på lek.
- Kategorisering av lek; typer av lek, lek på forskjellige alderstrinn.
- Lekens betydning for barns utvikling.
- Rammebetingelser for lek; tilrettelegging av fysisk lekemiljø inne og ute, utvalg og kvalitet på leketøy, organisering og tidsrammer.
- Krav til sikkerhet ved lekeutstyr.
- Voksnes rolle i forhold til barns lek; forbilde, tilrettelegging, inspirasjon og regulering.

Organisering

Lek er tema for en to ukers emneperiode i 1. studieår, men blir også behandlet i fag som tar for seg barns utvikling og den metodiske praksis i barnehagen, samt i pedagogiske oppgaver i forbindelse med praksis i hvert av studieårene.

Arbeidsmåter

Forelesninger, gruppearbeid og øvelser. I tilknytning til praksis i barnehage: lekeobservasjon, tilrettelegging og regulering av lek med dokumentasjon. Skriftlig litteraturbasert oppgave til tema lek.

Oppgaver, arbeidskrav, evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og godkjent skriftlig oppgave.

Litteratur

Evenshaug, Oddvar, Hallen, Dag (2001): *Barne- og ungdomspsykologi*. Oslo: Gyldendal akademisk, kap 16, side 313 – 331 (18 sider).

Olofsson, Birgitta Knutsdotter (2005): *Lek for livet*. Oslo: Andresen & Butenschøn, s. 13 – 164, (151 sider).

Rasmussen, Torben Hangaard (1996): *Orden og kaos*. Oslo: Forsythia, s 57 – 89, (32 sider).
Steiner, Rudolf (1994): *Barnets oppdragelse*. Oslo: Antropos, (36 sider).
Ömann, Margareta (2007): *Den viktige hverdagen*. Oslo: Pedagogisk Forum, s. 39 – 65, (26 sider).

Småbarnspedagogikk

Innledning

Mange barn er i barnehagen fra de er ett år gamle. De minste barna har andre behov enn barn over tre år. Vi kan ikke bruke de samme metoder. Pedagogikken må ta hensyn til barnets alder. De tre første årene er av stor betydning for barnets senere liv. Grunnleggende ferdigheter som å lære å gå, lære seg et språk som senere skal gi grunnlag for selvstendig tenkning, tilegner barnet seg i de første tre år. Kunnskap om barns utvikling må ligge til grunn for arbeidet med småbarnsmetodikken.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om barns utvikling fra 0-3 år og kjenne til karakteristiske trekk ved motorikk, språk og kognitiv utvikling.
- kunne drøfte betydningen av de yngste barnehagebarnas behov for rytme, ro og søvn.

Innhold

- Barn 0-3 år; utviklingen av bevegelse, språk og tenkning
- Rytmer, søvn og mat
- Rom og miljø.

Arbeidsmåter

Forelesninger, gruppearbeid, tekstarbeid.

Oppgaver, arbeidskrav

Skriftlig oppgave

Evaluering

Bestått/ikke bestått i forhold til fremmøte, utførte arbeidskrav og skriftlig oppgave.

Litteratur

Goebel, Wolfgang og Glöckler, Michaela (2002): *Barnets helse og utvikling*. Oslo: Antropos, s. 321-350, (29 sider).
Gjessing Paulsen, Eldbjørg. (2008): *Tillit og undring. Barnet under 3 år hjemme og i steinerbarnehager*. Oslo: Kolofon, (90 sider).

Antroposofi og steinerpedagogikk

Innledning

Steinerpedagogikkens idégrunnlag, antroposofien, blir belyst, utdypet og aktualisert på ulike måter i undervisningen på høyskolen. Studentene får en innføring i antroposofiens plass i kultur og samfunnsliv, samt en introduksjon til noen av antroposofiens grunnverdier og spørsmål rundt mennesket og verden.

Begrepet ”utvikling” er sentralt i steinerpedagogikken. En forsøker å nærme seg utviklingsbegrepet både kulturelt/historisk og individuelt/personlig.

Et studium av menneskets legemlige, sjelelige og åndelige konstitusjon er også sentralt i emnet Antroposofi og steinerpedagogikk.

Mål

Studenten skal

- få en oversikt over sosiale virksomheter inspirert av antroposofien og om Rudolf Steiner og hans livsverk antroposofien.
- gjennom eksempler fra filosofihistorie og kulturhistorie få et innblikk i aspekter ved temaet bevissthetsutvikling
- bli kjent med Rudolf Steiners symptomatiske historieforståelse.
- bli kjent med den antroposofiske forståelsen angående menneskets legemlige – sjelelige – åndelige konstitusjon.

Innhold

- Studie av litteratur om antroposofien skrevet av samtidige forfattere/skribenter.
- Introduksjon, i forelesningsform, av forskjellige sosiale virksomheter sprunget ut av antroposofien (biologisk – dynamisk jordbruk, etisk bankvirksomhet, antroposofisk medisin, goetheanisme og goetheanistisk forskning).
- En teoretisk og praktisk introduksjon til det biologiske – dynamiske jordbruket, samt goetheanistisk forskning
- Studium av nyere litteratur om temaet *utvikling* innefor vitenskap, filosofi og antroposofi.
- Eksempler fra forskjellige kulturers mytologi, religion og filosofi i forhold til temaet *utvikling*.
- Arbeid med den antroposofiske forståelsen av menneskets vesensledd og sjelekrefter.

Arbeidsmåter

Forelesninger, gruppearbeid, samtale, nærlesing.

Oppgaver, arbeidskrav

To muntlige presentasjoner/skriftlige oppgaver på bakgrunn av litteraturen og undervisningen.

Evaluering

Fremmøte og bestått/ikke bestått i forhold til skriftlige og muntlige oppgaver.

Litteratur

Lipson, Michael (2002). *Stairway of Surprise*. Great Barrington USA: Anthroposophic Press (120 sider), til uke 2-4 2012

Mathisen, Arve (red.) (1997). *Antroposofien. Essaysamling*. Tidsskriftet Steinerskolen 3-4 1997.

Steiner, Rudolf (2008) *Antroposofi og pedagogikk – Foredrag i Norge 1921-1923*. Oslo: Antropos forlag.

Metodikk: Barnets omgivelser, tid og rom

Innledning

Gode fysiske omgivelser og gode rutiner er viktig i en barnehage. Metodikkundervisningen i begynnelsen av studiet gir en innføring i barnehagepedagogiske temaer med fokus på ytre

rammebetingelser. Gjennomgang og vurdering av ulike barnehagers arkitektoniske og innredningsmessige løsninger er et tema i første semester, likeså utforming av barnehagens uteområde. I tilknytning til dette utdypes også spørsmål om form og materialvalg når det gjelder utstyr og leketøy. I steinerpedagogikken legges det stor vekt på å skape gode rytmiske forløp i dagen, uken og året. Det er derfor viktig å belyse de tidsmessige rammebetingelsene i barnehagen.

Mål

Studenten skal

- få orientering og oversikt over den steinerpedagogiske barnehagetradisjonen
- bli kjent med ulike modeller for barnehagers fysiske miljø ute og inne
- bli fortrolig med begrunnelsene for ulike fysiske løsninger og være i stand til å vurdere og diskutere disse
- bli kjent med prinsipper og spørsmål om utforming og materialvalg knyttet til pedagogisk materiell og leketøy i steinerbarnehagen
- kjenne til og kunne drøfte ulike prinsipper og løsninger når det gjelder dagen og ukens rytmiske oppbygging

Innhold

- Steinerbarnehagens historikk.
- Grunntrekk ved steinerbarnehagens egenart.
- Barnehagens fysiske miljø ute og inne, begrunnelser og konsekvenser.
- Leketøy og formingsmateriell relatert til aldersgrupper og bruksområder.
- Dagsplan og ukeplan sett i forhold til barnets behov for gjentakelse, forutsigbarhet og variasjon.

Arbeidsmåter

Forelesninger, samtaler og gruppearbeid, tegneoppgave, skriftlig og muntlig fremleggelse.

Oppgaver, arbeidskrav

- Tegne skisse til fysisk utforming av en barnehage, gjøre rede for og begrunne ulike løsninger.
- Kunne gjøre rede for leketøy tilpasset ulike aldersgrupper.
- Praksisoppgaver: føring av dagbok under praksisopphold
- Praksisoppgave: observere, tegne og beskrive elementer ved praksisbarnehagens fysiske miljø

Evaluerings

Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og arbeidsoppgaver.

Litteratur

Rasmussen, Torben Hangaard (2001): *Legetøjets virtuelle verden*. København: Semi-forlaget, Essay 1, (35 sider.)

Mathisen, Arve (1994) *Barnets verden*. Oslo: Vidarforlaget (174 sider)

Språk- og samfunnsfag

Litteraturhistorie

Innledning

Skjønnlitteratur er en viktig kilde til utforskning av gåten menneske. Ut fra allmenndanningsperspektivet i steinerpedagogiske profesjonsstudier er temaet derfor del av førskolelærerutdanningen. Den som leser opplever gjenkjennelse, undring, glede, fortvilelse, sinne og begeistring og kan gjennom dette utvikle evnen til å uttrykke også sine egne erfaringer. Det er et tidsspenn på ca 2500 år mellom den eldste og den nyeste teksten i det kompendiet som er utgangspunkt for studentenes arbeid, alle tekstene er hentet fra europeisk litteraturhistorie. Perioden er et streiftog innenfor et klart avgrenset område innenfor litteraturhistorien. Hovedfokus i perioden er lagt på innholdet i tekstene.

Mål

Studenten skal

- få et kortfattet litteraturhistorisk overblikk
- oppleve glede ved å lese og arbeide med litteratur
- bli kjent med forfattere som skildrer menneskets vesen med særlig vekt på de åndelige sidene
- få erfare at mange av de tankene de møter i Steiners tenkning også finnes i skjønnlitteraturen. Det er et mål at de skal gjenkjenne disse temaene på tvers av sjanger og tid.
- lære å arbeide jevnt med tekster; til hver dag i perioden skal de lese en tekst og ta spørsmål og refleksjoner med til samtalene i timene
- få øvelse i å viderebearbeide sine muntlige refleksjoner til tekst og lære seg å bruke prosesskriving
- skrive tekster og lese dem høyt i plenum, de skal utfordre seg selv og komme over eventuelle sperrer i forhold til det å dele tekster og ta imot og gi respons og bruke dette i videre bearbeiding av tekstene.

Innhold

Kompendium med litterære tekster som skildrer det å være menneske, med særlig vekt på de åndelige sidene. Et utvalg forfatteres måter å behandle eksistensielle spørsmål. Lesning, samtale, refleksjon og egne skriftlige uttrykk i forhold til de litterære tekstene. Prosesskriving; teknikker, overvinnelse av skrivesperrer, øvelser i å gi og motta tilbakemeldinger.

Arbeidsmåter

- Forelesninger der tekstene og forfatterne blir presentert og den kulturelle konteksten for verkene blir behandlet.
- Teoretisk arbeid med tekstene; individuelt, i gruppe, i plenum: analyse og drøfting.
- Kunstneriske øvelser: fortellerøvelser, teaterspotøvelser, lytteøvelser og bevegelsesøvelser
- Verksted der studentene skriver og presenterer sine tekster og der de får og gir hverandre respons.

Oppgaver, arbeidskrav

I løpet av de to ukene som denne perioden varer, leser studentene alle de tekstene som er samlet i kompendiet og de skriver tekster som er i dialog med tekstene i kompendiet. Studentene kan fritt velge hvilke sjangre de vil benytte. Det kreves aktiv deltakelse i øvelser og samtaler i løpet av timene. Etter at perioden er over, leverer studentene tekstene inn til ansvarlig lærer som kommenterer både form og innhold.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og tilfredsstillende utførte oppgaver.

Litteratur

Kompendium med utdrag fra utvalgte tekster fra litteraturhistorien:

Sofokles: Utdrag fra Kong Oidipus

Platon: Myten om Er fra Staten

Dante Alighieri: Den guddommelige komedie; utdrag fra Helvete og Paradis

Tolstoj: Kafeen i Surate

Tunström: Utdrag fra Juleoratoriet

Ende: Utdrag fra Momo eller kampen om tiden

Barn i litteraturen

Innledning

I litteraturen belyses barndommen gjennom forskjellige tidsepoker. Målet for undervisningen om barn i litteraturen er at studenten får en økt forståelse for barnets sosiale forhold og følelsesmessige relasjoner. Det benyttes både romaner og biografier og andre litterære virkemidler for å belyse barns ulike livssituasjoner. Her er kunsten et unikt virkemiddel.

Mål

Studenten skal

- bli kjent med litteratur som omhandler barns utvikling
- få innsikt i noen litterære virkemidler i tekstene
- kunne drøfte de litterære barndomsskildringene og hvordan litteratur kan brukes i et pedagogisk refleksjonsarbeid

Innhold

- Studentene leser to obligatoriske barndomsskildringer og drøfter disse muntlig.
- I tillegg velges en bok fra anbefalt litteraliste.

Arbeidsmåter

- Forelesninger
- Samtaler
- Muntlige bokpresentasjoner

Oppgaver, arbeidskrav

Skriftlig bokomtale: resymé, beskrivelse av språkbruk, innhold og tematikk.
Oversikt over forfatterskapet.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og tilfredsstillende utførte oppgaver.

Litteratur

Bjørneboe, Jens. *Jonas*.

Hoel, Sigurd. *Veien til verdens ende*.

Utdrag og anbefalt litteratur.

Eventyr

Innledning

Folkeeventyrene står sterkt i verdens kulturer. Blant utallige fantasifigurer og helter i moderne barndom, er ennå Askeladden og Rødhette gjenkjennelige og etterligningsverdige. I steinerbarnehagene hører eventyrene til det mest benyttede fortellerstoffet, og eventyrstunden inngår som fast element i dagsrytmen. Eventyrene er handlingsmettede fortellinger, de er fantasieggende og taler kanskje mer til hjertet enn forstanden. Dette er kvaliteter som appellerer til førskolebarnet, og gjennom eventyrenes billedrikdom tilføres barnet impulser til egen kreativitet og utfoldelse.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om folkeeventyrenes opprinnelse, utbredelse og innsamling
- erverve seg forståelse for eventyrbildenes mytologiske innhold, grunnfortellinger og måter å tolke dem på
- lære seg å se forskjell på ulike typer og sjangre av eventyr. Kunne velge ut eksempler som egner seg til førskolebarn
- utvikle grunnlag og interesse for å videreføre fortellertradisjonen i barnehagen. Kjenne til ulike syn på formidling og selv øve på å bli en god forteller.

Innhold

- Kilder og historikk. Eventyrsamlere og informanter. Språk og billedbruk.
- Norske eventyr. Andre lands eventyr. Likhetstrekk og forskjeller.
- Eventyrenes struktur og oppbygning. Analyser. Tolkninger.
- Barns oppfattelse av eventyrets budskap. Kampen mellom det gode og det onde. Det terapeutiske element i det dramatiske eventyret. Det rytmiske element i regleeventyret.
- Forslag til eventyr i steinerbarnehagen. Alder og andre hensyn. Metodiske spørsmål.

Arbeidsmåter

Daglige forelesningsøkter. Gruppearbeid. Diskusjon (artikkel: Dragen som sosialklient). Som daglig forberedelse i perioden leser studentene 2-3 oppgitte eventyr. Temaet Eventyr har sammenheng med prosjektuken Dukketeater. Aktuelle problemstillinger blir videreført / repetert her.

Oppgaver, evaluering

Godkjent tilstedeværelse. I praksisperioden (samme semester) vil en av oppgavene omhandle eventyr og eventyrfortelling. Denne oppgaven evalueres sammen med de øvrige praksisoppgavene.

Litteratur

Fougner, Jorun (2005): *Under fortellingstreet*. Oslo: Universitetsforlaget, kap. 1-6, s.17-72 (55 sider).

Sundland, Egil (1995): *Det var en gang... et menneske*. Oslo: Cappelen, kap. VI, s.95-125 (30 sider).

Eide, Tom (1990): *Når dragen blir sosialklient*. Oslo: Dyade nr.4, s.2-25 (24 sider).

Dukketeater

Innledning

Dramatisering av eventyr og enkle situasjoner fra dagliglivet har en god og lang tradisjon i steinerbarnehager. Dukketeater / figurteater virker som inspirasjon til barnas lek og improvisasjon. Kombinasjonen av bevegelse og fortelling støtter opp under barnas språkforståelse og billeddannelse. Således vil studentene kunne ta i bruk dukketeater som et pedagogisk virkemiddel – ikke minst overfor barn med tospråklig bakgrunn.

Mål

Studenten skal

- kjenne til hovedtrekk i dukketeatrets historie og kunne skjelne mellom forskjellige dukketyper /dukkespill.
- få forståelse for hvilket medium dukken er i forhold til:
  - Kontakt og kommunikasjon.
  - Som gledesspreder og formidler av følelser.
  - Som forbilde og påvirker av barna.
  - Hvilken dramatiseringsform som egner seg for barn på ulike alderstrinn.
- kunne videreføre tradisjonen med dukketeater til nye generasjoner. Være seg bevisst som kulturformidler.
- rigge en bordscene og spille med enkle dukker, med utgangspunkt i et eventyr.

Innhold

- Kort historikk om dukkespill og figurteater gjennom tidene.
- Presentasjon av forskjellige dukketeaterdukker og hvordan de beveges og føres på en scene. Øvelser.
- Oppbygging av scenelandskap til bordspill. Fremstilling av enkle spilleffekter, rekvisitter og annet utstyr. Øvelser.
- Improvisasjon med enkle midler (tørklær, naturmaterialer, hender, kropp).
- Innstudering av bordspill basert på korte folkeeventyr. Presentasjon overfor et publikum.

Arbeidsmåter

Undervisningen er lagt opp som et heldags ukeprosjekt. Historikk og teoretisk innføring i teknikker formidles av lærer. Studentene arbeider gruppevis. Hver gruppe velger manus, dukker og utstyr fra disponibelt lager. (Dette for at deltagerne skal komme raskest mulig inn i praktisk spill. Syng av dukker koordineres med undervisningen i håndarbeid.) Gruppene viser for hverandre og avslutter med spill i nærliggende barnehager i bydelen.

Oppgaver, evaluering

Gruppeoppgaver. To dukkespill som må gjennomføres i løpet av prosjektuken. Ved fremvisning for hverandre gis en muntlig vurdering av hvert stykke m.h.t. sceneoppbygging, dukkeføring, fortellermåte, ledsagende musikk m.m. Det legges vekt på stemningsskapende faktorer, formidlingsevne og estetikk.

Godkjent tilstedeværelse.

Fortelleøvelser

Innledning

Muntlig fortelling er den eldste og mest opprinnelige formidlingsform mennesket kjenner. Det lille barnet vokser inn i språket gjennom lytting og etterligning, og førskolelærerens bevisste bruk av språket er derfor av stor betydning for barns utvikling. Muntlig fortelling er et sentralt element i steinerpedagogikken, både i førskolen og i skolen. Å bruke fortellinger bevisst i pedagogisk arbeid er en kunst. Det kreves øvelse og innsikt. Teoretisk og praktisk kunnskap om muntlig fortelling har derfor en sentral plass i den steinerpedagogiske førskolelærerutdanningen.

Mål

Studenten skal

- opparbeide forståelse for språkets betydning i barns utvikling
- erverve seg kunnskap om hvordan de gjennom bevisst bruk av sitt eget språk kan nære barnas språklige utvikling
- ha kjennskap til ulike former for språk som finnes, for eksempel hverdagsspråk, forskningsspråk, poetisk og mytisk språk, og studentene skal opparbeide et bevisst forhold til de ulike kvalitetene i de forskjellige språkene og bruken av dem
- erverve seg god kildekunnskap om eventyr og fortellinger
- selv finne fram til fortellinger i skriftlige kilder og velge fortellinger som passer til barnas alder og utvikling
- kunne fortelle levende og billedrikt
- lage og fortelle enkle, små fortellinger for barna
- begrunne valget av de fortellingene de forteller

Innhold

Faget inneholder mange forskjellige arbeidsformer; oppvarming av kropp og stemme og øvelser som tar sikte på å etablere sikkerhet i det å fortelle for andre i små og større grupper. Faget tar opp fortellerens stemme, kroppsspråk og den kontakten som må etableres med tilhørerne. Studentene får øvelse i å fortelle i små grupper og for hele klassen. Det blir også arbeidet med pensumlitteraturen og det er i hver time samtale og refleksjon omkring utvalgte artikler/tekster. Faget tar opp teoretiske emner knyttet til fortellerkunst; fortellingenes plass i steinerpedagogikken, sjangerlære, ulike språklige uttrykk og fortellerkunst som selvstendig kunstform.

Arbeidsmåter

Praktiske øvelser; lytting til andres fortellinger og øvelse i å fortelle. Samtale og refleksjon omkring muntlig fortellerkunst samt kortere fremleggelser fra lærer knyttet til aktuelle emner som er vokst ut av studentenes egne spørsmål, erfaringer fra praksis og fra litteraturen.

Oppgaver, arbeidskrav, evaluering

I løpet av begge semestrene forteller studentene flere forskjellige fortellinger for hverandre i små grupper og samlet for hele gruppen. De øver seg på å fortelle både små hverdagshistorier og kortere eventyr som egner seg for barn i førskolealder. De får tekster utdelt som de skal fortelle uten manus, de må også selv velge fortellinger og begrunne valg av disse ut fra den gruppen av barn de skal fortelles for. Studentene forteller i barnehagene i sine praksisperioder og reflekterer over dette i praksistilbakemeldingene.

I vårsemesteret gjennomføres det portalevaluering. Det skal studentene kunne:

- Fortelle en fortelling uten manuskript slik at billedinnholdet blir tydelig og kan visualiseres av tilhørerne.
- Begrunne valg av fortelling ut fra alder på barna i den gruppen som skal høre fortellingen.

Litteratur

Bjørneboe, J. (1977). *Barn og eventyr I: "Steinerskolen 2/1977*.

Dahlsveen, H. (2008). *Innføringsbok i muntlig fortellerkunst*, Universitetsforlaget.

Rehman, M. (1999). *Om muntlig berättande, I: En klunk av kvasers blod*, BonnierCarlsen

Ringlek

Innledning

Ringlek er en daglig arbeidsmåte i en steinerbarnehage. Ringlek består av sanger, vers, rim og regler. Språk og musikk sammen med bevegelse taler til barns vesen og væremåte, og de lar seg begeistre for vers og sang når disse fremføres som ringlek eller bevegelsesleker. Ringlek kan virke harmoniserende inn i det sosiale fellesskapet i barnegruppen. Barna beveger seg og synger hver på sin egen måte og blir ikke rettet på. Det er selve samspillet mellom alle i ringen som er viktig.

Mål

Studenten skal

- bli kjent med et utvalg sanger, vers, rim og regler
- få kunnskap om hvordan en kan skape, velge og sette sammen elementer til en ring, det vil si den daglige stunden med språklig-musikalske-bevegelsesmessige aktiviteter
- kunne variere og nyansere ringen med hensyn til bevegelse og dynamikk
- kunne arbeide kunstnerisk og modellere bevegelser som er passende til for eksempel et dyr eller en handling
- kunne skape en ring ut fra hvilken årstid man er i

Innhold

- Øve og lære sanger, vers, rim og regler som egner seg til de forskjellige årstider og årstidsfester.
- Forstå oppbygningen av en ringlek og øve eksempler på dette. Samtale om elementene i en ringlekstund.
- Dikte egne vers.
- Få kunnskap om ringens mange muligheter til å bidra til barnas utvikling som for eksempel språklig utvikling, utvikling av grov- og finmotorikk, muligheter til å utvikle musikalitet og hørsel og øve sosialt samspill.

Arbeidsmåter

Samtale. Øve sammen i ring.

Oppgaver, arbeidskrav

- Lære seg de sanger, vers, rim og regler som blir gjennomgått.
- Kunne sette sammen en egen ringlekstund på 10-15 minutter.
- Praksisoppgave: lage en mappe med stoff fra ringlekstunden og andre sanger, rim og regler som brukes i praksisbarnehagen.

Evaluerings

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og utførte oppgaver.

Litteratur

Brochmann, Inger (1994): Årets gang med lek og sang. Danmark: Hernov, (94 sider).
Kopier av diverse sanger, vers, og regler.

Språkforming

Innledning

Faget språkforming gir kunnskaper om og oppøver ferdigheter i de musikalske og formende elementene i språket og i egen stemmebruk. De små barna opplever språkglede i klanger, rytmer, enkeltlyder, bevegelser, fraseringer og melodier i språket. Som pedagoger og forbilder vil vi kunne gi dem en fylde av slike opplevelser å forbinde seg med, jo mer vi har bevisstgjort oss disse elementene, både i språket og i vår egen stemme. Vi vil også bli mer lydhøre for barnas språkutvikling. Gjennom å arbeide med stemme, pust, bevegelse og rytme og hvordan vi integrerer dette i vårt eget uttrykk, øver vi også oppmerksomhet omkring hvordan vi står frem med vår personlighet og vårt språk og kroppsspråk, bevissthet om egne og andres grenser m.m. Ved å få tilgang til et større register å spille på i egen stemmebruk, får vi også mulighet til å utvikle ulike sider ved vår egen personlighet.

Mål

Studenten skal

- begynne å bli fortrolig med faget og med å øve stemmebruk i klassen
- åpne opp for en nysgjerrighet og lyst til å lære mer om de musikalske og formende elementene i språket, finne tilbake til vår barnlige språklek og bli bevisst noen av elementene i denne, og hvordan vi kan bruke dem
- oppøve bevissthet om språk som bevegelse
- få kunnskaper om og oppøve ferdigheter i forhold til de enkelte lydene, konsonanter og vokaler og de ulike lydgruppene
- få kunnskaper om og oppøve ferdigheter i forhold til artikulasjon
- lære noen barnedikt og vers og kunne fremføre dem med bevegelser
- lage et eget vers for barn og fremføre det og lære det til klassen
- øve evne til samarbeid i klassen som gruppe, gi hverandre trygghet til å kunne stå frem og være i et øvende arbeid sammen, inkludert å øve seg i å lære av hverandre og gi konstruktive tilbakemeldinger
- få kunnskaper om og oppøve ferdigheter i forhold til hva rytme er i språket. Bli trygg i å kunne skandere et dikt og vite hvordan vi kan bruke de rytmiske elementene bevisst i fremførelsen.

- få kjennskap til enkelte diktformer, særlig heksameter
- få kunnskaper om og opplevelser av hvordan vi kan bruke de ulike rytmiske elementene bevisst i arbeidet med barna
- få kjennskap til gode metoder for å arbeide seg inn i en ny tekst og gjøre den til sin, for å kunne bruke den i arbeidet med barna.
- få inspirasjon til å lete mer i litteraturen
- få erfaring i å gjennomføre et samarbeidsprosjekt med medstudenter og lærere (julespill)

Innhold

- Ulike språkøvelser, dramaøvelser, stemme- og pusteøvelser, dikt og vers, samt et skuespill.
- Første hovedtema er lydene i språket, konsonanter, vokaler, de ulike lydgruppene.
- Andre hovedtema er artikulasjon.
- Tredje hovedtema er julespill.
- Levendegjøre den sovende kunnskapen de fleste allerede har om versføtter og andre rytmiske element gjennom å forbinde dette med bevegelser og rytmer i kropp og stemme.
- De fire mest brukte versføttene, samt diktformer som blant annet heksameter.
- Metoder og innhold i språkarbeid med barn

Arbeidsmåter

- Språkforming er et øvelsesfag. Det øves i hel gruppe, men også i mindre grupper, enkeltvis og i par i undervisningstidene.
- I tillegg kommer individuell øvelse på egen hånd.

Oppgaver, arbeidskrav

- Det kreves at studentene møter forberedt til timene, har øvd på eventuelle lekser og har med de tekstene vi til enhver tid arbeider med.
- I forbindelse med første hovedtema, de enkelte lydene, vil det bli gitt et større hjemmearbeid. Et lydvers skal skrives, øves inn med bevegelser, fremføres i klassen, og læres bort til klassen.
- I forbindelse med julespillet må det også øves mye i par og grupper utenom timene på skolen.
- I forbindelse med vårens hovedtema, rytmiske elementer i språket, vil det bli gitt et større hjemmearbeid. Studentene skal finne eksempler fra litteraturen der rytmer er brukt som et bevisst element. Teksten og forfatteren skal presenteres. Teksten skal fremføres for klassen. Teksteksemplet, samt en halv til en sides utgreiing om hvordan rytme er brukt i teksten skal leveres inn.

Evaluering

- Bestått / ikke bestått i henhold til obligatorisk tilstedeværelse og deltakelse i timene, samt utførte oppgaver.
- Muntlig evaluering av enkeltstudenter skjer fortløpende i klassen.

Litteratur

Språkformingsøvelser.

Teksteksempler som studentene finner frem til selv.

Norsk

Innledning

Undervisningen i norsk på høyskolen skal rette seg mot studentenes egen muntlige og skriftlige bruk av norsk og i tillegg gi studentene et grunnlag for å skape et språklig stimulerende miljø i barnehagen. De får opplevelser og kunnskap om språket som uttrykksmiddel gjennom muntlige og skriftlige øvelser. Det er viktig at studentene får forståelse for barns språklige kultur og kunnskap om litteratur og tekster egnet for barn. Norskfaget kommer også tverrfaglig inn i andre områder, som for eksempel barn og lek, barn og media, alderstypiske trekk, barn med spesielle behov, pedagogisk idéhistorie, praksisforberedelser og rapporter.

Mål

Studenten skal

- utvikle en variert og sikker språkbruk, muntlig og skriftlig
- øve seg på å stå foran en gruppe og legge frem et tema på en saklig, konkret og informativ måte
- skrive egne fortellinger
- kunne vurdere kvaliteter ved forskjellige typer barnelitteratur

Innhold

- Iakta og beskrive ved å benytte forskjellige litterære uttrykksformer
- Se på billedbøker, vurdere og karakterisere, finne kvalitetskriterier.
- Drøfte førskolelærerens ansvar for det språklige miljøet i en barnehage
- Skrive tekster i forskjellige sjangrer

Arbeidsmåter

- Forelesninger
- Samtaler og drøfting, i plenum og i gruppe
- Skriveøvelser.

Oppgaver, arbeidskrav

Muntlige presentasjoner, skriftlige tekster

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte, deltagelse og skriftlige oppgaver.

Litteratur:

Mjør, Ingeborg, Tone Birkeland, Gunvor Risa (2005): Barnelitteratur – sjangrar og teksttypar. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Natur- og miljøfag

Hagebruk

Innledning

Barn som får muligheten til kontakt med vekster blir engasjert av det som vokser og gror. Fylt av ærefrykt og med varsomme hender legger de et lite frø i jorden, vanner det omsorgsfyllt og følger spent med på veksten. For at førskolelæreren skal ta vare på og pleie denne interessen

hos barna, er det viktig at de selv har et forhold til og kunnskap om planter og hagebruk. Mange barnehager har et lite areal hvor de kan dyrke grønnsaker, urter og blomster. Hagebruksperiodens mål er å dyktiggjøre og inspirere studentene i å bruke dette sammen med barna. Ved påsketider forbereder studentene perioden ved å så forskjellige frø inne i klasserommet og stille plantene frem til utplantningen. Høyskolen får benytte et areal på litt over 100 m² i en offentlig park like ved utdanningsbygget til dyrking. På forsommeren gjennomgås teori vekselvis med at studentene dyrker opp arealet og planter ut urter, blomster og grønnsaker. De lærer å lage kompost og får en innføring i preparatene som brukes i biologisk-dynamisk jordbruk. Etter sommerferien høstes grøden og høstfest arrangeres for alle på skolen i samarbeid med 2.årsstudentene på lærerlinjen.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap og grunnleggende ferdigheter om såing, utplanting, pleie, kompostering, høsting og bruk av urter, grønnsaker og blomster
- kjennskap til landbrukshistorie
- kjennskap til matproduksjon i dag
- bli kjent med egenskaper ved jord og planlegging av en hage
- skaffe seg oversikt over vekster som er aktuell å bruke i en barnehage i Norge
- opparbeide forståelse og respekt for arbeidet som ligger bak produksjon av mat og blomster
- reflektere over pedagogiske motiver for å lage en hage med barnhagebarn
- få kunnskaper om grunnlaget for økologisk dyrking
- bli kjent med eksempler på hvordan produktene kan brukes til mat og pynt

Innhold

Teori: Landbrukshistorie, ulemper ved dagens matproduksjon, motiver (inkludert ernæring) for dette i barnehagen, jordtyper, jordbearbeiding, gjødsling, økologiske og biodynamiske prinsipper, pedagogikk

Praktisk arbeid: Graving, gjødsling, såing og utplanting, lusing, innhøsting og frøavl, planting av høstløk.

Arbeidsmåter

Forelesning, muntlig drøfting, demonstrasjoner, instruert praktisk arbeid.

Oppgaver, arbeidskrav

Valg av oppgaver daglig med ansvar for fullføring. Skriftlig prøve.

Evaluering

Fremmøte, deltakelse, godkjent skriftlig prøve.

Litteratur

Jolly, Linda og Marianne Leisner (2000), *Skolehagen – Etablering, drift og pedagogisk tilrettelegging av en skolehage.*, Landbruksforlaget, Oslo. (119 sider)

Jolly, Linda m.fl. (2003), *Grønt nummer*. Steinerskolen 2/2003.

Jolly, Linda (2000), *Gården som pedagogisk ressurs*. Rapport fra prosjektet Levande Skule (s.1-52).

Botanikk²

Innledning

Undervisningen i botanikk legger vekt på at studentene skal bli kjent med plantenes verden og stimuleres til selv å arbeide videre med botanikken. Siktemålet er å bringe barna nærmere planteverdenen ved å oppøve kjærlighet og respekt for planter.

Gjennom fortellinger om enkelte planter kan studentene bli inspirert til selv å se etter det vesentlige og vesensaktige ved hver art. Et daglig studium av en plante eller en plantedel ute i naturen fordypet iakttagelsesevnen og forståelsen for de dynamiske prosessene i planteverdenen.

Mål

Studenten skal

- opparbeide et grunnlag for fascinasjon og kjærlighet for plantene
- tilegne seg kunnskap om og oversikt over de viktigste plantefamiliene og deres særtrekk
- lære seg de viktigste treslagene i Norge
- ha innsikt i blomsterplantens oppbygning
- øve en kunstnerisk tilnærming til plantene

Innhold

De vanligste plantefamiliene og de mest kjente treslagene blir gjennomgått. Plantenes livssyklus blir beskrevet og plantens rytmiske vekstforløp studeres.

Gjennom studiet av blad- og blomsterformer pekes det på lovmessigheter i planteriket. Det gjøres iakttagelsesøvelser, og studentene blir kjent med Goethes grunntanker om plantenes metamorfose.

Arbeidsmåter

Forelesninger veksler med iakttagelses- og tegneøvelser. Studentfremleggelse med påfølgende samtaler gir en annen og verdifull innfallsvinkel til emnet.

Oppgaver, arbeidskrav

Studentene må i løpet av perioden legge frem en muntlig fremstilling av en plante etter eget valg.

Evaluering

Basert på tilstedeværelse og utføringen av pålagte oppgaver får studenten godkjent eller ikke godkjent perioden.

Litteratur

Grohmann, Gerbert (2002): *Växtlära*. Järna: Telleby Bokförlag, utdrag (30 sider).
Håkonsen, Jan (1978): "Botanikk i femte klasse". I: *Steinerskolen* 1/1978, (8 sider).
Lindholm, Dan (1969): "Livspotensialet i planteriket". I: *Steinerskolen*, 1/1969, (6 s.).
En norsk flora. Anbefalt er: Lid, Johannes (1998): *Norsk og svensk flora*. Oslo.

---

² Undervises ikke i 2011 – 2012. MT

Kunst- og håndverksfag

Kunsthistorie

Innledning

Kunsthistorie er del av førskolelærerutdanningen som et allmenndannende tema som kan åpne for egen refleksjon om billedkunstens og estetikkens betydning i fortid og nåtid.

Kunsthistoriefaget byr på et mangfold av muligheter som ligger innenfor fagets rammer. Kunsthistoriske emner behandles derfor fra ulike vinkler: ut fra ytre naturforhold, menneskets bevissthet, mytologi/religion og ut fra en estetisk problematikk i ulike typer kunst- og kulturuttrykk.

Mål

Studenten skal

- få oversikt over kulturepokenes egenart, spesielt med tanke på uttrykket i kunst og arkitektur
- reflektere over hvordan sentrale verdier i forskjellige kulturer uttrykkes i billedkunsten
- bli kjent med et stort repertoar av uttrykksmåter som inspirasjonskilde for eget kunstnerisk arbeid
- oppnå større personlig sikkerhet gjennom utvidelse av allmenndannelsen

Innhold

- Behandling av den europeiske billedkunstens historie: eldre og yngre steinalder, Egypt, Hellas, Romerriket med tidlig kristendom i vest og øst, middelalder og renessanse.
- Presentasjon av enkeltkunstnere frem mot nyere tid gjennom ukentlige studentinnlegg.

Arbeidsmåter

Forelesninger.

Betraktning av kunstverk gjennom fotografier, reproduksjoner og bøker, evt. originaler.

Bearbeiding av epokene gjennom eget kunstnerisk arbeid og med ulike teknikker.

Oppgaver, arbeidskrav

Ferdigstille og innlevere mappe med egne tegninger, malerier og tekster.

Evaluering

Bestått/ ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte arbeidskrav.

Maling

Innledning

Maling kan brukes som kunstnerisk bearbeiding av et hvilket som helst annet fagområde. Gjennom kunstnerisk fordypning av de enkelte fargenes kvaliteter, stimuleres studentenes evne til å skape bilder. De erfaringer som gjøres her, vil ligge til grunn for senere pedagogisk virksomhet. Fargeøvelsene bygger på Goethes fargelære.

I løpet av året utvides erfaringsområdet med øvelser der komposisjon og oppbygning av motiver ut fra fargen er med på å utvikle et blikk og en kvalitetssans for estetikk.

Mål

Studenten skal

- utvikle åpenhet overfor det rent kvalitative i fargene
- oppøve oppmerksomhet overfor nyanser
- bli fortrolig med fargesirkelen og de ulike fargeklangene
- oppøve trygghet i forhold til faget
- bli godt kjent med utstyr som kan brukes til maleaktivitet i barnehagen
- utvikle dømmekraft på det estetiske området
- utvikle ferdigheter i forhold til komposisjon og billedoppbygging
- kunne arbeide selvstendig med små oppgaver innenfor observasjon og iakttakelse
- utvikle evne til samarbeid
- oppøve våkenhet i forhold til kunstneriske virkemidler

Innhold

Arbeid med hver av grunnfargene gult, rødt og blått og deres ”språk”, samt tilgrensende fargenyanser og komplementære klanger. Goethes fargelære gjennom egne eksperimenter og gjennom tekster av Goethe. Fargesirkelen som individuelt arbeid og som gruppearbeid. Etterbilder og malerisk fremstilling av disse.

Komposisjonsøvelser. Sort-hvitt-tegning. Bruk av ulike maleteknikker og materialer.

Arbeidsmåter

Samtaler, dramatisering, maleøvelser (individuelt og i gruppe) og betraktninger av kunstverk, vinklet mot grunnfargenes særegenheter.

Oppgaver, arbeidskrav

Praktisk-kunstneriske oppgaver i henhold til emnene i faget.
Presentasjon av en kunstner, med eksempler på kunstverk.

Evaluering

Bestått/ ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte arbeidskrav.

Litteratur

Sällström, Pehr (1996): Goethes farglära. Järna: Kosmos.
Selvvalgt litteratur i tilknytning til presentasjon av en kunstner

Modellering

Innledning

Modellering benyttes til å oppleve og erfare form og rom. Leire gjennom bearbeidelse med hendene egnert seg spesielt godt til å utforske og observere det tredimensjonale rom.

Mål

- Studenten skal gjennom lek og arbeid med et materiale som leire kunne utvikle en formopplevelse som kan være en inspirasjon for formarbeid med barn; det være seg i ute naturen eller inne i barnehagen.

Innhold

- Tilegne seg materialkunnskap om leire, bivoks og plastilin.

- Håndfigurer
- Formforvandlinger
- Dyrefigurer basert på innlevelse og blikk for karakteriske trekk ved holdning og gester som dyreskikkelser uttrykker.

Arbeidsmåter

- Gruppeprosjekter
- Observasjonsøvelser
- Individuelle praktisk-kunstneriske øvelser, med lærerveiledning.

Oppgaver, arbeidskrav

- Tilstedeværelse
- Deltagelse i gruppeprosjekter
- Gjennomføring av enkeltoppgaver
- Tilknyttet praksisoppgave: gjennomføring av modellering med bivoks med barn.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte arbeidskrav.

Litteratur

Steiner, Rudolf ”Livsbetingelser for fremtidig oppdragelse”, 3.foredrag. Antropos forlag.

Kunsthåndverk

Innledning

Godt håndlag blir øvet gjennom hele førskolelærerstudiet. Å kunne kombinere dette med kvalitetssans gjør førskolelæreren til et godt forbilde på det kunstnerisk-gjørende området.

Mål

Studenten skal

- oppøve et sikkert blikk og en sikker hånd gjennom arbeid med kunsthåndverksteknikker
- kunne arbeide på en smidig måte i en gruppe

Innhold

- Ulike trykketeknikker:
- Linosnitt, pappptrykk, sjablongtrykk, stempeltrykk.
- Arbeid med valser, svamper med mer.
- Papir og tekstil.

Arbeidsmåter

Korte innledninger om fagteori og materiallære.
Verkstedarbeid.

Oppgaver, arbeidskrav

Gjennomføre gitte oppgaver, individuelt og i gruppe.

Evaluering

Bestått/ ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte arbeidskrav.

Sløyd

Innledning

I en steinerbarnehage legges det vekt på at barna møter og omgås et mangfold av naturmaterialer og blir kjent med materialenes forskjellige egenskaper gjennom egen erfaring. Derfor er teoretisk og praktisk kunnskap om arbeid med trematerialer en del av førskolelærerutdanningen. Undervisningen gir en introduksjon til sløydarbeid for og med barn, med enkel redskap og bruk av trevirke som er lett tilgjengelig i nære omgivelser.

Mål

Studenten skal

- bli kjent med forskjellige treslag, deres egenskaper og anvendelsesmuligheter
- kunne beherske enkel redskap på en praktisk og sikker måte
- oppøve godt håndlag og vurdering av hvordan et produkt må være (form, overflate m.m.) for å fylle sin funksjon
- oppøve bevisste holdninger til omgang med verktøy og materiale og til den skapende, fantasifulle prosessen som trearbeid kan utløse
- kunne se muligheter som ligger i tresløydarbeid i den pedagogiske hverdagen i barnehagen

Innhold

- Bruk av tørre og våte trematerialer fra forskjellige treslag.
- Kjennskap til og erfaring med riktig bruk av kniv, øks, huljern, sag og annen enkel redskap.
- Funksjonalitet og fantasi i tresløydarbeid.
- Pedagogisk bruk av tresløydarbeid.

Arbeidsmåter

- Introduksjoner til fagets teori og samtaler om temaer og oppgaver.
- Øvelser i bruk av forskjellige redskaper.
- Individuelt arbeid med trematerialer.

Oppgaver, arbeidskrav

Studentene skal lage et avtalt utvalg blant følgende muligheter:

- vandrestav
- heklenål, håndtein
- skje, sleiv, stekespade, smørkniv, knagger
- figurer (dyr, mennesker, fantasifigurer)
- seljefløyter

Tilknyttet praksisoppgave: Fremstilling av leketøy i barnehagen; studenten skal beskrive hva som er laget, fremgangsmåte og hvordan leketøyet ble brukt av barna.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og utførte oppgaver og arbeidskrav.

Håndarbeid

Innledning

Førskolelæreren skal kunne holde på med et håndarbeid i barnehagen og kunne inspirere og tilrettelegge formingsaktiviteter på en slik måte at barn opplever mestring uansett evner og forutsetninger. Derfor er det viktig med kunnskap om materialer og å utvikle kvalitetssans. I steinerbarnehagen legger man vekt på bruk av naturmaterialer både i forhold til leker og i de fysiske miljøer. Kunnskap om naturmaterialer og evnen til å lage og reparere enkle leker er derfor viktig. Det er ønskelig at studenten kan oppleve håndens arbeid som noe nyttig og selvutviklende etter hvert som hun/han oppnår grunnleggende ferdigheter.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om naturfibrer
- mestre enkle strikke- og hekleteknikker
- mestre enkle sømteknikker
- fremstille enkle produkter i ulike teknikker
- kunne karde ull og spinne på håndtein

Innhold

Kunnskap om og erfaring med naturmaterialer. Kunnskap om og erfaring med elementene i et årstidsbord i barnehagen. Tanker rundt utformingen av det fysiske miljøet i barnehagen. Lære grunnleggende ferdigheter innen enkel søm, strikking og hekling. Sy en pose og brodere på denne. Strikke skjerf, enkle dyr eller tøfler. Hekle lue eller fløytepose. Få kjennskap til karding og spinning med håndtein. Viktigheten av å kunne lage enkelt leketøy i barnehagen.

Arbeidsmåter

Introduksjoner og samtaler om emnene i faget.

Praktisk og anskuelig arbeid.

Veiledet individuelt arbeid med oppgavene.

Oppgaver, arbeidskrav

Brodert håndarbeidspose. Et strikket produkt. Et heklet produkt.

Lage ball og dyr ved hjelp av toving.

Sy en stådukke til bruk på årstidsbord eller i bordteater.

Utvikle et årstidsbord.

Tilknyttet praksisoppgave: Fremstilling av leketøy i barnehagen; studenten skal beskrive hva som er laget, fremgangsmåte og hvordan leketøyet ble brukt av barna.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og utførte oppgaver.

Litteratur

Kompendium med forskjellige oppskrifter, forslag til håndarbeidsoppgaver og rim og sanger som passer til håndarbeid.

Barn og musikk

Innledning

I faget musikk står sang, dans/bevegelse, spill og lytting i sentrum. Kunnskapen om at musikalitet er et vesenstrekk ved mennesket, er det grunnlaget undervisningen bygger på. Musikk berører vesentlige sider ved menneskets utvikling, både musikalsk og sosialt

Mål

Studenten skal utvikle

- kunnskap om musikkens betydning i alderen 0-6-år
- kunnskap om ulike typer barnesang
- kunnskap om pentatonikk
- innsikt i førskolelærerens betydning som musikalsk forbilde

Innhold

- sang, dans, bevegelse, lek og lytting
- vokal og instrumental øvelse
- tekstforståelse/studie

Arbeidsmåter

Forelesning – kollokvier.

Musikalske øvelser i gruppe og individuelt.

Oppgaver, arbeidskrav

Øve og bearbeide gitte oppgaver samt lage et skriftlig resymé av periodens innhold.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og aktiv deltakelse.

Litteratur

Ørbæk, Hans Børre: ”Når barn synger” – Artikkel

Ørbæk, Hans Børre: ”Streiflys over den pentatone musikk” –Artikkel

Ørbæk, Hans Børre (2004): Løvevisa og andre sanger. Oslo: Lyche.

Musikk

Innledning

I faget musikk står sang, dans/bevegelse, spill og lytting i sentrum. Kunnskapen om at musikalitet er et vesenstrekk ved mennesket, er det grunnlaget undervisningen bygger på. Musikk berører vesentlige sider ved menneskets utvikling, både musikalsk og sosialt. Musikk er en sentral del av det daglige arbeidet i en steinerbarnehage.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om musikkens lovmessigheter slik den uttrykkes i melodi, harmoni og rytme
- utvikle individuelle ferdigheter på minst ett instrument som inngang til musikkforståelse og som redskap i musisering med barn
- få innsikt i musikk som kulturfenomen samt oppøve evne til å skjelne hvilke kvaliteter som finnes i ulike musikalske ytringsformer

Innhold

- Grunnleggende musikk lære
- Sang
- Instrumental øvelse på fløyte, rytme - og klanginstrumenter
- Dans og bevegelse

Konsertbesøk til annonsert konsert

Arbeidsmåter

Musikk læren blir belyst gjennom praktiske musikalske øvelser, vokalt og instrumentalt. Det forutsettes omfattende selvstudium og egen øving rettet mot praktisk gruppearbeid, hvor samspill og lytting gir grunnlag for læring i samarbeid mellom student og lærer og innad i studentgruppen.

Oppgaver, arbeidskrav

- Kunne utføre rytmer som hel-, halv-, fjerdedels-, åttendels- og sekstendelsnoter med punkteringer og tilsvarende pauser.
- Kjenne notenavnene med kryss og b
- Vite betydningen av opphevelsestegn, repetisjonstegn, D.C. al Fine, allegro, andante, largo etc.
- Beherske omfanget C – g' på diatonisk c-fløyte. Spille og synge 6 selvvalgte melodier:
- Spille enkle sanger prima vista på C- fløyte.
- Beskrive konsertopplevelse
- Gruppefremførelse av øvde instrumentalsatser

Evaluering

Studentene skal sammenfatte hva de har lært og beskrive sin egen innsats med tanke på veien frem til de skisserte målene for vårens individuelle fagprøve.

Individuell prøve i musikk lære, sang og fløytespill evalueres som bestått/ikke bestått.

Litteratur

Sæther, M. og Aalberg, E. (2006). *Barnet og musikken*. Oslo: Universitetsforlaget.

Tekster til musikk lære. Rudolf Steinerhøyskolen (25 sider).

Bjørkvold, Jon Roar (2007). *Det musiske mennesket*, ”Før fødselen”, s.17-29, ”Den første barndommen” s.29-133, (116 sider). Freidig Forlag as, Oslo 2007

Notesamling

Kor

Innledning

Alle studentene samles en gang i uken til felles korøvelse, som leder til fremførelse av innøvde verker ved årstidsfeiringer og konserter.

Mål

Studenten skal utvikle

- sangglede
- sangteknikk/stemmebruk
- kjennskap til internasjonal folkemusikk og kunstmusikk, enstemmig og flerstemmig sang
- aktiv lytting

Innhold

- folkesanger fra ulike deler av verden
- utdrag av klassiske verk fra ulike stilepoker
- årstidsanger

Arbeidsmåter

Gruppearbeid med instruksjon.

Oppgaver, arbeidskrav

Øve og fremføre gitte oppgaver.

Evaluering

Bestått eller ikke bestått i henhold til fremmøte og aktiv deltagelse.

Litteratur

Aktuelt notemateriale

Eurytmi

Innledning

Eurytmi er en bevegelseskunst som er et særegent fag i alle steinerpedagogiske virksomheter. Musikken og språkets grunnelementer danner utgangspunktet for eurytmisk bevegelse, hvis grunnleggende idé er å synliggjøre de to kunstartene. Gjennom arbeid med eurytmien kan studentene øve bevegelse og samarbeid og utvide kunnskapene om språk og musikk gjennom egne erfaringer.

Mål

Studenten skal utvikle

- forståelse for at bevegelse/dans stimulerer skapende evner
- evne til aktiv og lyttende deltagelse i bevegelsesdynamikk – individuelt og i gruppe
- rytmiske ferdigheter, musikalske og språklige
- lydhørhet for språkvaliteter
- egenutvikling gjennom bevegelse

Innhold

- dynamiske gruppeformer, relatert til sentrum og periferi, tid og rom
- interaktive øvelser
- kroppsorientering
- allitterasjoner og melodirytmer
- konsonanter og vokaler
- kunnskap om eget kroppsspråk

Arbeidsmåter

Praktisk-kunstneriske øvelser i gruppe og individuelt.

Oppgaver, arbeidskrav

- øve gruppeprosesser med dynamisk/musikalsk bevegelsesflyt
- aktiv holdning og deltakelse

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og aktiv deltagelse

Fagplaner 2.år. Barnet – et psykologisk - pedagogisk perspektiv

Pedagogikk og førskolemetodikk

Barn og læring, ulike teorier³

Innledning

Emnet omhandler ideer og metoder som har formet og former synet på barn og behandling av barn i ulike sammenheng. Steinerpedagogikken, slik den praktiseres og begrunnes i dag, forholder seg til en rekke utviklingsideer og læringsteorier som studentene bør kjenne til. I et komparativt perspektiv kan steinerpedagogikkens egenart, muligheter og utfordringer bedre forstås og videreutvikles.

Mål

Studenten skal

- få innsikt i de viktigste hendelsene i pedagogikkens idéhistorie, og kunne se disse i relasjon til steinerpedagogikkens fremvekst.
- Ha innsikt i utviklings- og læringsteorier som er aktuelle i dag og se disse i relasjon til steinerpedagogisk forståelse og praksis.

Innhold

- Utviklingsteori og barnesyn i et idéhistorisk perspektiv
- Psykoanalytisk teori; Sigmund Freud og Erik Erikson
- Behavioristisk tilnærming; atferdsteori og atferdsanalyse
- Jean Piagets utviklingsmodell
- Lev Vygotskij og den kulturhistoriske skole
- Daniel Sterns utviklingsmodell og nyere samspillsteori

---

³ Emnet undervises i 2012 – 2013 MT

Arbeidsmåter

Forelesninger og diskusjoner, muntlig fremleggelse, skriftlig oppgave.

Oppgaver, arbeidskrav

Skriftlig oppgave innenfor med tema pedagogisk idéhistorie. Muntlig fremleggelse.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og godkjent muntlig og skriftlig oppgave.

Litteratur

Gulbrandsen, Liv Mette (red.) (2006): *Oppvekst og psykologisk utvikling*, kap 1-8, kap 12 (250 sider).

Sanser og sanseerfaring i førskolealder

Innledning

I steinerpedagogisk teori forstås sansning og etterligning som avgjørende drivkrefter for barns utvikling og læring i de første årene. En viktig oppgave for førskolepedagogikken blir å legge til rette for reelle, sansebaserte erfaringer som grunnlag for begrepsdannelse og forståelse. Gjennom Rudolf Steiners sansemodell som foruten de vanlige sansemodaliteter (syn, hørsel m.m.) også inkluderer kroppssansning og det man kan kalle sosial persepsjon, får studenten et redskap for utvikling og realisering av en sanse- og erfaringsbasert pedagogikk, der så vel estetiske som etiske dimensjoner ivaretas. I planen for emnet inngår også nyere forskning og teori.

Mål

Studenten skal

- ha kjennskap til grunnleggende kunnskapsteoretiske problemstillinger knyttet til forholdet mellom teori og erfart virkelighet
- Være fortrolig med Steiners sansemodell og knytte denne til nyere persepsjonspsykologisk og sansemotorisk kunnskap.
- ha kunnskap om barns sansepsykologiske og sansemotoriske utvikling, for å kunne legge til rette for utviklende aktiviteter så vel ute som inne. Kjenne til trekk ved forsinket eller atypisk utvikling for å kunne iversette tiltak overfor enkeltbarn
- kunne anvende kunnskap om sansepsykologi og sansemotorikk for å skape et kvalitativt godt og stimulerende barnehagemiljø

Innhold

- Sansning og begrep, teori og empiri. Grunnleggende kunnskapsteoretiske problemstillinger
- Rudolf Steiners sansemodell knyttet opp mot nyere empirisk kunnskap
  - Kroppssansing og sansemotorikk: "Jeg er"
  - Syn og hørsel; læring og kunnskap om verden: "Det er"
  - Sosial persepsjon; samspill og kommunikasjon: "Du er"
- Barns sansepsykologiske utvikling, sanseintegrasjon og sansemotorikk. Forsinket og/eller atypisk utvikling og eventuelle tiltak
- Barnehagen som oppvekstmiljø; bevisstgjøring av estetiske og etiske dimensjoner.

Organisering og arbeidsmåter

Forelesninger, øvelser, skriftlig oppgave.

Arbeidskrav, evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og godkjent skriftlig oppgave.

Litteratur

Aeppli, Willi (2003): *Menneskets sanser. Hvordan kan de pleies?* Oslo: Antropos, s. 9 – 44 (33 sider).

Berg, Anne og Kippe, Karin (2006): *Småbarnas kroppslige verden. Sansemotorisk utvikling hos barn 0 – 3 år.* Oslo: SEBU forlag, kap. 1-3 (70 sider).

Neuschütz, Karin (red.) (1997): *Våra 12 sinnen.* Stockholm: Levande kunskap, (55 sider).

Steiner, Rudolf (2007). *Almen menneskekunnskap.* Oslo: Antropos, utdrag av 8. foredrag, s. 135 – 144 (9 sider).

Småbarnspedagogikk⁴

Innledning

Mange barn er i barnehagen fra de er ett år gamle. De minste barna har andre behov enn barn over tre år. Vi kan ikke bruke de samme metoder. Pedagogikken må ta hensyn til barnets alder. De tre første årene er av stor betydning for barnets senere liv. Grunnleggende ferdigheter som å lære å gå, lære seg et språk som senere skal gi grunnlag for selvstendig tenkning, tilegner barnet seg i de første tre år. Kunnskap om barns utvikling må ligge til grunn for arbeidet med småbarnsmetodikken.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om barns utvikling fra 0-3 år og kjenne til karakteristiske trekk ved motorikk, språk og kognitiv utvikling.
- kunne drøfte betydningen av de yngste barnehagebarnas behov for rytme, ro og søvn.
- opparbeide forståelse for småbarnas forskjellige lekeuttrykk
- kjenne til betydningen av sang og regler for de minste
- få forståelse for viktigheten av foreldresamarbeid og en god oppstart i barnehagen

Innhold

- Barn 0-3 år; utviklingen av bevegelse, språk og tenkning
- Sansing, kroppslig kommunikasjon, lek
- Barns relasjoner til og samspill med omsorgspersoner og nære omgivelser
- Rytmer, søvn og mat
- Rom og miljø.
- Utemiljø
- Foreldresamarbeid og oppstart i barnehage

Arbeidsmåter

Forelesninger, gruppearbeid, tekstarbeid.

---

⁴ Uendret for 2.år 2010 – 2011; utvides for 2.år 2011 – 2012.Litteraturen er ny 2011 – 2012; ny plan ferdigstilles desember 2011. MT

Oppgaver, arbeidskrav

Skriftlig oppgave om selvvalgt tema.

Tilknyttet praksisoppgave i 2.år: observasjonsoppgaver i småbarnsavdeling. Se Praksishåndboken for nærmere beskrivelse.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i forhold til fremmøte, utførte arbeidskrav og skriftlig oppgave.

Litteratur

Haugen, S., Løkken, G., Røthle, M. (2006). *Småbarnspedagogikk: fenomenologiske og estetiske tilnærminger*, kapittel, 1,2,3 og 4 (72 sider).

Drugli, M. B.(2010). *Liten i barnehagen*: Oslo: Cappelen Damm, s. 13 – 141 (128 sider).

Alderstypiske trekk og barnetegninger

Innledning

Barn i førskolealderen gjennomgår en kontinuerlig forandring og utvikling. Ved hvert alderstrinn trer noe karakteristisk frem. Det ytrer seg i barnets bevegelser og språk, i dets lek og læring, gjennom relasjonsbygging og mestringskompetanse. Noe er typisk for alderen, og noe er individuelt. Dette er viktige elementer det tas hensyn til i den steinerpedagogiske førskolelærerutdanningen.

I studiet av barnetegninger får studenten utvidet og bekreftet det teoretiske innholdet. Barns spontane billeduttrykk formidler originalitet, samtidig som de bærer med seg noe allment av universell karakter.

Mål

Studenten skal

- opparbeide kunnskap om karakteristiske utviklingsstadier i førskolealderen fra 0-7 år.
- kunne anvende denne kunnskapen om barnets utvikling i eget holdningsskapende arbeid (forbilde /etterligning)
- opparbeide kunnskap og holdninger om tilretteleggelse av barnehagemiljøet slik at enkeltbarn og barnegruppe kan utfolde seg ut i fra eget mestringsnivå
- utvikle forståelse og respekt for hvordan barn kommuniserer gjennom streken og fargen
- vite hvordan tegneaktiviteter legges til rette og gjennomføres i steinerbarnehagen, teoretisk og praktisk

Innhold

- Barnets fysiske og motoriske utvikling.
- Mestring m.h.t. å gå, balansere, hoppe, løpe, ball-lek, tegne og skrive.
- Kognitiv og språklig utvikling.
- Samspill, språket som system, språket i bruk.
- Moralutvikling og følelsesmessig utvikling.
- Sosial utvikling. Lek alene og sammen med andre.
- Spesielle utfordringer / hensyn til selvstendighetsperioder og overgangsfaser (3-åringer, 6-åringer).

Arbeidsmåter, oppgaver

Forelesningsperiode, først med tema Alderstypiske trekk, dernest med tema Barnetegninger. Studie og sammenligning av illustrasjoner, foto og tegninger.

- Studentene forbereder enkeltvis en demonstrasjon av fin- og grovmotorikk ut fra ulike alderstrinn.
- Studentene kopierer typiske barnetegninger og diskuterer disse med henblikk på alderstypiske trekk.
- Skriftlig, litteraturbasert oppgave.
- Tilknyttet praksisoppgave i 2.studieår: gjennomføre en barneobservasjon. Se Praksishåndboken for nærmere beskrivelse av oppgaven.

Evaluerings

Godkjent tilstedeværelse. Deltakelse i oppgaver. Godkjent skriftlig besvarelse.

Litteratur

Bunkholdt, Vigdis (1998): *Små barn i vekst og utvikling*. Oslo: Tano Aschehoug, s.15-142, (127 sider).

Høigård, Anne (2006): *Barns språkutvikling*. Oslo: Universitetsforlaget, s.15-193, (178 sider).

Steiner, Rudolf, Grünelius, E (red) og von Kügelgen, H (red) (1971): *Det lille barnets væsen*. Stuttgart: Vereinigung der Waldorfindergärten, (tekstsamling), (26 sider).

Språk og tall i barnehagen⁵

Innledning

I barnehagealderen utvikles et livslangt grunnlag for gode språklige og matematiske ferdigheter. Barnehagen kan legge forholdene til rette for varierte erfaringer som barna kan innforlive på egen hånd og i lek og arbeid med andre, i ro og gledesfylt egenaktivitet heller enn som bestemte læringsmål.

Matematikk og språklige aktiviteter bør altså være en naturlig del av barnehagens hverdag. Ikke som et eget fag, men som måter å erfare og forstå ulike sider av verden på.

Disse temaene er del av mange av fagene og oppgavene i løpet av utdanningen. I tillegg kommer emnet ”Språk og tall i barnehagen”, der temaene blir sett fra skoles synspunkt: hvordan kan barnehagen understøtte språklig og matematisk utvikling før skolealder.

Mål

Studenten skal

- bli kjent med aktuell kunnskap om sammenhenger mellom språklige aktiviteter i barnehagen og senere skriftspråklig mestring
- kjenne til hva som skal til for å lære å skrive og lese
- reflektere over hvordan kunnskapen kan knyttes til de språklige aktivitetene i en steinerbarnehage
- vurdere grensene mellom et barnehagepedagogisk språkarbeid og et skolemessig språklig læringsarbeid
- få innsikt i matematikken i barnas hverdag
- kjenne til barnets forhold og ferdigheter i omgang med tall på ulike alderstrinn

---

⁵ Undervises for videreutdanning 2011-2012 og for 3.år 2012 – 2013. MT

- bli bevisst hvordan den begynnende matematiske tenkning ligger i det fysiske og hvordan matematikk oppstår fra en internalisert aktivitet av sansene– bl.a. gjennom erfaringer knyttet til rom og tid, auditivt og visuelt.
- opparbeide forståelse for hvordan man kan skape de beste betingelser for utviklingen av barnas tallmessige bevissthet

Innhold

- Kjennetegn på språklig stimulerende miljø i en småbarnsgruppe, i en aldersblandet gruppe, i en 1.klassegruppe.
- Ringlek, eventyr, bordspill, eurytmi som nøkler til opplevelse og lek med språk, til språklig oppmerksomhet og til å følge et handlingsforløp.
- Lyder, rytme og rim i språket, språk og bevegelse, hukommelsesdannelse ut fra gjentakelse.
- Lek og kommunikasjon på tvers av aldre og språklig modning; språklig barnekultur, lekeskriving, lekelesing.
- Bokens plass i en steinerbarnehage.
- De sansemessige og motoriske sidene ved skriftspråklig mestring.
- R. Steiners beskrivelse av barnets matematiske utvikling.
- J. Piagets fremstilling av barnets matematiske utvikling.
- L. S. Vygotskijs tanker om matematikk og språk.
- Tydeliggjøre tall - matematikken i barnets hverdag (sortering, klassifisering, forhold til rommet, avstand, retning, høyde, lengde, dybde, avveining og sammenligning, størst og lengst, form, posisjon, mønster, likheter, vekt, volum, akustisk og synkron telling og tallbegreper.)
- Tall i eventyrene (repetisjon av tallregler, gamle målenheter, klassifisering, de 4 ulike regneoperasjonene i eventyrene)
- Redegjøre for matematikk i ”frilek” og organisert lek og for øvrig i struktureringen av barnehagens hverdag.

Arbeidsmåter

- Forelesninger
- Samtaler
- Gruppearbeid
- Praktisk øvelser / lek og bevegelse

Oppgaver, arbeidskrav

- Skriftlig/praktisk fremstilling av forslag til lek/aktiviteter som beforder matematiske erfaringer og stimulerer til eksperimentell matematisk lek i en barnehage.

Evaluering

- Bestått/ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte arbeidskrav.

Litteratur

Doverborg, Elisabeth & Ingrid P. Samuelsson (2001) *Små barn i matematikkens verden*”
Pedagogisk Forum, s 10 – 31, 45 – 56 (32 sider)

Kompendium om språkarbeid i barnehagen.

Barndom og oppvekst⁶

Innledning

Perioden er en fordypning av 1. års undervisning. Generelle trekk ved barns livssituasjon som følge av samfunnsmessige endringer anskueliggjøres ved å fokusere på utvalgte, konkrete eksempler. Barns rett til medvirkning og økt fokus på læring i førskolealderen vil stå sentralt samt steinerpedagogiske perspektiver på vår tids utfordringer og muligheter .

Mål

Studenten skal

- ha innsikt i barns livsbetingelser i dagens samfunn
- ha kjennskap til faktorer som hemmer og fremmer sunnhet og helse ut fra et steinerpedagogisk perspektiv
- kunne kommunisere og drøfte det steinerpedagogiske idégrunnlaget i møte med aktuelle pedagogiske utfordringer

Innhold

- analyse av litteratur for barn
- steinerpedagogiske perspektiver på faktorer som hemmer og fremmer sunnhet og helse

Organisering og arbeidsmåter

- forelesning, gruppearbeid, diskusjon og selvstudium

Evaluering

- Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og godkjent skriftlig oppgave

Litteratur

Bae, Berit (2006) Perspektiver på barns medvirkning i barnehage. I: *Temahefte om barns medvirkning*. Kunnskapsdepartementet. Oslo. (s.7-25) (29 sider)

Goebel, Wolfgang og Glöckler, Michaela (2002). *Barnets helse og utvikling*. Antropos. Oslo. S.269-276 (6 sider)

Gunnestad, Arne (2008) Didaktikk for førskolelærere. Universitetsforlaget. Oslo. (282 sider)

Ommundsen, Åse Marie (2004): *Barneboklesninger. Norsk samtidslitteratur for barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget. S. 204-217 (13 sider)

Ommundsen, Åse Marie (2006): *Barndom i senmoderniteten. i: Årboka Litteratur for barn og unge 2006*. Oslo: Det norske Samlaget. S. 23-34 (11 sider)

Steiner, Rudolf (1999): *Hvordan kan vår sjelelige nød overvinnes*. Oslo: Vidarforlaget (43 sider)

Thuen, Harald (2008) *Om barnet*. Oslo. Abstrakt forlag. s.209-238, (29 sider)

Barn med spesielle behov

Innledning

Personalet i barnehagen er ofte de første som legger merke til at barn på ulike måter skiller seg fra andre i væremåte eller utvikling. Barnehagen har derfor er særlig ansvar for at barn med mulige spesialpedagogiske behov registreres og følges opp. Steinerbarnehagene tar i mot

---

⁶ Flyttet fra Språk- og samfunnsfag 2011-2012. MT

barn med ulike diagnoser som gjør at de trenger et særskilt tilrettelagt tilbud. Spesialpedagogisk kunnskap hører derfor med i førskolelærerutdannelsen.

Mål

Studenten skal

- ha kunnskap om de formelle rammebetingelsene for spesialpedagogisk hjelp til barn i førskolealder; lovverk, prosedyrer, hjelpeinstanser m. m.
- ha kunnskap om ulike vansker hos barn som kan hemme læring og sosialisering
- ha opparbeidet en forståelse for hvordan man skaper et inkluderende barnehagemiljø, og hvordan de daglige aktivitetene kan tilpasses og nyttiggjøres for barn med spesielle behov.
- ha utviklet innsikt og holdninger som er en forutsetning for et godt samarbeid rundt det enkelte barn

Innhold

- Formelle rammebetingelser for spesialpedagogisk arbeid i barnehagen: lover og rettigheter, henvisningsprosedyrer, opplæringsplaner, samarbeid med offentlige hjelpeinstanser.
- Ulike vansker som kan hemme læring og sosialisering: diagnoser og problembeskrivelser, behandling og tiltak:
  - Sosiale og emosjonelle vansker
  - ADHD
  - Utviklingshemning og lærevansker
  - Asberger syndrom
  - Tegn på omsorgssvikt og mishandling
  - Språkvansker
- Inkludering og spesialpedagogiske oppfølging i barnehagen. Tilrettelegging innenfor barnehagens rammer, individuelle tiltak.
- Foreldresamarbeid og faglig samarbeid rundt det enkelte barn.

Arbeidsmåter og organisering

Forelesning, gruppearbeid, litteratur

Oppgaver, arbeidskrav

Skriftlig oppgave, muntlig presentasjon av biografisk tekst knyttet til tema funksjonshemming

Evaluerings

Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og godkjent skriftlig oppgave.

Litteratur

- Gunnestad, A. (2008). "Resiliens som tilnærming i arbeid med barn som trenger særskilt hjelp". I: Sjøvik, Palma: *En barnehage for alle. Spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen*, Oslo: Universitetsforlaget, s. 301 – 324, (23 sider).
- Helland, S. (2004). "Spesialpedagogikkens rolle i barnehagen". I: Befring, Ed. & Tangen, R.: *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Akademisk, s. 382 – 405, (23 sider).
- Hoås Moen, K. & Svendsen, A. (2008). "Det offentlige hjelpeapparatet – organisering, oppgaver og saksbehandling". I: Sjøvik, Palma: *En barnehage for alle. Spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen*, Oslo: Universitetsforlaget, s. 103 – 123, (20 sider).

Sjøvik, P. (2008). ”Språk og samspillsvansker hos barn i førskolealder”. I: Sjøvik, Palma: *En barnehage for alle. Spesialpedagogikk i førskolelærerutdanningen*, Oslo: Universitetsforlaget, s.168 – 193, (25 sider).

Metodikk: Relasjonsbygging. Barn og voksne

Innledning

Metodikkundervisningen er et bindeledd mellom den forelesningsbaserte teoriundervisningen og praksis. I metodikkundervisningen fordypes og utvikles emnene fra forelesningsperiodene og konkretiseres med eksempler fra praksisfeltet. Forberedelse og etterarbeiding av studentenes barnehageerfaring har en sentral plass. Det gjelder så vel den styrte læringen knyttet til planlagte og evaluerte praksisoppgaver, som studentenes mer usystematiske og personlige læring. Psykologiske, sosiale og pedagogiske dimensjoner ved barnehagen som oppvekstmiljø står sentralt i andre studieår.

Mål

Studenten skal

- tilegne seg kunnskaper om og forståelse for de verdimål og kvaliteter og som vektlegges for barns utvikling og trivsel i barnehagen
- få en bevissthet om hvordan gjentakelser og rytmiske forløp skaper forutsigbarhet og forventning som grunnlag for trygghetsfølelse, utvikling og læring. Kunne vurdere og diskutere ulike løsninger.
- kunne gjøre rede for og eksemplifisere hvordan reelle og varierte sanseerfaringer gir grunnlag for livskvalitet, utforskning og læring i barnehagealder.
- utvikle en reell forståelse for betydningen av voksne som forbilder for barns etterligning og læring. Kunne vurdere og diskutere konsekvensene av dette både når det gjelder tilrettelegging i barnehagen og den enkeltes personlige væremåte.
- forstå betydningen av og utvikle evne til å se det enkelte barn både i betydningen observere og å leve seg inn i. Kunne beskrive trekk ved enkeltbarn både muntlig og skriftlig, blant annet med tanke på tilpasset opplæring, foreldresamarbeid og rapportskriving.

Innhold

- Organisering av dagsrytme, ukeplaner og årsforløp i barnehagen. Ulike prinsipper, modeller og konsekvenser.
- Pedagogisk ledelse i hverdagen. Planlegging, organisering og styring. Overgangssituasjoner.
- Hvordan skape et godt sosialt klima? Samhandling mellom voksne og barn, samspill i barnegruppen, spørsmål om grensesetting og konfliktløsning.
- Tilrettelegging av barnehagen som sanse- og erfaringsarena, betydningen av kvalitet og variasjon.
- Voksnes rolle for barns lek; voksnes arbeid som modell for lek, tilrettelegging og regulering av lek.
- Observasjon og beskrivelse av barn, ulike metoder.

Arbeidsmåter

Forelesninger, eksempelbruk, observasjonsøvelser, gruppearbeid, samtaler.

Oppgaver, arbeidskrav

Skriftlig oppgaver; teoretisk oppgave om observasjonsmetoder, observasjonsøvelse med dokumentasjon.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i forhold til godkjent fremmøte og godkjente oppgaver.

Litteratur

Bae, Berit (1996): *Det interessante i det alminnelige*. Oslo: Pedagogisk Forum (224 s.)

Antroposofi og steinerpedagogikk

Innledning

Steinerpedagogikken er i stor grad konsipert og formulert ut fra grunnbegreper i antroposofisk menneskekunnskap. En innsikt i og forståelse for denne menneskekunnskapen danner derfor utgangspunktet for en reflektert omgang med steinerpedagogisk teori og praksis.

Mål

Kjennskap til og forståelse for de grunnbegreper i antroposofien som har størst relevans for steinerpedagogikken.

Innhold

Gjennomgang og komparativ bearbeidelse av de mest sentrale begrepene i boken *Almen menneskekunnskap* av Rudolf Steiner. Detaljert bearbeidelse av Steiners fire-sjiktede menneske- og verdensbilde.

Arbeidsmåter

Forelesninger, samtale, skriftlige oppgaver

Oppgaver, arbeidskrav

Studentene skriver to kortere skriftlige oppgaver knyttet til undervisningen.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og godkjenning av skriftlige innleveringer.

Litteratur

Skagen, Kaj (2005). Innledning til den norske utgaven av Rudolf Steiners ”Teosofi”, (20 sider).

Steiner, Rudolf (2005): *Teosofi*. Oslo: Antropos, s. 28 - 76 (48 sider).

Steiner, Rudolf (2008). *Almen menneskekunnskap*. Oslo: Antropos Forlag, 1. – 7. foredrag. (110 sider)

Samarbeid⁷

Innledning

Rudolf Steiner har formidlet ideer for hvordan skoler og barnehager kan drives på grunnlag av selvforvaltning og i forståelse for den tregrenede struktur i samfunnet som han viste til i sitt arbeid. Med dette som bakgrunn blir temaer behandlet som kan være til hjelp i forskjellige samarbeidssituasjoner i en barnehage. Utfordringer og betingelser for godt samarbeid blir tematisert gjennom teori og praktiske øvelser.

Mål

Studenten skal

- bli kjent med bakgrunnen for organisasjonsformer i steinerpedagogisk arbeid, og om betingelser og utfordringer for samarbeid i praksis.
- opparbeide en egen forståelse for samspill i sosiale sammenhenger.
- hente fram tidligere erfaringer fra menneskelig samspill for å forstå konflikt og samspill-elementer.

Innhold

- Betingelser for samarbeid: kommunikasjon, verdien av å lytte/tale; samtale eller diskusjon? Konsensus og konflikt.
- Kollegiets utvikling og individuell utvikling.
- Fra initiativgruppe til selvstyrt barnehage. Overganger.
- Om institusjoners biografi.
- Organisering og drift av en barnehage. Pedagogens oppgaver/foreldrenes rolle.
- Barnehager i ulike aldersfaser.
- Om begrepene republikansk/demokratisk styringsform.
- Komiteer - beslutningsprosedyrer.
- Kollegiet: Pedagogenes møte om den pedagogiske idé / og ansvaret for å forvalte virksomheten

Arbeidsmåter

Forelesning, gruppearbeid, samarbeid med eurytmi, dramaøvelser og andre øvelser som synliggjør samarbeid. Lesing av pensumlitteratur.

Oppgaver, arbeidskrav og evaluering

Godkjent tilstedeværelse og godkjent aktiv deltakelse i undervisningen.

Litteratur

Steiner, Rudolf: Waldorfskolens målsetning, artikkel fra 1920.

Steiner, Rudolf: "Oppdragelseskunstens åndelig-sjelelige grunnkrefter", 7.foredrag, Antropos forlag, Oslo, 1984

Brodal, Hans og Nilsson, Leif: "Konflikter - hva vil de lære oss?", Antropos Forlag, Oslo 1999

Kollstrøm, Finn-Einar: "Ny styreform i utvikling. Om organisasjon og drift av norske steinerskoler". Steinerskolene i Norge, 1991 og 1994.

---

⁷ Ny plan for emnet kollegiesamarbeid ferdigstilles desember 2011. MT

Foreldresamarbeid

Innledning

Et godt samarbeid mellom pedagog og foreldre er en nødvendighet for barnets trivsel i barnehagen. Derfor er dette et tema som behandles fra forskjellige synsvinkler i løpet av førskolelærerutdanningen.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om og forståelse for foreldreoppgaven og foreldres situasjon i dagens samfunn
- reflektere over hvordan de kan støtte, hjelpe og inspirere foreldrene
- drøfte foreldres ulike forventninger til barnehagen
- kjenne til foreldres rettigheter og plikter i forhold til barnehagen

Innhold

Gjennomgang av møtepunkter mellom foreldre og pedagog:

- Inntakssamtaler
- Innkjøringsperioden (barn, foreldre og pedagog)
- Foreldremøter
- Foreldresamtaler
- Deltagelse fra foreldre i fest og hverdag
- Foreldreinitiativ og dugnader

Arbeidsmåter

- Forelesninger og bearbeidelse av forberedt litteratur
- Gruppearbeid
- Rollespill

Oppgaver, arbeidskrav

Studentene får en oppgave som relaterer til det som er gjennomgått i perioden med Foreldrearbeide.

Her inngår også obligatorisk litteratur.

Evaluerings

Bestått/ikke bestått i henhold til oppgaver, arbeidskrav og fremmøte.

Litteratur

Keller, Godi (2007): *Med hjertet i skolen*. Oslo: ASK Rudolf Steinerhøyskolen (196 sider).

Steiner, Rudolf (1999): *Hvordan kan vår tids sjelelige nød overvinnnes?* Oslo: Vidarforlaget (43 sider)

Språk- og samfunnsfag

Norsk

Innledning

Se innledningen for 1.studieår.

I 2.år ligger hovedvekten på norsk som fagspråk og som medium for kommunikasjon og formulering i ulike yrkessammenhenger.

Mål

- Studentene skal utvikle en sikker, variert og allsidig språkbruk.
- De skal kunne formulere seg presist og saklig, så vel muntlig som skriftlig.

Innhold

- Intervjuformen øves både skriftlig og muntlig.
- De skal skrive en artikkel om aktuelle temaer som omhandler barn i samfunnet.
- Studentene skal skrive en anmeldelse av en bok, et teaterstykke eller en film.
- Øve seg i offentlig korrespondanse og sette opp en cv.

Arbeidsmåter

Spørsmålene til intervjuet blir utarbeidet i fellesskap med lærer og studenter.

Artikkelen skal leveres skriftlig og legges frem muntlig for klassen med en avsluttende diskusjon i plenum.

Oppgaver, arbeidskrav

Skrive og fremlegge artikkel, intervju og anmeldelse.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og arbeidskrav

Litteratur

Solli, A (red) (2009): Den skrivende førskolelæreren – om profesjonalitet og praksis. Oslo: Fagbokforlaget

Ringlek

Innledning

Se 1.studieår.

Mål

Studenten skal

- utvide repertoaret av sanger, rim, vers og regler
- kunne dramatisere en fortelling eller eventyr
- kunne bruke enkle rytmeinstrumenter og andre rekvisitter
- kunne skape en ringlek ut fra alder og behov i en tenkt barnegruppe
- drøfte hvordan en kan møte barns ulike innspill og måter å delta i ringen på

Innhold

- Sanger, vers, rim og regler fra tradisjonsstoff tilknyttet daglige gjøremål, tradisjonelle yrker, dyr og naturfenomener.
- Metoder for å skape egne vers og sanger til ringen.
- Bruk av instrumenter og rekvisitter til dramatisering av fortelling og eventyr.
- Problemstillinger som kan oppstå i arbeidet med ringlek.

Arbeidsmåter

Individuelle oppgaver.

Gruppearbeid med lærerveiledning. Studentene instruerer hverandre og gir hverandre tilbakemelding.

Oppgaver, arbeidskrav

Lage og lære bort en ring for hver av de fire årstidene, der minst én sang eller ett vers er selvlaget.

Tilknyttet praksisoppgave i 2.studieår: forberede og lede en ringlek i minst en uke. Se Praksishåndboken for nærmere beskrivelse.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og gjennomføring av oppgaver.

Litteratur

Brochmann, Inger (1994): Årets gang med lek og sang. Danmark: Hernov, (94 sider).

Kopier av et utvalg sanger, vers, og regler.

Språkforming

Innledning

Se 1.studieår.

Mål

Studenten skal

- få kunnskaper om og oppøve ferdigheter i forhold til røttene til norsk språk gjennom å arbeide med norrøne versemål og allitterasjon på nynorsk og norrønt
- få en opplevelse av hvordan de norrøne versemålene og allitterasjonen virker på oss. Erfare den norrøne språkopplevelsen i forhold til de greske rytmene som ble arbeidet med i 1.studieår.
- friske opp kunnskaper om språkhistorie, samt kjennskap til de to mest brukte versemålene i Den eldre Edda.
- bli kjent med Den eldre Edda, kunne finne frem i den og kunne kjenne igjen noen av versemålene.
- belive og fordype forståelsen for og opplevelsen av de to målformene i norsk
- få kunnskaper om de tre stilartene i litteraturen: episk, lyrisk og dramatisk.
- oppøve ferdigheter i forhold til disse tre stilartene i stemmebruk, med særlig vekt på det episke
- finne frem til mange eksempler på hvordan de tre stilartene er brukt

- tilegne seg flere metoder til å komme inn i en ny tekst, bearbeide den og gjøre den til sin, for siden å kunne bruke den i arbeidet med barn

Innhold

- Språkøvelser: dramaøvelser, stemme- og pusteøvelser og vers
- Hovedtemaet gjennom hele høsthalvåret er allitterasjon og norrøne versemål og de rytmiske og formende elementene i disse versemålene.
- Utdrag fra Den Eldre Edda på norrønt og nynorsk
- Noen nyere nynorske dikt, som er inspirerte av det norrøne
- Hovedtemaet på våren er de tre stilartene i litteratur og stemmebruk: episk, lyrisk og dramatisk, med hovedvekt på det episke. Det episke er basis for den fyldige, varme og rolige fortellerstemmen, som det er godt for barna å høre på.
- Eksempler på de tre stilartene fra litteraturen, for eksempel utdrag fra Brand og Peer Gynt, episke ballader, folkeeventyr og lyriske dikt fra eldre og nyere tid
- En episk tekst som et felles arbeid i klassen, for eksempel et utdrag fra Terje Vigen av Ibsen eller Jøden av Wergeland

Arbeidsmåter

Se 1.studieår.

Oppgaver, arbeidskrav

- Studentene må møte forberedt til timene, ha øvd på eventuelle lekser og ha med de tekstene vi til enhver tid arbeider med.
- Om høsten blir det gitt et større hjemmearbeid som skal fremføres for klassen. Dette vil være en rytmisk bearbeidelse av et vers eller to fra Den Eldre Edda, eller et eget vers, skrevet på et av versemålene vi har lært.

Evaluering

Se 1.studieår

Litteratur

- Språkformingsøvelser
- Teksteksempler som studentene finner frem til.

Natur- og miljøfag

Ernæring

Innledning

Barna tilbringer store deler av dagen i barnehagen, som dermed i stadig større grad får ansvar for maten og barnas ernæring. Studentene vil her få en innføring i ernæringslære og sammenhenger og synspunkter knyttet til ernæring, helse, matintoleranse, atferd og trivsel. Det legges vekt på kvalitative og økologiske elementer, med forståelse for samspill mellom mennesker og natur. Matlagingens plass i barnehagen behandles, med sanseerfaringer og samspill mellom voksne og barn, etterlikning og arbeidsoppgaver hvor barna kan delta. Gjennom konkret matlaging søkes det å gi studentene erfaringsbasert kunnskap, ferdigheter og inspirasjon.

Mål

studenten skal

- ha grunnleggende kunnskap om næringsmidler og ernæring
- utvikle forståelse for betydningen av god ernæring for barnets vekst og utvikling
- danne kunnskapsbaserte holdninger i forhold til matens plass og betydning i barnehagen
- få grunnleggende ferdigheter i å sette sammen en variert meny med tanke på små barn
- øve og utvikle praktiske ferdigheter gjennom konkret erfaring

Innhold

- En teoretisk gjennomgang av ernæringens hovedelementer og næringsmidlenes kvalitet, med et økologisk helhetssyn på næringsmidlene og menneskets forhold til dem.
- Praktisk anvendt ernæringslære; å lage en meny med brødbaking, pålegg og varm mat av vegetariske, økologiske råstoffer.
- Om matens plass og betydning i barnehagen, herunder en gjennomgang av etterlikningens betydning for barnets fordøyelse og forhold til maten. Vaner og holdninger i matlagingen med barna og situasjonen ved bordet.
- Om betydningen av å oppleve tidsprosesser og følge maten fra frø til brød og fra høna til pannekaka som del av en økologisk forståelse. Ulike arbeidsprosesser som barna kan delta i.
- Ukemeny og dagsrytme; frokost, lunsj/middag, samt mat på fødselsdager og fester. Maten i forhold til årsløpet; mat for kalde og varme dager.
- Mat for småbarnsfamilier og samarbeid med foreldrene.

Arbeidsmåter

Forelesninger og samtaler.
Praktisk matlaging.

Oppgaver, arbeidskrav

En hel dag settes av til praktisk matlaging på kjøkkenet, med måltid og påfølgende evaluering.

Tilknyttet praksisoppgave i 2.studieår: ha ansvar for matlaging i en uke. Se Praksishåndboken for nærmere beskrivelse.

Evaluerings

Godkjent tilstedeværelse og aktiv deltakelse i samtaler og praktisk arbeid.

Litteratur

Gran, Liv Skappel (2008): *Hva skal vi ha i dag?* Oslo: Antropos

Schöneck, Annelies (2001): *Säd i daglig kost* Arboga: Syrans Förlag

Jordbruk

Innledning

Som en videreføring av hagebruksuken i 1. år drar 2.årsstudentene på førskolelærerlinjen og lærerlinjen på en ukes besøk til en biologisk-dynamisk drevet bondegård. Der får studentene

være med på fjøsstell, saueklipping, høsting av grønnsaker, skogsarbeid, arbeid i drivhus med mer. Målet for uken er å la studentene få forståelse for jordbruk og inspirere studentene til selv å dyrke grønnsaker i barnehagen og dra på gårdsbesøk. I løpet av uken kommer det to barneskoleklasser (som regel 1. og 5. klasse) på besøk til gården. Studentene har da ansvaret for å planlegge, gjennomføre og evaluere opplegget med barna i disse dager.

Mål

- Kunnskap til kretsløpet i økologisk landbruk
- Kunnskap og erfaring med dyrestell
- Kjennskap til aktuelle problemstillinger i landbruk og matproduksjon
- Praktisk erfaring i arbeid med barn på en gård
- Erfaring med flere produksjoner av mat i Norge
- Erfaring med skogsarbeid som et pedagogisk redskap
- Respekt for husdyrene og for bondens arbeid

Innhold

Praktisk: Studentene deltar i alt fra melking i fjøset til arbeid på åker med grønnsaker, matlaging fra innhøstete produkter, osv.

Teoretisk: problemstillinger i moderne landbruk, ernæring og pedagogikk blir drøftet

Arbeidsmåter

- Studentene arbeider hele dagen med praktiske arbeidsoppgaver instruert av fagfolk og lærerne.
- Studentene refererer lesestoff om kvelden og temaene diskuteres
- Muntlige referater fra læring i arbeidsoppgavene.

Oppgaver, arbeidskrav

Aktiv deltagelse i forskjellige arbeidsområder, muntlige referater.

Evaluerings

Studentene svarer på spørsmål og vurderer deres egen innsats etter fullendt praksisperioden.

Litteratur

Jolly, Linda (2005). Motiver for gård/skole samarbeid. Ungdomstrinnet.Mellomtrinnet. Småskoletrinnet. (30 sider)

Krogh, Erling, Odd Jarle Stener Olsen og Per Ingvar Haukeland (2005) TF-notat nr. 13/2205. Telemarksforskning og Universitetet for miljø- og biovitenskap. *Gården som pedagogisk ressurs: Eksempler fra Verran.*(36 sider)

Barn og natur

Innledning

Å stimulere til fysisk aktivitet ved å la barna få bevege seg i naturen, og få øve og utvikle sine motoriske ferdigheter, blir stadig viktigere. Å få gode og nære naturopplevelser gir barna et grunnlag for hvordan de senere i livet vil forholde seg til naturen. Ved å få oppleve de fire

elementene luft, vann, jord og ild knyttes opplevelsen til begeistring over egen mestring og ønske om videre utforskning av hva som skjer i naturen.

Mål

Studenten skal

- få et grunnlag for å utvikle egen oppmerksomhet og følsomhet i forhold til naturen
- kunne opparbeide forståelse for barns forhold til naturen
- opparbeide miljøbevissthet og kunnskap om mennesket i naturen
- få kunnskap om de fire elementer

Innhold

- Tradisjonsstoff innen skildring av natur og naturvesener
- Aktuell kunnskap om miljøspørsmål
- De fire elementer.
- Veier til naturopplevelse for barn og voksne.

Arbeidsmåter

Forelesning. Gruppearbeid. Samtale. Ekskursjon.

Oppgaver, arbeidskrav

Skriftlig oppgave over et valgt tema fra perioden.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og skriftlig oppgave.

Litteratur

Bagøien, Tor Egil (2008), Barn i friluft, Sebu Forlag, 1.foredrag (20 sider)

Steiner, Rudolf (1998). Mennesket som samklang af det skapende, formende og dannende verdensord, Forlaget Jupiter (7.foredrag, 15 sider)

Embryologi⁸

Innledning

Steinerpedagogikken legger en kunnskap om mennesket til grunn for sin pedagogikk. En innsikt i embryonalutviklingen og de indre organenes form og funksjon bringer viktige aspekter til denne pedagogiske menneskekunnskapen.

I forkant av selve embryonalutviklingen drøfter studentene polariteten mellom kjønnene og den emosjonelle konteksten for seksuallivet.

Mål

- Studentene skal opparbeide gode kunnskaper om fysiologiske forhold rundt embryonalutviklingen.
- Studentene skal lære seg å møte dette intime første livsavsnittet med respekt og beundring.
- Studentene skal få et respektfullt forhold til barns kjønnsidentitet.

---

⁸ Undervises ikke 2011 – 2012 MT

Innhold

- Kvalitetene kvinnelig og mannlig, samt polariteten mellom dem, blir drøftet.
- Embryonalutviklingen gjennomgås fra befruktning og frem til femte uke i svangerskapet.

Arbeidsmåter

Forelesninger, kunstnerisk bearbeidelse og samtaler. Fremstillingen av embryonalutviklingen gjøres ved at studentene blant annet tegner en rekke skisser til de ulike stadiene.

Oppgaver, arbeidskrav

Studentene leverer en arbeidsbok med bearbeidete notater i slutten av perioden.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og godkjent arbeidsbok.

Kunst- og håndverksfag

Maling

Innledning

I 2.studieår er arbeidet med malefaget preget av oppgaver knyttet til fremtidige virksomheter i barnehagen. Den sentrale plassen som årstidsmarkeringer har, er aktuelt som utgangspunkt for studentenes oppgaver.

Mål

- Øve observasjonsevne
- Øve innlevelse i og forståelse for farge- og formkvaliteter.
- Kunne utføre oppgaver i barnehagen som har med det estetiske området å gjøre (lage plakater, rundskriv, festinvitasjoner m.m.)
- Ha god kjennskap til ulike materialer og teknikker innenfor tegning og maling.

Innhold

- Uttrykk for de fire årstidene gjennom form og farge, som stemningsopplevelse, i nonfigurativt maleri.
- Komponere ett stort bilde ut fra disse fire, i blandet teknikk.
- Illustrere dikt/ eventyr i sort-hvitt og farger.
- Betraktning av bilder fra ulike epoker, men med felles motivvalg: "Barn i kunsten."

Arbeidsmåter

Innlegg fra lærer og fra studenter. Samtaler. Billedbetraktninger.
Tegning og maling med ulike materialer og teknikker.

Oppgaver, arbeidskrav

Ferdigstille de gitte tegne-/maleoppgavene. Presentere mindre, muntlige innlegg for gruppen.

Evaluering

Bestått/ ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte arbeidskrav.

Sløyd

Innledning

Se fagplanen for 1.studieår.

Mål

Studenten skal

- utvide kjennskapen til og erfaringen med forskjellige redskaper
- kunne utforme, lage elementene til og sammenføre et leketøy eller bruksgjenstand

Innhold

Bruk av et større utvalg verktøy. Sammenføyning av elementer til en gjenstand, en trebent krakk som kan brukes i en barnehage og gir kjennskap til teknikker som kan brukes til å lage leketøy.

Arbeidsmåter

Introduksjoner og samtaler i hel gruppe.
Veiledet individuelt arbeid.

Oppgaver, arbeidskrav

Ferdigstillelse av en brukbar trebent krakk.

Tilknyttet praksisoppgave i 2./3.studieår: lage leketøy; beskrive fremgangsmåte og bruk. Se Praksishåndboken for nærmere beskrivelse.

Evaluerings

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og obligatoriske arbeidskrav.

Håndarbeid

Innledning

Dukker hører til i lekeutvalget i en steinerbarnehage. Barnehagen har gjerne forskjellige dukker, fra den enkleste knytedukken eller den lille stådukken til den store dukken som kan være del av rolleleken blant barna. Å kunne lage dukker i barnehagen hører med til førskolelærerens kompetanse.

Mål

Studenten skal kunne

- drøfte bruk av dukker som leke i barnehagen
- lage en stor dukke ved å bruke mønster, søm for hånd og på maskin
- lage klær til dukken ved å strikke og hekle

Innhold

Syng av stor dukke, som kan være del av rollelek og annen lek i barnehagen. Samtale og refleksjon omkring dukkens funksjon, form og uttrykk. Materialkunnskap og syteknikker, bruk av mønster til dukke og dukkeklær.

Arbeidsmåter

Introduksjoner og samtaler om emnene.
Veiledet individuelt arbeid.

Oppgaver, arbeidskrav

Sy en stor dukke og lage klær til dukken.
Tilknyttet praksisoppgave i 2./3.studieår: lage leketøy; beskrive fremgangsmåte og bruk. Se Praksishåndboken for nærmere beskrivelse.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og godkjente arbeidsoppgaver.

Litteratur

Kompendium om hvordan en lager en stor dukke.

Musikk

Innledning

I faget musikk står sang, dans/bevegelse, spill og lytting i sentrum. Kunnskapen om at musikalitet er et vesenstrekk ved mennesket, er det grunnlaget undervisningen bygger på. Musikk berører vesentlige sider ved menneskets utvikling, både musikalsk og sosialt.

Mål

Studenten skal utvikle

- grunnleggende teknikk instrumentalt, intervall- og pentaton fløyte, og vokalt med tanke på musisering med barn i førskolealder
- evne til å lære ut sanger, dans og lek samt opparbeide egnet sangrepertoar for alderen 0-6 år
- innsikt i metodisk/didaktiske prinsipper for arbeid med barn i alderen 0-6 år og erverve kunnskap om barns musikalske utvikling sett i et musikkhistorisk perspektiv

Innhold

- Musikkmetodiske øvelser i sang, bevegelse og lek
- Repertoar av ulike barnesanger; bårsuller, vuggesanger o.l.
- Improvisasjon og lytteøvelser
- Komponere pentatone sanger, med og uten tekst
- Studie/samtale

Arbeidsmåter

- Øvelser i gruppe og individuelt
- Kollokvier

Oppgaver, arbeidskrav

Øve og bearbeide gitte oppgaver samt å gjøre et skriftlig resymé av innholdet i musikktime

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte oppgaver.

Litteratur

Bjørkvold, J. R.(2007). *Det musiske mennesket*, Oslo: ff Freidig Forlag as, s.11-133, (116 sider).

Sæther, M. & Aalberg, E. (2006). *Barnet og musikken*. UNIVERSITETFORLAGET
Kompendium:

Ørbæk, H. B.: ”Når barn synger”. eldre artikkel fra *Steinerskolen*, (4 s)

Ørbæk, H. B.: ”Streiflys over den pentatone musikk”, eldre artikkel fra *Steinerskolen*, (4 s).

Musikkmateriale:

Weisser, H. (2010). *Følgesvenner*. Oslo: Olifant.

Ørbæk, H B (2004). *Løvevisa og andre sanger*. Oslo: Lyche.

Kor

Se fagplan for 1.studieår.

Eurytmi

I eurytmiundervisningen i 2.studieår fordypes og videreutvikles temaer og øvelser fra 1.studieår.

Dukketeater

Innledning

Se fagplanen for 1.studieår, vårsemester.

Mål

Emnet har sammenfallende mål med 1.års periode med dukketeater. Studentene skal i tillegg:

- Utvikle ferdigheter i spill med enkle marionettedukker.
- Kunne bearbeide en eventyrtekst til ferdig manus.
- Finne egnet musikk / lydkulisser til valgt stykke.
- Kunne lage en standard silkemarionette som brukes i steinerbarnehager.

Innhold

Studentene skal:

- Lære å sy og montere en marionettedukke
- Øve på dukkeføring (forskjellige måter å gå på, sette seg, legge seg, håndtering av rekvisitter og lignende)
- Trene på å samarbeide om en kunstnerisk prosess som fører frem til ferdig forestilling.

Arbeidsmåter og oppgaver

Undervisningen er lagt opp som et heldagsprosjekt en hel uke. Hver dag består av en teoriøkt, dukkesynging og praktiske øvelser. Gruppearbeid med innstudering / dramatisering av et folkeeventyr. Forberedelser til forestilling med publikum. Ferdigstilling av en marionettedukke (prins / prinsesse).

Evaluering

Gruppene viser sine stykker for hverandre og gir en muntlig vurdering etter presentasjonen. Det legges vekt på form- og fargeuttrykk og funksjonalitet m.h.t. sceneoppbygging. Likeledes kommenteres hvordan eventyrbildene blir ivaretatt gjennom spillernes innlevelse og dukkenes bevegelser.

Godkjent tilstedeværelse.

Fagplaner 3.år. Barnehagen – et profesjons- og samfunnsmessig perspektiv

Pedagogikk og førskolemetodikk

Barndom og oppvekst⁹

Innledning

Samfunnet er i stadig endring. For eksempel er det nå flere ettåringer i barnehagen enn noen gang tidligere i norsk historie. Utbygging av såkalte gigantbarnehager er også et nytt fenomen. Slike samfunnsmessige endringer har ikke bare konsekvenser for det enkelte barns oppvekstvilkår, men også generelt for barnehagen som institusjon og førskolelæreryrket som profesjon. Hvor står steinerbarnehagen i forhold til slike samfunnsendringer? For å kunne finne sitt eget pedagogiske ståsted og samtidig utvikle evnen til endringskompetanse er det nødvendig å ha et bevisst og reflektert forhold til eget arbeid. Bevisstgjøring av studentenes pedagogiske grunnsyn samt yrkesetiske utfordringer vil derfor stå sentralt.

Mål

Studenten skal

- ha ervervet bevissthet om og et fagspråk for eget pedagogisk grunnsyn
- ha ervervet et bevisst forhold til yrkesetiske perspektiver og handlingskompetanse
- kunne vurdere og fornye egen praksis på grunnlag av faglig innsikt og erfaring...

Innhold

- Barnehagen for småbarn
- Yrkesetiske perspektiver og dilemmaer
- Verdigrunnlag, normer og pedagogisk grunnsyn
- den voksnes betydningsfulle rolle i barnehagen

Organisering og arbeidsmåter

- forelesning, film, gruppearbeid, diskusjon og selvstudium

Evaluering

- Bestått/ikke bestått i henhold til godkjent fremmøte og godkjent skriftlig oppgave

Litteratur

Eriksen, Trond Berg (2008) *Oppvekst i det moderne. I: Glaser, Vibeke og Bølstad, Jan (red.) (2008) moderne oppvekst, nye tider-nye krav.* Universitetsforlaget. Oslo. s. 27-33 (7 sider)

---

⁹ Flyttet fra Språk- og samfunnsfag 2011 – 2012. MT

- Krokan, Arne (2008): Oppvekst i det digitale nettsamfunnet – utfordringer for utdanningsinstitusjonene. I: Glaser, Vibeke og Bølstad, Jan (red.) *moderne oppvekst, nye tider- nye krav*. Oslo. Universitetsforlaget. S.134-147 (13 sider)
- Lillemyr, Ole Fredrik. (2008): *Lek, opplevelse og læring i barnehage og skole*. Oslo. Universitetsforlaget. s.78-99 (21 sider)
- Steiner, Rudolf (1996) (Original: 1924) *Livsbetingelser for fremtidens oppdragelse*. Antropos. Oslo. 3. og 5. foredrag (s. 48-63 og s. 81-94) (39 sider)
- Tholin, Kristin Rydjord. (2008): *Yrkesetikk for førskolelærere*. Fagbokforlaget. Bergen. s.60-78 og 106-126) (38 sider)
- Wicklund, Robert A. (2005): ”Voksne og kontinuitet i kulturformer”. I: Brunstad, Paul Otto og Evenshaug, Trude (red.) *Å være voksen*. Oslo. Gyldendal. s.47-58 (11 sider)
= 129 sider

Økonomi og forvaltning

Innledning

Økonomiforståelse og økonomistyring er vesentlig for å gi trygge rammer for driften av barnehagen. Steinerbarnehagenes struktur hvor kollegiet, i tillegg til det pedagogiske arbeidet, tar del i den driftsmessige siden av barnehagen fordrer at alle studentene får et innblikk i økonomiske forutsetninger og lovmessigheter.

Likeledes er kunnskap om personalbehandling, rutiner for ansettelser og oppsigelser vesentlig for utøvelsen av lederoppgaver i barnehagen.

Mål

Studenten skal

- opparbeide evnen til å forstå et regnskap, underskudd / overskudd
- forstå den løpende økonomiske utvikling og hvorledes sette i verk tiltak som kan bedre den økonomiske utvikling i barnehagen dersom det er behov for det
- lære seg å sette opp budsjett og revidere budsjett underveis
- opparbeide kunnskap om ansettelsesprosedyrer med utarbeidelse av ansettelseskontrakt og stillingsinstruks
- erverve kunnskap om arbeidsgivers og ansattes rettigheter og plikter med fokus på arbeidsgivers plikt til å gi veiledning og behovet for skriftlig dokumentasjon på oppfølging av den enkelte medarbeider
- lære seg hvordan en oppsigelsessak skal håndteres

Innhold

- Resultatregnskap, hvordan fordeler inntekter og utgifter seg. Hvilke utgifter er vesentlige å ha fokus på
- Balanse. Forhold mellom gjeld og eiendeler. Hva er egenkapital?
- Likviditetsregnskap / budsjett
- Budsjettering og rutiner for dette
- Ansettelsesprosedyrer, med intervju og innhenting av referanser
- Ansettelseskontrakter og stillingsinstruks
- Sykemelding / Egenmelding
- Veiledning av medarbeidere
- Medarbeidersamtale

- Personalsamtale
- Advarsel
- Drøftingsmøte
- Oppsigelse / Avskjed

Arbeidsmåter

Forelesninger, samtaler som tar utgangspunkt i forelesningen og studentenes egne erfaringer, skriftlige oppgaver som løses i grupper

Oppgaver, arbeidskrav, evaluering.

Godkjent tilstedeværelse og aktiv deltagelse i undervisningen og i arbeid med gruppeoppgavene

Litteratur

Lov om barnehager, Stiftelsesloven, Arbeidsmiljøloven og Forvaltningsloven. I tillegg deles det ut kompendier med bakgrunn i det gjennomgåtte stoff.

Kvalitetsarbeid i barnehagen, styrers rolle

Innledning

Som styrer i en steinerbarnehage har man flere funksjoner som skal ivaretas. Oppgavene gjelder både ansvarsforhold innad i avdelingen/barnehagen (personalarbeid, pedagogisk planlegging m.m.) og ansvarsforhold utad (foreldrearbeid, kontakt med ulike offentlige instanser m.m.). Kvalitetssikring går som en rød tråd gjennom alle områdene.

Mål

Studenten skal:

- kunne tilrettelegge barnehagemiljøet slik at både barn og voksne får mulighet til utvikling på ulike områder
- kunne lede med omsorg, innsikt og respekt for det enkelte barn/barnegruppen, foreldre/foresatte og personalet
- opparbeide kunnskap om daglig leders oppgaver
kunne lede og veilede personalet
- vite hvordan man tilrettelegger en god medarbeidersamtale og foreldresamtale
- få innsikt i samarbeidsprosesser med ulike instanser i kommunen
- få forståelse for viktigheten av å holde seg oppdatert på utvikling og forandringer som skjer innenfor førskolesektoren

Innhold

- Styrers ansvarsområder innen generell administrasjon: opptak, samarbeid med offentlige instanser, samarbeid med barnehagens styre og eventuell eierstiftelse, kontakt med Steinerbarnehageforbundet, tidsplanlegging for årsplan, planlegging av prosjekter, nyutviklinger, samarbeid med andre barnehager, rapporteringer
- Styrers ansvarsområder innen personaladministrasjon: medarbeidersamtaler, personalmøter, ansettelsesprosesser, vikarordning, kompetanseutvikling og veiledning
- Styrers ansvarsområder innen pedagogisk administrasjon: pedagogisk kollegiearbeid (arbeid med årsplan m.m.), kompetanseutvikling, veiledning

- Styrers ansvarsområder innen foreldrearbeid: overordnet ansvar for foreldrearbeid. For alle områdene gjelder: styrers ansvar for kvalitetssikring og HMS-arbeid.

Arbeidsmåter

Forelesninger og samtaler i plenum og i grupper.

Oppgaver

Muntlig presentasjon fra gruppearbeidet.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og gjennomførte oppgaver.

Litteratur

Haakonsrud, Anne og Kanestrøm, Ann Ingjerd (2009): *Styreren – en balansekunstner*. Cappelen Akademisk Forlag.

Antroposofi og yrkesrollen¹⁰

Innledning

Undervisningen om antroposofi og yrkesrollen er plassert sent i studiet og bygger på den samlede praksiserfaringen og studieerfaringen studentene har opparbeidet. Undervisningen innen antroposofi retter seg nå mot det som har å gjøre med selvutvikling og yrkesrollen. I antroposofistudiet blir spørsmål om aspekter ved å være menneske i sin alminnelighet og pedagog i særdeleshet belyst. Arbeidet med yrkesrollen følger opp disse spørsmålene, og behandler utfordringer og forventninger som førskolelæreren møter i dagens samfunn.

Mål

Studenten skal

- kunne videreutvikle sine kunnskaper, ferdigheter og forståelse gjennom videre studier og yrkesliv
- ha kunnskap om mulighet til selvutvikling gjennom arbeid med antroposofien og hvordan denne kan være til hjelp med å utvikle selvrefleksjon, integritet og sikkerhet i det pedagogiske arbeidet
- drøfte farene for slitasje og utbrenthet i omsorgsykker og finne veier til hvordan man kan forebygge dette

Innhold

- Litteratur om antroposofi og selvutvikling
- Aspekter ved å være menneske og pedagog i dagens samfunn
- Yrkesrollen ut fra et dannelsesperspektiv og ut fra erfaringer studentene har høstet i løpet av praksistiden
- Arbeidsmåter
- Forelesninger, gruppearbeid, samtale.

Oppgaver, arbeidskrav

Arbeide frem relevante spørsmål og formulere dem muntlig.

---

¹⁰ Delt i antroposofi og Antroposofi – lærerens egenutvikling i 2011 – 2012 MT

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og utførte oppgaver.

Litteratur

Antroposofi: Steiner, Rudolf: *”Livsbetingelser for fremtidens oppdragelse*. Antropos 1996 (3. foredrag)

Antroposofi – lærerens egenutvikling: Steiner, Rudolf: *”Hvordan når man til erkjennelse*. Antropos 1990 (fra s. 17 til s. 41)

Kompendium med relevante tekster (ca. 10 sider)

Yrkesetiske perspektiver

Innledning

Etiske spørsmål knyttet til læreryrket berøres flere steder i løpet av utdanningen, for eksempel i emnene foreldrearbeid, barn med spesielle behov, oppdragelse og selvoppdragelse, kvalitetsarbeid og klasseledelse.

Mot slutten av det siste studieåret oppsummeres og kompletteres temaet gjennom en behandling av yrkesetiske perspektiver og mulige dilemmaer i møtet mellom lovverk og etikk og mellom steinerpedagogikk og etikk.

Emnet er felles for 3.år av førskolelærerutdanningen og lærerutdanningen.

Mål

Studenten skal

- ha kunnskap om FNs Barnekonvensjon
- ha dagsaktuell kunnskap om lover og forskrifter som forplikter til etisk refleksjon og handlingskompetanse i yrkesutøvelsen som lærer
- ha aktualisert kunnskap om etiske perspektiver knyttet til steinerpedagogisk teori og praksis
- kunne drøfte og reflektere over yrkesetiske perspektiver og dilemmaer

Innhold

- Yrkesetiske utfordringer med utgangspunkt i bestemmelsene om brukermedvirkning; § 9a i Opplæringsloven
- Etiske utfordringer i forhold til barns rett til medvirkning i henhold til Barnehagelovens § 3
- Etikk, juss og steinerskole
- Etikk og steinerpedagogikk

Arbeidsmåter, oppgaver og arbeidskrav

- Litteratur; presentasjon og drøfting av spørsmålsstillinger
- Forelesninger, samtale og presentasjon av gruppearbeid

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til deltakelse i undervisning og obligatorisk oppgavearbeid.

Litteratur

Rydjord Tholin, Kristin (2008): *Yrkesetikk for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget. Kap. 1 - 3 og kap. 6, til sammen 70 sider.

Praksisarbeider, metodikk: Yrkesrollen. Kompetanse og ansvar.

Innledning

I 3. studieår er metodikkfaget nært knyttet til praksisoppgavene. Forberedelse på høyskolen, gjennomføring på praksisstedet og etterarbeid på høyskolen står sentralt i dette siste studieåret.

Mål

Studenten skal kunne

- definere og utvikle egne ansvarsområder i barnehagen
- lede hele barnegruppen gjennom store deler av dagen
- planlegge og administrere eget og andre medarbeiders arbeidsoppgaver gjennom et avtalt tidsrom
- kjenne til avdelingsleders og styrers administrative oppgaver i barnehagen
- kjenne til barnehagens samarbeidsorganer, hvilke lover og vedtekter de driver etter
- kjenne til hvilke offentlige og private samarbeidsorganer som finnes, og som er aktuelle for barnehagen
- formidle et pedagogisk innhold for en tilhørergruppe, for eksempel en foreldregruppe vurdere og fornye eget arbeid

Innhold

Studenten skal gjennomføre følgende oppgaver:

1. Fremstilling av leketøy

Fremstill et leketøy i barnehagen. Beskriv hva du har laget, fremgangsmåten og hvordan leketøyet ble brukt.

2. Fordype et ansvarsområde

Velg et fordypningsområde som du tar ansvar for i ca. 8 uker, for eksempel garderobesituasjonen, måltidet, ryddingen, hygienerutiner eller lignende. Sett deg pedagogiske mål på forhånd, og velg metode for gjennomføringen. Lag en logg der du hver uke beskriver tiltak og evt. endringer. Evaluer arbeidet ved å sammenligne dine opprinnelige mål med det du faktisk oppnådde.

3. Administrasjon

Redegjør nærmere for følgende punkter :

- Barnehagens eierform. Sammensetning og oppgaver. Definer og begrunn stiftelse som eierform.
- Barnehagens samarbeidsutvalg. Sammensetning og oppgaver. (Se Lov om Barnehager). Hvordan er sammensetningen i utvalget i din barnehage, og hvordan fungerer utvalget?
- Kollegiearbeid / samarbeid. Hvordan er kollegiemøtene lagt opp? Finnes det spesielle fagmøter, evt. hvilke? Hvordan fungerer samarbeidet med evt. andre avdelinger, lærerkollegium i barneskolen og andre faglige instanser?
- Foreldrearbeid. Hva legges det vekt på? Beskriv de formelle og uformelle møtepunktene mellom barnehage og hjem.
- Barnehagens økonomi. Gå gjennom kopi av regnskap og budsjett. Skriv en liten kommentar om dette.
- Forhold til det offentlige. Nevn de organer som barnehagen samarbeider med innen kommune, fylke og stat.

- Vedtekter for barnehage og stiftelse. Få kopi av barnehagens vedtekter og evt. stiftelsesvedtekter. Les gjennom og ta dem med til administrasjonsperioden ved Rudolf Steinerhøyskolen.
- Påbud om internkontroll. Hva legges det vekt på her, og hvordan har barnehagen din løst påbudene?

Besvar denne oppgaven med korte, hele og informative setninger. Lag oppgaven i 2 eksemplarer, 1 leveres til vurdering, 1 tas med til administrasjonsperioden.

4. Innlegg på foreldremøte

Hold minst ett innlegg på foreldremøte. Begrunn temavalget, og referer hovedtrekkene i innholdet. Evaluer gjennomføringen.

5. Lederuke

- Sett deg pedagogiske mål på forhånd. Hva er din intensjon med lederuken både for deg selv og for barnegruppen?
- Velg metode for gjennomføringen.
- Gjør rede for forberedelser som må til i forkant av og underveis i uken.
- Utform en dagsplan med arbeidsfordeling for deg selv og dine medarbeidere.
- Drøft dine planer med øvingslærer.
- Lag en logg der du hver dag beskriver tiltak og evt. endringer.
- Evaluer arbeidet ved å sammenligne dine opprinnelige mål med det du faktisk oppnådde.

Litteratur

Praksishåndboken for Rudolf Steinerhøyskolens førskolelærerutdanning

Språk- og samfunnsfag

Norsk: Skrivekurs for bacheloroppgave

Innledning

Fagskriving i ulike formater øves gjennom de tre årene i førskolelærerutdanningen. I det tredje studieåret velger studenten et tema som utvikles til en problemformulering for en bacheloroppgave. Bacheloroppgaven er eksamensoppgave. Innføring, øvelse og veiledning i fagskriving på bachelornivå får studenten i to skrivekurs som gjennomføres høst og vår.

Mål

- Finne et relevant tema for bacheloroppgaven og utarbeide problemstilling.
- Lære å mestre søkeverktøy, databaser.
- Beherske formelle regler for litteraturbruk og referanser.
- Bruke veileder og responsgrupper
- Kjenne regler, god skikk i omnag med sitater og referering.
- Øve akademisk fagskriving.

Innhold

- Finne og begrunne et tema.
- Utvikling og formulering av problemstilling.
- Disponering og fremdrift i skrivearbeidet, bruk av veileder.

- Andres tekst i egen tekst; referere, sitere, reflektere, diskutere.
- Litteratursøk, litteraturvalg, referanser og litteraturliste.

Arbeidsmåter

Forelesninger, responsgrupper, skriveøvelser, gjensidig respons, tekstanalyse.

Oppgaver, arbeidskrav

Muntlige og skriftlige oppgaver.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og gjennomføring av oppgaver.

Litteratur

Garsjø, Olav (2005). Studiemetodikk og oppgaveskriving. Om mappeevaluering og veier til god eksamen. Oslo: Cappelen akademisk, kap. 2 & 3.

Overgangen barnehage - skole, 6-åringen¹¹

Innledning

Undervisning i 1.klassemetodikk: Steinerskolene i Norge har godkjent en læreplan for 1.klasse der det legges vekt på kreative og praktiske aktiviteter, samt lek og bevegelse. Tilbudet til 6-åringene kan gis i 1.klassegrupper lokalisert til skole eller barnehage, eller integrert i aldersblandete grupper i barnehage. Førskolelærerutdanningen ved Rudolf Steinerhøyskolen gir kompetanse for arbeid med barn fra 0-7 år.

Mål

Studentene skal

- kjenne det historiske og formelle grunnlaget for steinerskolens 1.klasseordning
- ha god kunnskap om steinerskolens læreplan for 1.klasse og vise fortrolighet med de psykologisk-pedagogiske begrunnelsene som planen bygger på
- kunne vurdere og diskutere de ulike mulighetene og dilemmaene som er knyttet til steinerskolens 1.klasse-tilbud
- ha forståelse for prioriteringer og rutiner i samarbeidet mellom skole og barnehage

Innhold

- 6-åring i barnehage eller skole? Historisk tilbakeblikk på steinerskolens valg i forbindelse med Reform 97
- 6-åring; alderstypiske trekk; ressurser og behov
- Steinerskolens læreplan for 1.klasse, 1.klassemetodikk Organisering: 1.klasse i skole eller barnehage, aldersblandete grupper?
- Samarbeid og overgang barnehage – skole.

Arbeidsmåter og organisering

Forelesninger, gruppearbeid, tekststudier.

---

¹¹ Utvidet emne. Ny fagplan ferdigstilles desember 2011. MT

Evaluering

Tilstedeværelse og utført arbeid i henhold til evalueringsordningen.

Litteratur

- Berg, Anne (2008). ”Hele kroppen trengs for å lære”. I: Kibsgaard, Sonja (red.). *Grunnleggende læring i et stimulerende miljø i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget, side 85 – 95; (10 sider)
- Doverborg, Elisabeth & Ingrid P. Samuelsson (2001) *Små barn i matematikkens verden* Pedagogisk Forum, s 10 – 31, 45 – 56 (32 sider)
- Hekneby, Greta (2005). *Elevenes håndskrift. Skriftforming i grunnskolen*. Oslo: Universitetsforlaget, kapittel 2, side 31 – 36; (6 sider).
- Høigård, Anne (2006). *Barns språkutvikling. Muntlig og skriftlig*. Oslo: Universitetsforlaget, kapittel 9, side 235 – 258; (23 sider)
- Karsrud, Fridunn Tørå (2010). *Muntlig fortelling i norskfaget*. Oslo: Cappelen Damm, kapittel 1, side 19 – 28, og kapittel 2, side 2, side 29 – 35, (til sammen 17 sider).
- Pedagogisk plan for steinerbarnehagene og første klasse (Steinerbarnehageforbundet 2008)
- Steinerskolenes læreplan 2007 for 1.klasse, side 4 – 8 i <http://www.steinerskolen.no/filestore/pedagogikk/laereplaner/Lreplanforsteinerskolene2007grunnskolenv12.pdf>
- Steinerskoleforbundet, kartleggingsgruppen (2010). *Basisgjennomgang for 1.klasse*.
- Traavik, Hilde og Vigdis Rosvold Alver (2008). *Skrive- og lesestart*. Bergen: Fagbokforlaget, kapittel 5, side 51 – 61; (10 sider).

Flerkulturelle barn¹²

Innledning

Norge er et flerkulturelt samfunn. Derfor er det viktig at studentene opparbeider kunnskap om og forståelse for muligheter og utfordringer i møtet med barn som vokser opp med ulike kulturer. Kunnskap om gode veier til inkludering skal gi studentene trygghet i det daglige arbeidet med barn og foreldre.

Mål

Studenten skal

- Utvikle forståelse for hvordan det er å vokse opp med to kulturer
- Få kunnskap om hvordan man kan tilrettelegge for god inkludering av flerkulturelle barn i barnehage
- Inneha kunnskap om hvordan man kan skape felles referanserammer for barn med ulik kulturbakgrunn i steinerbarnehage
- Ha kjennskap til hvordan en kan møte utfordringer og ta i bruk ressurser hos flerkulturelle foreldre

Innhold

- Flerkulturell teori; Innvandring, integrering og inkludering
- Inkludering i steinerbarnehage; hvordan møte barn og foreldre med flerkulturell bakgrunn
- Språkutvikling hos barn som vokser opp med to eller flere språk

---

¹² Undervises ikke i 2011 – 2012. MT

- Hvilke utfordringer kan man som pedagog stå ovenfor i møte med flerkulturelle barn og foreldre.
- Hvilke utfordringer står flerkulturelle familier ovenfor i møte med norsk barnehagekultur
- Foreldrearbeid; behov for spesiell tilrettelegging i samarbeid med flerkulturelle familier
- Annerledes oppdragelse; hva er akseptabelt og uakseptabelt ifølge norsk lov

Arbeidsmåter

- Forelesning og samtale i gruppe

Oppgaver og arbeidskrav

- Gruppeoppgaver

Evaluering

- Bestått/ikke bestått i henhold til fremmøte og utførte oppgaver.

Litteratur

- Andreassen Becher, Aslaug (2006). *Flerstemmig mangfold: samarbeid med minoritetsforeldre*. Bergen: Fagbokforlaget kap.1, 3- 6 (100 sider).

Skuespill

Innledning

3.årsstudentene på førskolelærer- og lærerutdanningen setter opp et skuespill til avslutningen av studieåret. Tidsrammen for innstuderingen er en forberedende uke på høsten før 3-4 uker avslutter arbeidet i mai/juni. Viktige elementer er: lyst og vilje til samarbeid, lyst og vilje til å prøve noe nytt, lyst og vilje til å gi av det man allerede kan.

Mål

Studenten skal

- få kunnskap om et scenisk samarbeid med kolleger
- ta ansvar for en del av en produksjon, praktisk og i innstudering av en rolle
- bli kjent med og delta i dramaøvelser
- få kjennskap til de ulike delene av en teaterproduksjon

Innhold

- Dramaøvelser.
- Gjennomlesing av skuespill.
- Presentasjon av oppgaver forbundet med et skuespill.
- Stadier i utarbeidelse av et regikonsept.
- Fordeling av roller og andre oppgaver for gjennomføring av skuespillet.
- Innstudering av forestillingen.
- Avslutning med minimum to forstillinger.

Arbeidsmåter

Arbeidet foregår i mindre og større grupper og i plenum.

Forestillingen blir til på en måte som tar vare på flest mulig av de innspill og ferdigheter studentene presenterer og realiserer selv (eks. musikalsk, lydmessig, scenografisk med mer), under veiledning av ansvarlig lærer.

Oppgaver og arbeidskrav

Fremmøte og deltagelse i henhold til intensjonen med prosjektet:

Evaluerings

Fremmøte i henhold til evalueringsordningen og aktiv deltagelse i henhold til oppgaver og arbeidskrav.

Kunst- og håndverksfag

Tegning og maling

Innledning

Som førskolelærer i en steinerbarnehage har man et ansvar for å utforme tegning og tekst med estetisk kvalitet i invitasjoner, plakater m.m. og for å utøve kvalitetssans med hensyn til billedbruk i barnehagen. Faget gir anledning til å øve våkenhet overfor estetiske uttrykk. Om våren er studentene med på å utvikle og gjennomføre scenografi (kulissemaling m.m.) til skuespillet som settes opp.

Mål

Studenten skal

- utvikle observasjonsevne og innlevelsessevne gjennom gitte tegneoppgaver
- øve oppmerksomhet og reflektere over estetiske kvaliteter som skal ivaretas i barnehagen
- gjøre seg kjent med ulike tegnematerialer
- ta del i planlegging og gjennomføring av kulissearbeid m.m.

Innhold

- Croquistegning basert på iakttakelse av menneskeskikkelser.
- Sort-hvitt-skisser basert på innlevelse og blikk for karakteristiske trekk ved holdning og gester som menneskeskikkelser uttrykker.
- Tegnerisk fremstilling av dikt, sort-hvitt.
- Utforming av bevegelige bilder.
- Kulissemaling.

Arbeidsmåter

- Praktisk-kunstneriske øvelser med lærerveiledning.
- Billedbetraktninger, samtale om ulike kunstneres verker med lignende temaer/ uttrykk som studentene selv skal arbeide med.
- Gruppearbeid.

Oppgaver, arbeidskrav

Ferdigstille eksempelmapp med tegnearbeider i ulike teknikker og materialer.

Evaluering

Bestått/ ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og utførte arbeidskrav.

Musikk

Innledning

I faget musikk står sang, dans/bevegelse, spill og lytting i sentrum. Kunnskapen om at musikalitet er et vesenstrekk ved mennesket, er det grunnlaget undervisningen bygger på. Musikk berører vesentlige sider ved menneskets utvikling, både musikalsk og sosialt.

Mål

Studenten skal

- bringe musikalske erfaringer fra praksis og øve evne til å reflektere over disse
- øve ferdigheter på et mangfold av instrumenter som kan benyttes i førskolealder
- oppøve forståelse for at musikalsk aktivitet kan virke positivt inn i det sosiale livet i en barnegruppe

Innhold

- instrumental øvelse
- refleksjon over musikkens rolle i pedagogisk sammenheng

Arbeidsmåter

Gruppearbeid

Oppgaver, arbeidskrav

Øve/bearbeide gitte oppgaver gruppevis og individuelt.

Evaluering

Bestått/ikke bestått i henhold til obligatorisk fremmøte og aktiv deltakelse.

Litteratur

Haukenes, Siri og Kielland, Sylvi (2001): *Lidele galen, lidele god*. Oslo: Norsk Musikforlag

2.år vår	Praksisarbeider, metodikk	5	Norsk, ringlek, språkforming	3	Barn og natur	1	Dukketeater	3	Oppmøte	1	
	Samarbeid, foreldrearbeid	4					Musikk, kor, eurytmi	2			
	Språk og tall i barnehagen, barn med spesielle behov	4					Håndarbeid, sløyd, tegning	3			
	Antroposofistudie	2									
3.år høst	Økonomi og forvaltning, kvalitetsarbeid i barnehagen, Styrers rolle	4	Ringlek, norsk	1			Musikk	4	Oppmøte	1	
	Metodikk	4	Overgangen barnehage – skole, flerkulturelle barn	4			Tegning	3			
	Praksisarbeider	12									
3.år vår	Barn og musikk	2	Skuespill	3			Kulissearbeid, maling	2			15
	Antroposofi, yrkesrollen	2									
	Praksisarbeider, metodikk	5									
	Samlet poengtildeling	7 5		3 0		10		4 5		5	15

Mer om praksis

Se Praksishåndboken for fullstendig informasjon om praksis.

Omfang av praksis

Praksis har et omfang tilsvarende 35 arbeidsuker av førskolelærerutdanningen.

1. studieår: 2+6 uker
2. studieår: 8 uker
3. studieår: 12+7 uker

Praksis skal være knyttet til arbeid i en steinerbarnehage med barn i hele den første sjuårsperioden, dvs. til arbeid i småbarnsgruppe, i aldersblandet gruppe og i seksårsgruppe/1.klasse. Praksis i småbarnsgruppe forbeholdes studenter i 2. og 3. studieår. Etter hver praksisperiode skal studenten vurderes til bestått/ikke bestått.

Veiledningens innhold og omfang

Veiledningens fokus er studentens læring. All veiledning skal ta utgangspunkt i studentens forutsetninger, kunnskaper og erfaringer. Veiledningen blir gitt av øvingslærer og av praksisveileder (RSH-representant). Veiledningen er obligatorisk og skal ha følgende omfang:

1. studieår: Minimum 1 time veiledning hver uke
2. studieår: Minimum 1 time veiledning hver uke
3. studieår: Minimum 1 time veiledning hver tredje uke

Det er øvingslærerens ansvar å sørge for

- egnet tidspunkt og sted for veiledningen
- at veiledningen kommer i gang i løpet av studentens første praksisuke
- at veiledningen finner sted regelmessig og til avtalt tid.

Det er øvingslærerens og studentens felles ansvar å sørge for

- at veiledningstimen er godt forberedt, helst skriftlig
- at det i god tid før møte er klart hva som skal tas opp i veiledningstimen

Det er studentens ansvar å sørge for

- at hun/han er tydelig på hva hun/han trenger veiledning i
- at hun/han tar initiativ til å få planlagt og gjennomført praksisoppgavene

Studentens regulære arbeids- og studietid

Studentens regulære arbeidstid er 6 timer, fortrinnsvis fra kl. 09.00-15.00 fem dager i uken.

Fremmøte er obligatorisk. Fravær og forsentkomming må registreres skriftlig av øvingslærer.

Studenten har krav på en halv times studietid/pause innen arbeidstid hver dag.

Meldeplikt til Rudolf Steinerhøyskolen

Fravær over 18 %

Studenten er forpliktet til å gi beskjed til øvingslærer ved fravær. Melding gis til barnehagen så tidlig som mulig første fraværsdag. For å få praksisperioden vurdert til bestått, må fraværet ikke overskride 18%. Øvingslæreren er forpliktet til å føre fravær.

Sykemelding

Ved fravær over 3 dager skal studenten levere sykemelding til øvingslærer. Øvingslærer registrerer sykemeldingen, og har ansvar for å videresende denne til Rudolf Steinerhøyskolen. Studentens fravær over 3 dager meldes til Rudolf Steinerhøyskolen.

Forandring av studentens status/rolle i personalgruppen

Studenten har studentstatus i barnehagen. Dette vil si at studenten ikke skal ha eneansvar for barnegruppen eller for enkeltbarn. Dersom studenten for en kortere periode allikevel skal arbeide som vikar, må dette på forhånd godkjennes av Rudolf Steinerhøyskolen. Dersom øvingslærer blir syk eller har fravær over en uke, meldes dette til Rudolf Steinerhøyskolen.

Fare for å få praksisperioden vurdert til ikke bestått

Dersom studenten står i fare for å få praksisperioden vurdert til ikke bestått, må Rudolf Steinerhøyskolen kontaktes så snart som mulig. Et praksisutvalg, bestående av praksisansvarlig ved høyskolen, studentens mentor og øvingslærer, skal da fatte vedtak om eventuelt ikke bestått praksis. (se §26e i Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Rudolf Steinerhøyskolen, 2006-03-07 nr. 563)

Ved ikke bestått praksis

Får en student vurderingen "ikke bestått" på en veiledet praksisperiode, må praksisperioden eller deler av denne tas om igjen. Får studenten vurdert praksisperioden til "ikke bestått" to ganger, må studiet normalt avbrytes. (jf. §26 i Forskrift om opptak, studier og eksamen ved Rudolf Steinerhøyskolen, 2006-03-07 nr. 563)

Konflikter

Dersom det oppstår praksisrelaterte konflikter mellom øvingslærer og student, må Rudolf Steinerhøyskolen kontaktes.

Bestått praksisperiode

Hele praksisperioden er bestått når

1. praksisoppgavene er godkjent av Rudolf Steinerhøyskolen
2. praksisperioden er blitt vurdert til bestått av øvingslærer

Taushetsplikt

Alle studenter som skal ut i praksis plikter å underskrive en taushetserklæring som er gjeldende for hele studiet. Dette skal leveres praksisansvarlig på Rudolf Steinerhøyskolens førskolelærerutdanning i forkant av første praksisperiode. Taushetserklæringen omfatter det som til en hver tid er bestemt av gjeldende Lov om universiteter og høyskoler. Rapporter, observasjoner, notater og annen informasjon knyttet til praksisperiodene er interne arbeidsdokumenter som også er taushetsbelagte.

Skikkethetsvurdering

Skikkethetsvurderingen skal være en helhetsvurdering av studentens faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger for å kunne fungere som lærer og førskolelærer. Hvis det er tvil om en student er skikket, skal det foretas en særskilt skikkethetsvurdering. Rudolf Steinerhøyskolen vil vurdere studentenes skikkethet for et fremtidig lærer- og førskolelæreryrke på bakgrunn av faglige, sosiale, motivasjonsmessige og etiske kriterier. Vurderingen vil skje underveis i studiet. (Se detaljert beskrivelse av skikkethetsvurdering og skikkethetsnemnd på www.rshoyskolen.no)

Generelle mål for praksisopplæring

Ifølge Studieplanen for førskolelærerutdanningen ved Rudolf Steinerhøyskolen skal studenten få innsikt og øvelse i Steinerpedagogikkens spesifikke og grunnleggende prinsipper for arbeidet med barn mellom 0-7 år:

Praksisopplæringen i en Steinerbarnehage skal i henhold til Pedagogisk plan for

Steinerbarnehagene gi innsikt og øvelse i blant annet:

- prinsippet om forbilde og etterligning
- betydningen av rytme og gjentakelse
- kunnskap om barnet som sansende vesen
- betydningen av og forutsetning for barnets frie lek
- betydningen av fysisk utfoldelse
- tilrettelegging av gjennomskuelige arbeidsprosesser
- kunstneriske virksomheter som maling, forming, eurytmi, musikk og skuespill

Praksisopplæringen i en Steinerbarnehage slutter seg i tillegg til mange av de samme aspektene som beskrevet i Rammeplan for førskolelærerutdanning:

Praksisopplæringen skal ifølge Rammeplan for førskolelærerutdanning legges opp slik at studenten

- får innsikt i allsidig pedagogisk arbeid, med hovedvekt på barns lek og læring
- får samhandle med barn enkeltvis og i grupper og får innsikt i barnehagen og grunnskolen som viktige læringsarenaer
- får ledererfaring gjennom samarbeid med og ledelse av personalgrupper, innsikt i styrerens oppgaver og i samarbeidet med foreldre/foresatte og andre samarbeidspartnere
- får innsikt i flerkulturelle utfordringer i forhold til barn og familier
- får innsikt i hvordan barnehagen kan forebygge problemer og gi hjelp til barn med særskilte behov
- analyserer praksiserfaringer i lys av teori, rammeplanen for barnehagen og barnehagens prioriteringer og satsinger
- utvider refleksjonsgrunnlaget fra personlig mestring til å omfatte pedagogisk fellesskap og historiske, kulturelle og politiske fenomener knyttet til barnehagen som samfunnsinstitusjon
- møter praksisfeltet som arena for utforskning og refleksjon over eget studiearbeid og for innhenting av kunnskap

1.studieår

Rammer og praksisbesøk

Det er øvingslærers ansvar å legge tilrette forholdene for en gjennomføring av praksisoppgavene. En forutsetning for at studenten skal få en kvalifisert tilbakemelding er at øvingslærer er tilstede og iakttar studenten under utfoldelse av oppgavene.

Det er studentens ansvar å forberede, gjennomføre og evaluere eget arbeid i forbindelse med praksisoppgavene. Under studentens første, 2 uker lange praksisperiode i høstsemesteret vil studenten ikke få noe praksisbesøk. Under studentens andre, 6 uker lange praksisperiode i løpet av vårsemesteret vil studenten få ett praksisbesøk.

Tidspunkt for praksisbesøket avtales i god tid med barnehagens øvingslærer og student.

Kompetansemål for praksisperiodene

Første praksisperiode

Mål for opplæringen er at studenten skal kunne iaktta og skrive ned inntrykk fra barnehagehverdagen, særlig med henblikk på de fysiske omgivelser, dagsrytmen og barnas frie lek gi uttrykk for interesse og vise initiativ

Andre praksisperiode

Mål for opplæringen er at studenten skal kunne formidle og bli trygg på å fortelle historier og eventyr til en større barnegruppe ut i fra iakttagelse av barn i lek gjenkjenne lekeformer og sette ord på dette ha et bevisst forhold til prinsippet om forbilde og etterligning ta initiativ til aktiviteter hvor prinsippet om forbilde og etterligning blir anvendt

2.studieår

Rammer og praksisbesøk

Det er øvingslærers ansvar å legge tilrette forholdene for en gjennomføring av praksisoppgavene. En forutsetning for at studenten skal få en kvalifisert tilbakemelding er at øvingslærer er tilstede og iakttar studenten under utførelse av oppgavene. Det er studentens ansvar å forberede, gjennomføre og evaluere eget arbeid i forbindelse med praksisoppgavene. I løpet av studentens 8 uker lange praksisperiode i vårsemesteret vil studenten få ett praksisbesøk. Tidspunkt for praksisbesøket avtales i god tid med barnehagens øvingslærer og student.

Kompetansemål for praksisperioden

Mål for opplæringen er at studenten skal kunne vise forståelse for enkeltbarnet og dets plass i barnegruppen med hensyn til barnets alder, kulturelle bakgrunn og spesielle behov.

- øve seg i relasjonsbygging barn–barn og barn–voksne
- øke handlingskompetanse overfor enkeltbarnet og barnegruppen
- bli klar over egne lederegenskaper med hensyn til å lede mindre/større barnegrupper og voksne gjennom aktiviteter og overgangssituasjoner i barnehagen
- gjøre rede for pedagogisk-metodiske valg, både muntlig og skriftlig
- kunne ta ansvar for eget opplegg hvor teoretisk kunnskap kommer til syne i praktisk handling
- få øvelse i å evaluere eget og andres arbeid

3.studieår

Rammer og praksisbesøk

Det er øvingslærers ansvar å legge tilrette forholdene for en gjennomføring av praksisoppgavene. En forutsetning for at studenten skal få en kvalifisert tilbakemelding er at øvingslærer er tilstede og iakttar studenten under utførelse av oppgavene. Det er studentens ansvar å forberede, gjennomføre og evaluere eget arbeid i forbindelse med praksisoppgavene. I løpet av studentens praksisperiode som strekker seg over 12 uker i høstsemesteret og 7 uker i vårsemesteret, vil studenten få minst ett praksisbesøk. Tidspunkt for praksisbesøket avtales i god tid med barnehagens øvingslærer og student.

Kompetansemål for praksisperioden

Mål for opplæringen er at studenten skal kunne definere og utvikle egne ansvarsområder i barnehagen lede hele barnegruppen gjennom store deler av dagen planlegge og administrere eget og andre medarbeiders arbeidsoppgaver gjennom et avtalt tidsrom

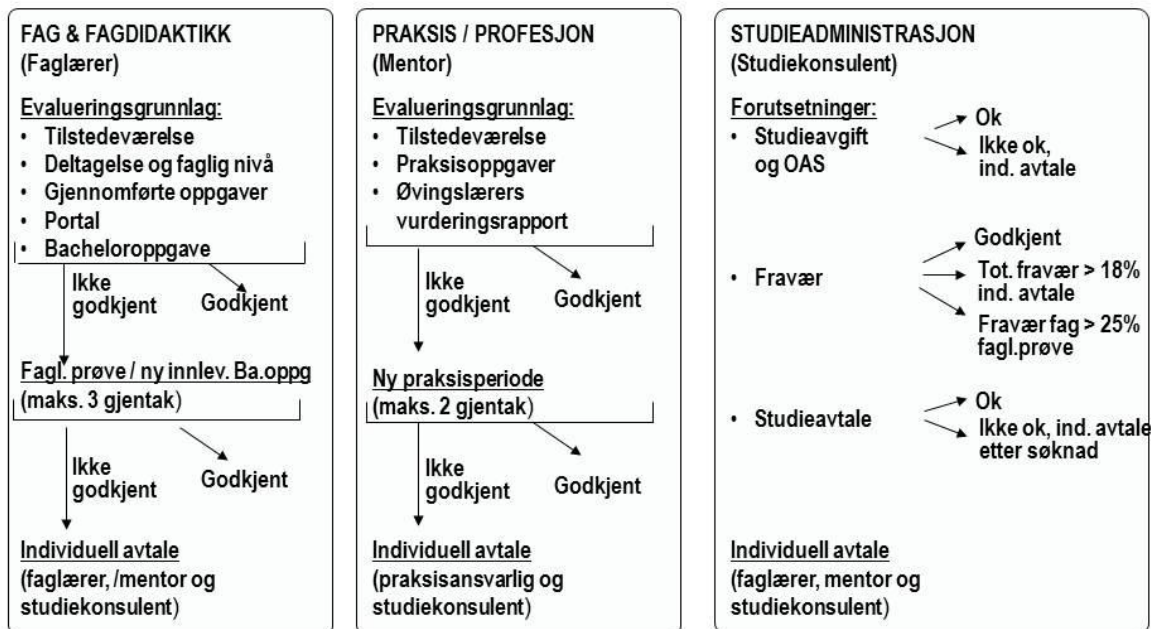
- kjenne til avdelingsleders og styrers administrative oppgaver i barnehagen
- kjenne til barnehagens samarbeidsorganer, hvilke lover og vedtekter de driver etter
- kjenne til hvilke offentlige og private samarbeidsorganer som finnes, og som er aktuelle for barnehagen
- formidle et pedagogisk innhold for en tilhørergruppe, for eksempel en foreldregruppe

Evalueringsordning for lærer- og førskolelærerutdanningene

Studiegjennomføring – flytskjema

Rudolf Steinerhøyskolen

Studiegjennomføring - flytskjema

Godkjent studiegjennomføring:

Fullførte semestre / 1. studieår, tilsammen 60 studiepoeng

Fullførte semestre / 2. studieår, tilsammen 60 studiepoeng

Fullførte semestre / 3. studieår, tilsammen 60 studiepoeng

180 studiepoeng og ferdigstilt praksis gir vitnemål

Ikke godkjent studiegjennomføring av semester eller studieår kan påklages.

Fremmøte

Høyskolen har obligatorisk fremmøte til all undervisning og praksis. Alle skriftlige, muntlige og kunstneriske oppgaver tilhørende dette er obligatorisk.

Fravær føres for hvert fag av ansvarshavende lærer, ved opprop eller på annen måte. Hvis studenten kommer for sent til undervisning noteres antall minutter. En student som har mer enn 18% fravær fra undervisningen innenfor ett halvår har ikke bestått semesteret og vil ikke få full uttelling i studiepoeng. Studentene må bestå 6 semestre på til sammen 180 studiepoeng for å få godkjent profesjonsutdanningen og bli tildelt bachelorgrad (gjelder ikke ved innpassing). Det presiseres at 18% fravær skal romme alle typer fravær: sykdom, syke barn, en trafikkstreik (av rimelig lengde) osv. Studentene oppfordres også til å følge med på eget fravær slik at fraværgrensen ikke overskrides. Eventuelle sykmeldinger leveres studiekonsulent og vil ha en viktig rolle i forbindelse med evt. gjentak av fag eller praksis. Ved for høyt fravær vil det bli gjort en individuell avtale mellom Steinerhøyskolen og studenten om hvordan studiet kan sluttføres. Dersom studenten ikke kan dokumentere fravær ved sykmelding eller lignende, vil det påløpe nye studieavgifter etter gitte satser pr. uke.

Høyskolen er pliktig å melde studentstatus til Lånekassen hvert semester.

Faglig prøve

Dersom det oppstår tvil om studentens faglige kvalifikasjoner eller dersom fraværet overskrider 25% innenfor en definert fagenhet, kan faglig prøve kreves avlagt, for å bestå faget og få tildelt tilhørende studiepoeng.

25% fraværsgrense i hver fagenhet

Midtveis i semesteret får studenter ved bachelorutdanningene informasjon om fraværstatus og eventuelle overskridelser av fraværsgrenser. Fravær under praksisperiodene for begge utdanningene, beregnes separat.

Dersom fraværsgrensen innenfor en fagenhet er overskredet, må studenten selv ta initiativ til å gjennomføre faglig prøve i gjeldende fag, innen semesteret er omme. Dersom frist for innlevering av faglig prøve ikke overholdes, eller studenten ikke inngår avtale om en slik oppgave, vil man ikke bestå faget og det må tas igjen i sin helhet. Dersom det ikke foreligger sykmelding/legeattest som dokumenterer fraværet vil det tilkomme kostnad for gjentak etter gitte satser pr. uke.

Dersom det oppstår tvil om studentens faglige kvalifikasjoner eller dersom fraværet overskrider 25 % innenfor en definert enhet av teoretiske eller praktisk-kunstneriske fag, kan høyskolen innkalle studenten til en faglig prøve. Ved avlegging av den faglige prøven får studentene anledning til å vise sine kunnskaper og ferdigheter innenfor de gjeldende fagområdene. Dersom prøven ikke viser tilfredsstillende kunnskaper eller ferdigheter, gis studenten anledning til en fornyet prøve. En ny sensor tas med i avgjørelsen før høyskolen bedømmer den fornyede faglige prøven. Dersom prøven ikke blir bestått, trekkes studenten i studiepoeng. Semesteret er bestått når studenten har blitt tildelt fullt antall studiepoeng.

Skriftlige oppgaver

Studentene gis en rekke obligatoriske skriftlige oppgaver. Oppgavene gis korte skriftlige vurderinger av høyskolens lærere. Evalueringen av disse skriftlige oppgavene føres ikke opp på vitnemålet. For at studiet skal vurderes som bestått, må alle skriftlige oppgaver være levert, tekstene skal være gjennomarbeidet og av god kvalitet både når det gjelder innhold og form og følge høyskolens formelle kriterier til oppgaveskriving som finnes i denne håndboken. Dersom en skriftlig oppgave ikke har en tilfredsstillende innholdsmessig eller formmessig kvalitet i forhold til de angitte målene, gis studenten anledning til å levere en forbedret tekst. Studenten tilbys veiledning. Dersom høyskolen bedømmer en oppgave som ikke godkjent, etter ny innlevering, skal ny sensor tas med i avgjørelsen.

Levering og utførelse av oppgaver til fastsatte frister

Tilfredsstillende utførelse av oppgaver er del av grunnlaget for å bestå et emne i utdanningen (jfr. evalueringsordning og flytskjema). Oppgavene blir gitt av faglærer i det aktuelle emnet, og faglærer gir frist for innlevering/utførelse. Man kan ved skriftlig søknad om dette, få inntil 1 ukes utsettelse på en oppgave. Søknad rettes til den aktuelle faglærer og sendes (gjerne på e-post) før den angitte fristen for levering er utløpt.

- Frist for innlevering/utførelse må overholdes for å bestå emnet som oppgaven er knyttet til.

- Hvis sykdom eller annen tungtveiende grunn gjør det umulig å levere en skriftlig oppgave, eller utføre en muntlig oppgave, til tiden, må det søkes skriftlig om utsettelse.

- Faglærer svarer skriftlig på søknaden og gjør avtale om ny frist, eller presiserer den gitte fristen.

- Hvis en student er syk på dagen for en avtalt presentasjon (se avsnitt om muntlig og kunstnerisk fremstilling), må det gis beskjed (via sms/epost) senest samme morgen for senere å få tildelt ny tid for presentasjon.

- Hvis en oppgave ikke leveres/utføres til tiden uten at det gis beskjed og gjøres avtale som beskrevet ovenfor, er emnet ikke bestått. Dette vil medføre trekk i antall opptjente studiepoeng og gjentak av faget.

Muntlig og kunstnerisk fremstilling

Studentene gis ulike oppgaver der evnen til muntlig og kunstnerisk fremstilling blir øvet. Disse oppgavene kan være av pedagogisk, faglig eller kunstnerisk art. Oppgavene blir gitt individuelt og i gruppe. Det forutsettes at studentene forbereder seg grundig og at oppgavene blir utført tilfredsstillende i forhold til de angitte målene. Det forutsettes at alle muntlige og kunstneriske oppgaver blir gjennomført og/eller levert, samt at oppgavene skal være gjennomarbeidet og av god kvalitet. Dersom en oppgave ikke har en tilfredsstillende innholdsmessig eller formmessig kvalitet i forhold til de angitte målene, gis studenten anledning til å levere en forbedret oppgave. Studenten tilbys veiledning. Dersom høyskolen bedømmer en muntlig eller kunstnerisk oppgave som ikke bestått eller godkjent, etter ny gjennomføring, skal ny sensor tas med i avgjørelsen.

Evalueringsordning for videreutdanningsstudenter

Videreutdanningsstudentenes evalueringsordning tar utgangspunkt i den overnevnte evalueringsordning for høyskolens bachelorstudenter (s.15-16), men ikke alle punkter er aktuelle for videreutdanningsstudenter.

- All undervisning er obligatorisk. For å få tildelt studiepoeng (15 studiepoeng hvert semester) må det samlede fraværet i semesteret være under 18 %. Foreleserne har ansvar for å føre fravær.
- I tillegg skal oppgaver og andre angitte arbeidskrav være utført tilfredsstillende for å få tildelt studiepoeng. Foreleseren som har gitt en oppgave er ansvarlig for å vurdere dette og ved behov be studenter om å gjenta/forbedre oppgaver.
- Ved stort fravær i et emne (selv om det samlede fraværet er under 18 %) og/eller når det er ”tvil om studentens faglige kvalifikasjoner”, kan faglærer gi studentene en faglig prøve. Den enkelte lærer har ansvar for å vurdere dette, i samråd med kurskoordinator.

Praksis, førskolelærerutdanningen

Praksisperiodene skal foregå i Steinerbarnehager. Det forventes at studentene skal delta aktivt i barnehagens opplegg. Til hver praksisperiode følger praksisrelaterte oppgaver som skal dokumenteres skriftlig (anslagsvis 4-6 slike pr. år). Disse blir vurdert av høyskolens lærere, og studenten får en skriftlig evaluering av sitt arbeid. Praksisveiledere fra høyskolen vil besøke studentene i noen av deres praksisperioder og ha samtaler med hver student og dens øvingslærer. Øvingslærer blir oppnevnt av høyskolen. Fra øvingslærer vil studentene etter

hver praksisperiode få en skriftlig vurdering. Her legges det vekt på momenter som fremmøte, gjennomføring av gitte oppgaver og pedagogisk innsikt vist gjennom handling og adferd. Høyskolens ledelse kan, i samarbeid med øvingslærer, gi vurderingen ikke bestått i forhold til praksisperioden. For at en praksisperiode skal godkjennes må fraværet under praksis ikke overstige 18% i løpet av et studieår. Utdanningen er ikke bestått dersom én eller flere av praksisperiodene ikke er godkjent. En student som ikke har bestått en praksisperiode, kan skriftlig søke lærerkollegiet om å få gjenta denne.

Bacheloroppgaven i 3. studieår, lærer- og førskolelærerutdanningen

I 3. studieår skal studentene levere en bacheloroppgave over et selvvalgt emne med tilknytning til steinerpedagogikk. Arbeidet med bacheloroppgaven starter med et skriveseminar i høstsemesteret og skal leveres til fastsatt tid i vårsemesteret og legges frem ved en muntlig presentasjon der medstudenter, representanter for lærerkollegiet og sensorene skal være tilstede. På vitnemålet oppføres oppgavens tittel og vurderingen legges ved. Oppgaven blir vurdert av én intern og én ekstern sensor. Studenten får en samlet skriftlig evaluering fra sensorene. Evalueringen konkluderer med om oppgaven er bestått eller ikke bestått. Hvis oppgaven ikke er bestått, kan studenten levere ny oppgave til angitte frister. Hvis ikke studenten leverer oppgaven til fastlagt tid, eller ved ikke bestått oppgave, gjelder reglene som er gjengitt i Rudolf Steinerhøyskolens forskrifter som kan finnes på nettsiden www.lovdato.no (søk under Kunnskapsdepartementet, Rudolf Steinerhøyskolen).

Skikkethetsvurdering

Skikkethetsvurderingen skal være en helhetsvurdering av studentens faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger for å kunne fungere som lærer og førskolelærer. Mentor er ansvarlig for skikkethetsvurderingen av den enkelte student underveis i studiet.

Hvis det er begrunnet tvil om en student er skikket, skal det foretas en særskilt skikkethetsvurdering. Skikkethetsnemnda vil vurdere studentenes skikkethet for et fremtidig lærer og førskolelæreryrke på bakgrunn av faglige, sosiale, motivasjonsmessige og etiske kriterier.

Vitnemål

Studenten tildeles vitnemål etter endt studium (jfr. evalueringsordningen), det vil si etter at alle fagenheter, obligatoriske oppgaver og all undervisningspraksis med tilhørende oppgaver er bestått. Vitnemålet inneholder:

- Navn og fødselsdato
- Årsangivelse for gjennomført grad: 20xx-20xx
- Oppnådd grad og antall studiepoeng
- Bestått/ikke bestått i forhold til høyskolens evalueringsordning
- Praksissteder
- Tittel på bacheloroppgaven
- Tema for fordypningsfag i 3. studieår (kun lærerutdanningen)
- Redegjørelse for innholdet i utdanningen
- Vitnemålsgrunnlag med karakterbedømmelse av bacheloroppgaven
- Utvidet vitnemålstillegg på engelsk (Diploma Supplement).

En student som har gjennomført deler av utdanningen får en bekreftelse hvor det spesifiseres hva som er fullført og antall opptjente studiepoeng.

Informasjon om høyskolens øvrige rutiner og reglement

Klageadgang

Klage på sensorvedtak eller andre forhold ved evalueringen behandles etter regler som svarer til ordningen for statlige universitets- og høyskoleeksamener. (Se forvaltningsloven, kapittel VI.) Klagefristen er på 3 uker. Studenten har krav på ny sensur med ny sensor hvis klage er fremsatt innen fristen. Klagen skal rettes til høyskolens studiekonsulent. Vurdering av praksisperioder kan ikke påklages, bortsett fra klage på saksbehandling eller formelle feil. Klage på høyskolens saksbehandling i forhold til sensorvedtak, andre forhold ved evalueringen, bortvisning eller opptak i et studieprogram, rettes til høyskolens klagenemnd.

Bruk av forelesningsmateriale

Det er ikke lov å ta opp forelesningene på bånd eller referere til disse direkte i en skriftlig tekst, de er dermed ikke gyldige som kilde.

Studieavtale

Den enkelte student og Rudolf Steinerhøyskolen underskriver en gjensidig avtale med bindende forpliktelser i forbindelse med studieløpet ved Rudolf Steinerhøyskolen i begynnelsen av studiet.

Taushetsplikt

Under praksis gjelder følgende taushetsplikt:

”Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

- 1) noens personlige forhold, eller
- 2) tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår. Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige. Kongen kan ellers gi nærmere forskrifter om hvilke opplysninger som skal regnes som personlige, om hvilke organer som kan gi privatpersoner opplysninger som nevnt i punktumet foran og opplysninger om den enkeltes personlige status for øvrig, samt om vilkårene for å gi slike opplysninger. Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet. Han kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i denne paragraf i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.”

Tilføyd ved lov 27.mai 1977 nr. 40, endret ved lov 11. juni 1982 nr.47 Forvaltningsloven av 10. feb. 1967, med endringer 1. aug. 2003 § 13. (taushetsplikt). ”

Studentmedvirkning, ansvar og rettigheter – kvalitetssikring og -utvikling

Den følgende informasjonen gjennomgås med studentene i begynnelsen av høstsemesteret, med rom for spørsmål og tilbakemeldinger. Formålet er å oppnå en større bevissthet og kjennskap til Steinerhøyskolens systematiske kvalitetsutvikling, kvalitetsplan og dens betydning for studentene.

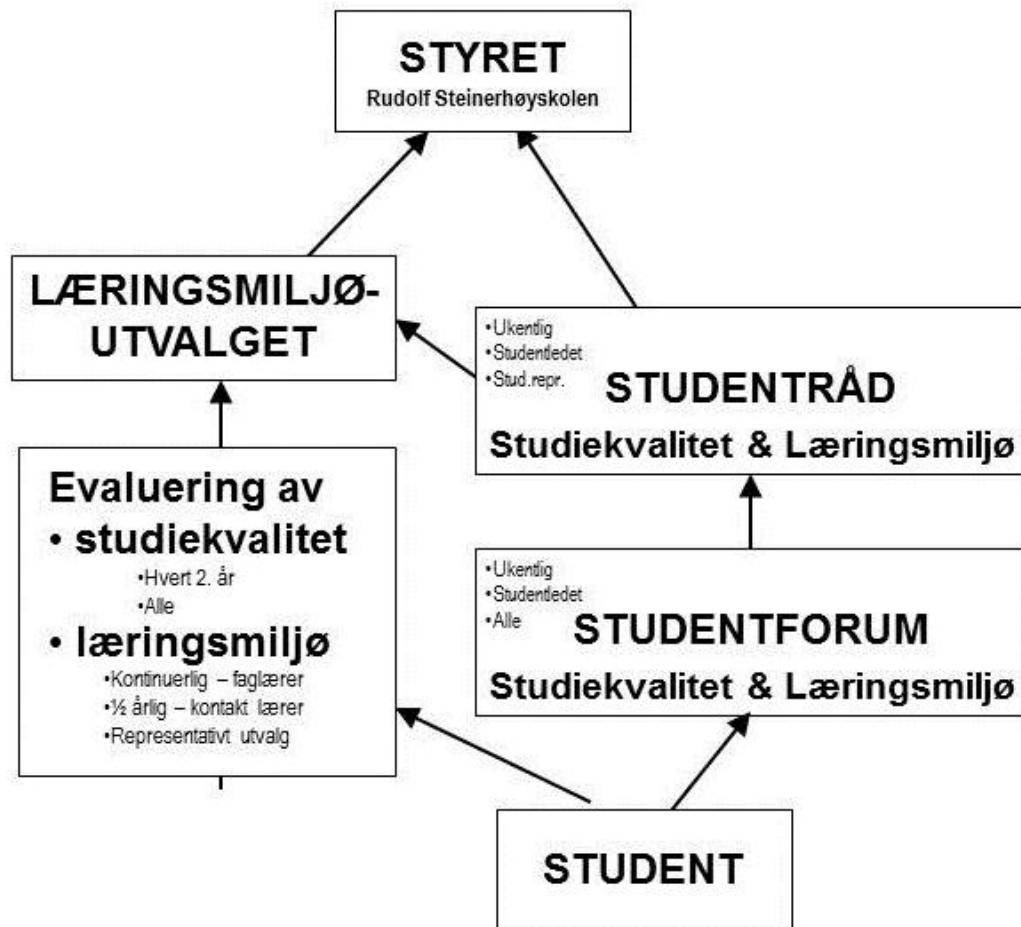
Åpne dører og direkte kontakt

Steinerhøyskolen vektlegger direkte kontakt og god kommunikasjon mellom den enkelte student og høyskolens medarbeidere. Dette gir studentene en unik mulighet til stor grad av deltagelse og medvirkning med hensyn til den kontinuerlige videreutviklingen av høyskolen. Gjennom direkte kontakt med kontaktlærer, faglærer, mentor og studiekonsulent samt systematiske evalueringer av høyskolens virksomhet, har studenten flere arenaer for å gi tilbakemelding på høyskolens studietilbud og læringsmiljø. Samtidig ivaretas studentenes behov for informasjon og veiledning knyttet til egen profesjonsutvikling og studiegjennomføring. Dette er verdsette og vesentlige deler av høyskolens målsettinger og gir mange viktige bidrag i arbeidet med forbedring og utvikling. Like fullt er det nødvendig med formaliserte ansvarsforhold og prosedyrer for å ivareta forutsigbarhet og innsyn i arbeidet med å videreutvikle studiekvalitet og læringsmiljø.

Kvalitetsplanens formål

Kvalitetsplanen er høyskolens sikkerhetsnett – et verktøy for å ivareta oppnådd studiekvalitet og for systematisk og kontinuerlig forbedring. Rutiner skal sikre at relevante tilbakemeldinger og erfaringer blir gjort tilgjengelige slik at de aktivt kan anvendes i arbeidet med å videreutvikle Steinerhøyskolen.

Oversikt, studentmedvirkning og kvalitetsutvikling

Studentens rolle er sentral

Kvalitetsplanen gir rom for studentenes medvirkning til forbedring og sikrer nåværende og fremtidige studenters rettigheter på følgende måter:

Gjennom representasjon i høyskolens organer

Studentene er representert i flere av høyskolens sentrale organer. Gjennom dette systemet sikrer høyskolen at studentenes tilbakemeldinger innen ulike områder kommer frem og anvendes i det videre arbeidet. Dette forutsetter imidlertid at studentene har kjennskap til muligheter for tilbakemeldinger; hvordan de kan få brakt sine synspunkter til rette organ – og en oversikt over hvilke områder organene ivaretar.

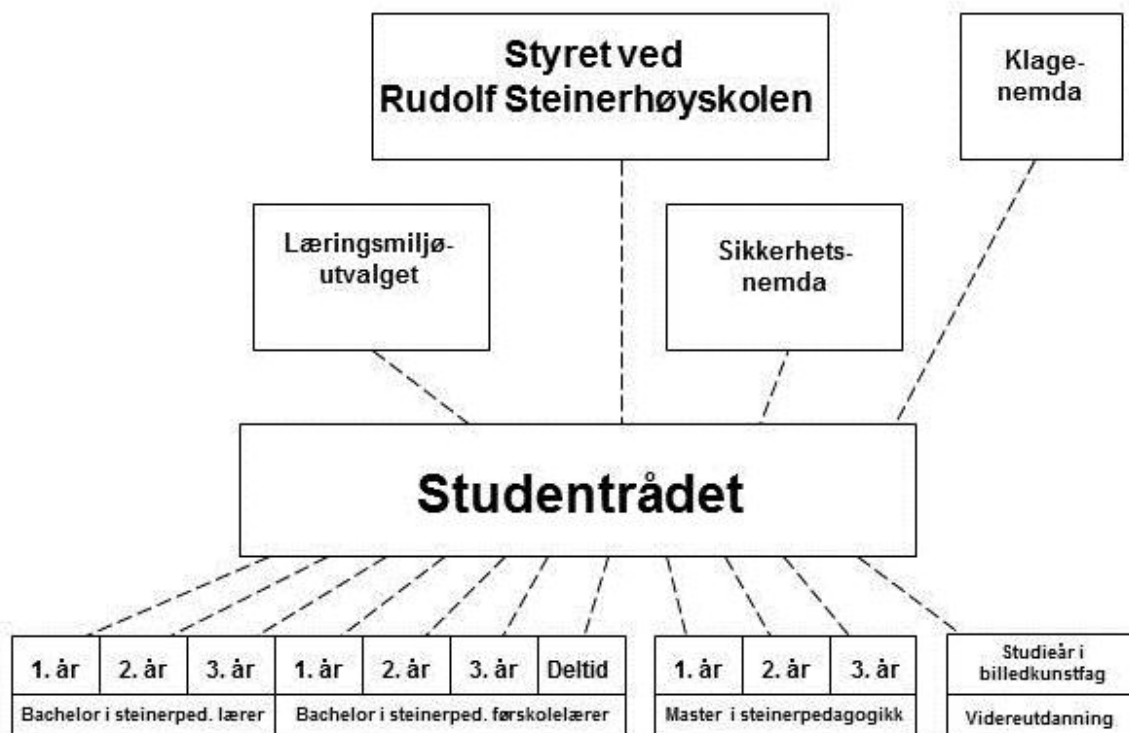
Gjennom kontinuerlige evalueringer

I løpet av året gis studentene rom for å komme med ulike former for evalueringer.

Kvalitetsplanen sikrer at det tilrettelegges for evaluering og at innsamlet informasjon anvendes hensiktsmessig.

Studentenes organisasjon og studentrepresentasjon i Rudolf Steinerhøyskolens besluttende organer

Organisasjonskart

Studentforum

Studentene på hvert årskull ved de ulike studieprogrammene på Rudolf Steinerhøyskolen, det vil si på bachelorgrad i steinerpedagogikk og Studieår i billedkunsthøgskolen, møtes jevnlig i eget Studentforum. Her behandles blant annet saker knyttet til studiekvalitet og læringsmiljø for de ulike studieprogrammene, og resultatene av denne behandlingen bringes videre til Studentrådet, læringsmiljøutvalget og studiekvalitetsutvalget. Studentene på mastergradsprogrammene og deltidsstudiet i (bachelorgrad i steinerpedagogikk, førskolelærerutdanning) møtes etter behov når de er samlet.

Studentforum ved de ulike studietilbudene velger representanter til Studentrådet ved urnevalg.

Studentrådet

Studentrådet består av maks to representanter fra hvert årskull i de ulike studietilbudene ved Rudolf Steinerhøyskolen; for tiden bachelorgrad i steinerpedagogikk (lærer- og førskolelærerutdanningene), mastergradsprogrammene og Studieår i billedkunsthøgskolen. Studentrådet skal ivareta studentenes interesser og fremme studentenes synspunkter overfor høyskolens styre. Se Lov om universitet og høyskoler, § 4 – 1

Studentrådets oppgaver

Studentrådet møtes jevnlig og skal blant annet:

- velge representanter blant høyskolens studenter til Steinerhøyskolens styre, læringsmiljøutvalget, skikkethetsnemnda og klagenemnda for ett år av gangen med mulighet til gjenvalg

- bringe relevant informasjon fra studentene til studentrådet og fra studentrådet tilbake til studentene
- forberede og gjennomføre allmannamøter
- delta i planlegging og gjennomføring av høyskolens årlige kulturarrangementer
- arrangere aktivitetsdager
- arrangere sosiale og kulturelle treffpunkter for å styrke samhold og trivsel blant studentene
- organisere og delta i felles dugnader
- organisere og følge opp renholdet i undervisningsrommene

Rudolf Steinerhøyskolens styre

Styret er Rudolf Steinerhøyskolens øverste organ. Styrets oppgaver er fastsatt i Lov om universiteter og høyskoler. Styret står ansvarlig for at Rudolf Steinerhøyskolen arbeider systematisk for å oppfylle sitt formål, ivareta sin egenart og oppnå overordnede mål slik de er beskrevet i loven. Høyskolen skal:

- gi utdanning av høy internasjonal kvalitet med samfunnsrelevans
- formidle og publisere studenters og tilsattes resultater, bidra i samfunnsdebatten og samarbeide med nasjonale og internasjonale fagmiljøer
- drive forskning og bidra til utviklingsarbeid på internasjonalt nivå

Samtidig skal styret sørge for at høyskolen holder høy kvalitet og har en sunn økonomi.

Styrets mandat og sammensetning er fastsatt i egne styringsdokumenter.

Styret skal behandle alle saker som går ut over vedtatte planer og daglig forretningsdrift, samt gi retningslinjer for den daglige drift.

Studentene har to representanter i styret. De velges av studentrådet for ett år av gangen.

Læringsmiljøutvalget

Styret har det overordnede ansvar for at læringsmiljøet ved Steinerhøyskolen er fullt forsvarlig ut fra en samlet vurdering av hensynet til studenters helse, sikkerhet og velferd, se Lov om Universitet og høyskoler, § 4-3.

LMU har ansvar for å sikre at Steinerhøyskolen arbeider kontinuerlig og systematisk for å ivareta god studiekvalitet og studenters rett til et læringsmiljø som tilfredsstiller fysiske og psyko-sosiale behov.

Læringsmiljøutvalget ved Steinerhøyskolen rapporterer direkte til styret.

Sammensetning

Læringsmiljøutvalget skal være sammensatt av et likt antall representanter fra studentene og fra høyskolens medarbeidere. Det er Studentrådets ansvar at det velges studentrepresentanter til læringsmiljøutvalget.

Blant høyskolens medarbeidere skal ledelse og medarbeidere være likt representert.

Oppgaver

Læringsmiljøutvalget skal:

- holde tett kontakt med studenter og medarbeidere om spørsmål som angår kvalitet i studentenes utdanningstilbud, og studentenes sikkerhet og velferd

- innhente informasjon fra fagmiljøene og gjøre seg kjent med eksterne krav og aktuelle evalueringer som er gjort av studenter
- holdes orientert av høyskolens ledelse om klager og om eventuelle pålegg, eksempelvis fra NOKUT, Arbeidstilsynet, klagenemnda eller lignende. Læringsmiljøutvalget kan avgi uttalelser i slike tilfeller.
- delta i planlegging og oppfølging av tiltak for bedre studiekvalitet og læringsmiljø
- bidra til å styrke det sosiale miljøet ved høyskolen
- følge opp kvalitetsplanen ved å forberede og gjennomføre spørreundersøkelser angående studiekvalitet og læringsmiljø – utforme rapport og foreslå tiltak som, overleveres høyskolens ledelse
- følge opp kvalitetsplanen og avgi en årlig rapport over arbeidet til styret som gir:
  - en vurdering av fysisk og psykisk læringsmiljø
  - en vurdering av situasjonen i forhold til lokaler og utstyr
  - en oversikt over gjennomførte og foreslåtte tiltak for å forbedre studiekvalitet og læringsmiljø

Utvalget ledes vekselvis av en representant fra studentene og en representant fra høyskolens medarbeidere som velges for ett år av gangen.

Skikkethetsnemnda

(Se FOR 2006-06-30, nr 859: Forskrift om skikkethetsvurdering)

Hvis det er begrunnet tvil om en student er skikket til yrket som lærer eller førskolelærer, skal det foretas en særskilt skikkethetsvurdering. Skikkethetsnemnda skal avgi en innstilling til styret etter behandling i skikkethetsnemnda. Styret skal fatte vedtak i saken. Forvaltningslovens regler om saksbehandling kommer til anvendelse ved særskilt skikkethetsvurdering.

Studentrepresentasjon og funksjonstid

Styret selv skal oppnevne en skikkethetsnemnd. Studentrådet foreslår to studenter som styret kan oppnevne som studentrepresentanter i skikkethetsnemnda.

Medlemmer oppnevnes for tre år av gangen. Studentrepresentantene oppnevnes for ett år.

Faglig leder for avdeling eller fakultet eller tilsvarende funksjon, er nemndas leder.

Minst to tredjedeler av nemndas medlemmer skal være til stede ved saksbehandlingen.

Institusjonsansvarlig

Styret oppnevner en ansatt ved institusjonen som institusjonsansvarlig for skikkethetsvurderingen. Institusjonsansvarlig kan oppnevnes blant skikkethetsnemndas medlemmer.

Klagenemnda

Universiteter og høyskoler skal opprette en klagenemnd, se Lov om universitet og høyskoler, §5-1, som skal behandle klager over enkeltvedtak og, etter styrets bestemmelse, andre klagesaker for studentene. Klagenemnda skal ha fem medlemmer med personlige varamedlemmer. To av medlemmene skal være studenter. Styret skal oppnevne klagenemnda etter innstilling fra studentråd og forvaltning.

Aktuelle lover og forskrifter er tilgjengelige på høyskolens nettside under ”Linker”.